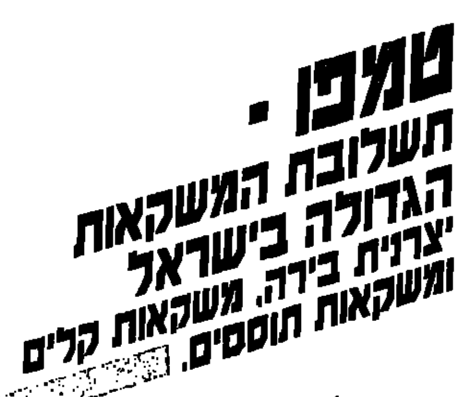

מעריב
כ"א באייר, תשמ"ו 30.5.1986
בן־מוחה
קינג סייז
בתל־אביב
ברלין,
ברזל חלוד
Sheraton
20 KING SIZE FILTER VIRGINIA
שרתון חזקה
תערובת וירג'יניה מעולה
אזהרה — משרד הבריאות קובע כי העישון מזיק לבריאות

טמפו -
תשלובת המשקאות הגדולה בישראל
יצרנית בירה, משקאות קלים ומשקאות תוססים.

טמפו - תשלובת המשקאות הגדולה בישראל, מייצרת יותר סוגי משקאות לבחירתך מכל חברה אחרת בארץ - 79 משקאות משובחים מבירה ועד מיץ, ממשקה תוסס ועד משקה קל - מבחר עשיר בטעמו ובהקפו.

ועכשיו מכריזה תשלובת המשקאות הגדולה ביותר על המשחק הגדול: זהו את 10 המשקאות הבאים מבין 79 המוצגים בתמונה, רשמו את מספר המשקה ליד הגדרתו ושלחו את הטבלה בצרוף פרטים לטמפו, ת.ד. 1993 ת״א. בין כל התשובות הנכונות אשר יגיעו למשרדינו עד 30.7.86 יוגרלו פרסים יקרי ערך.

(אין הגבלה על מספר התשובות שניתן לשלוח. אין צורך לגזור הטבלה מהעתון - ניתן להעתיקה ולשלוח התשובה על דף נייר).

הגדרה	מסי הבקבוק שבצילום
1. 1½ ליטר דיאט קולה	
2. בירה טובורג בבקבוק	
3. נשר מאלט בבקבוק	
4. קנקלית גזוז בטעם למון ליים	
5. טמפו משקה קל אשכוליות בפחית	
6. טמפולי משקה בטעם ענבים	
7. בירה מכבי בפחית	
8. טמפו משקה קל תפוזים בבקבוק 250 מ״ל	
9. קנקל 2 ליטר גזוז בטעם תפוזים	
10. מיצוין - 100% מיץ מתפוח־עץ טריים	

הצלחת לנחש? תתחיל להתרגש!
אחד מהפרסים האלה יכול להיות שלך:

- ★ מכונית אוטוביאנקי
- ★ 15 טיסות לחו״ל
- ★ 150 טרנזיסטורים
- ★ 1500 ספרי ילדים

בתאריך 25.6 תתקיים הגרלתביניים ובה יוגרלו:

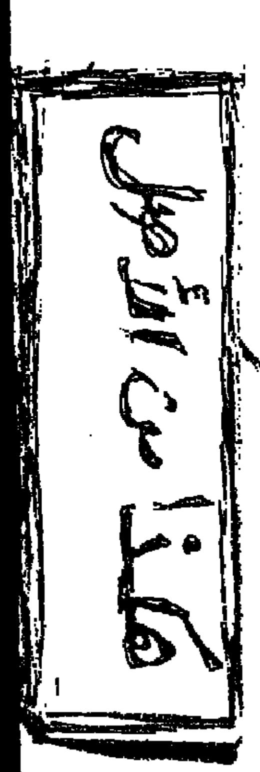
- ★ 5 טיסות לחו״ל
- ★ 50 טרנזיסטורים
- ★ 500 ספרי ילדים

ההגרלה הסופית תתקיים בתאריך 31.7.

★ כל ההגרלות תתקיימנה בנוכחות נציג טמפו, רואה חשבון ונציג משרד הפרסום, בהתאם לתקנון הידון.
★ על עובדי טמפו והפרסום יעיתם משרכות הדמויות החשוטנפות אסורה.

סופשבוע

כ"א באייר, תשמ"ו 30.5.1986
עורך: צבי לביא
עריכה: תמר גיא
עיצוב ועריכה גרפית: יורם נאמן
גרפיקה: נטע גרינשפן

6 סינמה בן־מוחה
מאת בוקי נאה

12 קינג סייז
מאת טל בשן

18 פשוש בתחפושת עיט
מאת שרית פוקס

19 הצד הרביעי של המטבע
מאת יהונתן גפן

21 אסור להתרגל
מאת מוטי זרסקי

27 טיול „סופשבוע"
אל עינות גבתון
מאת נילי פרידלנדר

32 שטח פרטי עם פזית כהן
מאת נורית ברצקי

34 צוקריאדה
מאת אבי רז

39 לאכול בחוץ
מאת מאו"ל

40 חלודה על מסך הברזל
מאת עפרה ישועה־ליית

44 שלושים פלוס
מאת יהודית חנוך

47 שיפודים
מאת מאיר עוזיאל

48 חיים ואוהבים
מאת תמר אבידר

49 פנטהאוז
מאת יגאל לב

49 הורוסקופ

52 „מעריב" לפני 35 שנה
בעריכת גבריאל שטרסמן

קוראי יקרי,

היום מתחיל השבוע ה־42 של הפגנות הדתיים ליד קולנוע "היכל" בפתח־תקווה. שום סיבה למסיבה, בוודאי לא עבור כתבנו בוקי נאה, שהיה מעדיף בילוי מרנין יותר בלילות השבת מאשר במועדון המאולתר של נציגי התקשורת שנוסד שם בין המפגינים לשוטרים. אלא שמאחורי הסרט השבועי הנדוש של ההפגנות הקולניות, מסתתר מאבק משפטי ממושך אך שקט. גם עלילתו שווה תסריט. בוקי מגולל אותה בפתח המוסף. "סינמה בן־מוחה" הוא סיפור הכוכבים הכמעט אלמונים של מלחמת השבת הפתח־תקוואית. שלמה ועליזה בן־מוחה, השכנים הקרובים ביותר ל"היכל", אשר בשם הסבל הגופני והנפשי הנגרם להם מפיס החוגים הדתיים להשיג צווי מניעה שיאסרו הצגות קולנוע בשבת. „בובת גומי" כפי שכינה אותם השופט. כל כך מעורבים במשפטים עד שבן־מוחה לא יודע מי הפרקליטים המופיעים בשמו ומי משלם את שכרם. ממליץ על הסיפור הזה. נכתב ביום חול.

טל בשן אמרה שהיא כותבת סיפור על הפדרמנים, והחברים לא ידעו למי היא מתכוונת. דור חדש שלא ידע את יקותיאל פדרמן, מייסד הקיסרות המשפחתית של בתי־המלון, שמוגרט האצ'ר היתה השבוע האורחת החשובה התורנית ב"קינג דיוויד" שלהם. פדרמן האבא ידע מה טוב לעסקים כשעשה יחסי ציבור מההיסטוריה שהתגלגלה בטרקליני המלונות שלו. מי זוכר, למשל, שמכונת המלחמה ב־1967 החלה להתגלגל ב"דן" תל־אביב? ראש הממשלה דאז לוי אשכול ז"ל היה מתאכסן שם כשחילק את זמנו עם משרד הבטחון, ובאישון לילה העיר אותו שגריר ברית־המועצות עם הסיפור על ריכוזי צבא ישראליים בצפון העומדים לפלוש לסוריה. אשכול, בפיג'מה, היה מוכן לקחת מיד את השגריר לטיול בגליל כדי שיווכח במו עיניו שהכל פרי דימיון של הקרמלין. הרוסי לא היה מוכן לקבל אמת אחרת. מסקנות המשיכה למכור את הלוקש. המצרים בלעו אותו והכניסו צבא לסיני. בשבוע הבא נחוג את יום ירושלים לזכר המאורע.

דור הבנים המנהל היום את רשת בתי המלון, כמעט לא משחק על יחסי צבור. העובדה שמבלבלים אותם עם מיליונרים חדשים אחרים בעלי שם זהה, לא מטרידה כל זמן שהאימפריה משגשגת למרות שהתיירות בשפל. טל בשן הלכה לבדוק את סוד ההצלחה, ובקושי זכתה לשיתוף פעולה מלא מצד כל הצעירים. למזלה נשאר אבא פדרמן בתמונה, לבבי ומוחץ כרגיל, והסוד פוענח. "קינג סייז". כתבת הצבע המרכזית.

עפרה ישועה־ליית, כתבתנו בגרמניה המערבית, יצאה לסיור מאחורי מסך הברזל. כבר לא מסע אל כוכב אחר, ובכל זאת משהו אחר חשופ מהמבט ותעט האישיים שלה. התחנה הראשונה היתה ברלין המזרחית. אחרי הפוגה, כשיצאה לסקר את הבחירות לנשיאות אוסטריה ושערוריית ולדהיים, קפצה לביקור בבודפשט ובפראג. השבוע מתרוזת ראשונה של פרקי זוגות, על ברלין שמאחורי החומה, גרמנים ויהודים (ביניהם קרוב של חנוך לוין). שם הסיפור "מסך ברזל חלוד" יהיה גם שם הסידרה שהמשכה בשבועות הבאים.

צבי לביא

משער: שוש אבוגל, כתבה בעמ' 14־15. צילום: דפנה קצור.

צוחק מי שצוחק ראשון

„כל חברות הטלפון עומדות בתור אצלה.."

„איזה מזל שהאופנה השנה היא עור־יען"

„זה די רגיל. בעוד שבוע גם אני אראה כך.."

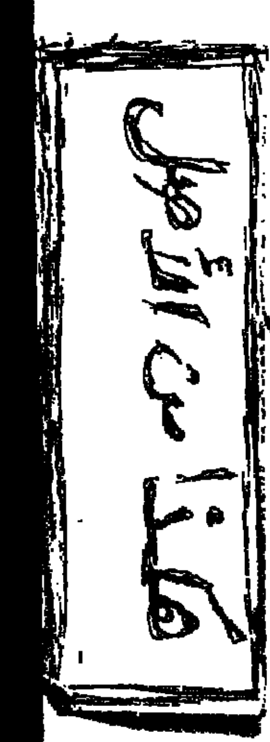

„להגיע מהמאדים היה די קל, עכשיו צריך לחפש את מעבר המכס.."

„אני אוהב את זהו"

„קר פה נורא"

סינמה בן־מוחה

שלמה ועליזה בן־מוחה, קרובים קרובים לקולנוע "היכל" בפתח־תקווה, הכוכבים האלמונים שמאחורי מלחמות השבת, "בובת הגומי" של החוגים הדתיים המשתמשים בהם במאבק המשפטי להפסקת ההצגות בלילות שישי. הוא לא מכיר אישית את עורכי הדין המופיעים בשמו ומנופנים באסטמה שלו ובמחלות המעיים של אשתו, ולא יודע מי משלם את שכרם.

מאת בוקי נאה
צילומים: ראובן קסטרו

עליזה ושלמה בן־מוחה: מצבם הנפשי מדרדר.

לפני שמונה שנים קנו שלמה ועליזה בן מוחה את הדירה בקומה השלישית של הבית ברחוב חיים עוזר 32 בפתח־תקווה, עם חדר המיטות הקרוב ביותר לבית קולנוע כלשהו בישראל. בגלל הקירבה הזאת לקולנוע "היכל" – ששה מטרים בסך־הכל – הם מגוייסים בשנתיים האחרונות ל"חיל האוויר" של החוגים הדתיים באם המושבות, בשרות פעיל שלהמפגינים נגד הקרנת סרטים בלילות שבת. כשהקרב בעיצומו, מתחיל חיל האוויר "להפגיז", פותחים תריס מרפסת ומתחילים לצעוק מלמעלה. לפעמים גם מספק להם "חיל הרגלים" של "כוח סלומון" – שלטי מחאה. את "חיל הרגלים" מבריחה המשטרה באלות ובבעיטות. את חיל האוויר מגרשים בעזרת "טילי קרקע־בן־מוחה". שלושה־ארבעה הבזקי מצלמות – ו"חיל האוויר" סוגר מיד את התריס וחוזר לבסיסו. לפעמים, ביום יפה, "חיל האוויר" יורד ומסייע ל"חיל הרגלים" לצעוק מאחורי מחסומי המשטרה.

המונחים האלה הם כבר חלק מההווי שנוצר בקרבות השבת בפתח־תקווה אצל המשתתפים הקבועים – דתיים, חילוניים, עיתונאים וכמובן כוחות המשטרה.

שלמה בן־מוחה, שהעיד בבית המשפט שאינו זוכר אם קרא לעבר השוטרים ברגע של כעס "נאצים", הוא לא רק "חיל האוויר" של קהל מחזיקי הדת בפתח תקווה, הוא גם הסיבה היחידי של הדתיים לסגור את קולנוע "היכל" בלילות שבת בצורה מסודרת, באמצעות צו של בית משפט. "אנחנו יושבים על הספסל

(המשך בעמוד הבא)

השופט שלי טימן: ביקר אצל התובעים בבית.

(המשך מהעמוד הקודם)

ורואים כאילו שהמסריט יושב אצלנו בבית", אמר בן־מוחה על דוכן העדים. המיקום הזה הביא לעליזה ושלמה בן־מוחה את תפקיד "בובת הגומי" כהגדרת בית המשפט, במאבק הדתיים לסגירת הקולנוע.

עכשיו מתנהל בבית המשפט סיבוב שלישי: "בן־מוחה נגד מנחם גולן". גולן שצרף את "היכל" לאימפריית הקולנוע הבינלאומית שלו. לא פחות משׁשה עורכי דין מגישים עתירות שונות בשם בני הזוג. "בן־מוחה האיש [הוא] אדם צנוע ירא שמיים וישר דרך, נעים הליכות ודובר אמת", אמר עליו השופט שלי טימן. אבל, למרבה הפלא, האיש איננו יודע אפילו את שמות עורכי הדין המייצגים אותו והפועלים בשמו שהוועדה לשמירת השבת שלחה אליו. הוא גם לא יודע מי משלם להם כדי שיגישו בשמו בקשות ועתירות לבתי המשפט.

החוק אוסר לראיין את שלמה ועליזה בן־מוחה לצורך הכתבה הזאת על פרשת קלנוע "היכל", היות והנושא תלוי ועומד בדיון משפטי ולפיכך עלול הפירסום להשפיע על עדים או על השופט. אולם השופט טימן, שכבר שנתיים מתעסק עם "האדונים עליזה ושלמה בן־מוחה", כפי שהוא קורא להם בשם חיבה, לא זקוק לכתבה הזאת כדי להכיר את בני הזוג. הוא יכול לכתוב דוקטורט עליהם אחרי שקרא את מאות המסמכים שנכתבו סביבם. הוא יודע מה הם חושבים, מתי הם ישנים, במה הם חולים, ממה הם מפחדים ואיך הם מקללים. השופט אפילו ביקר בחדר המיטות של הזוג. הוא קרא תצהירי פסיכיאטרים, שהעידו כי בני הזוג חולים מאד, ודו"חות של עובדים סוציאלים שאמרו כי הזוג בן־מוחה מיסכנים ודעתם נשתבשה. מומחים אחרים קבעו שהם חיים תחת רעש, שהוא ממש אסון.

פעמים אחדות הטריחו נציגי המשפחה את השופט התורן בימי ששי אחר הצהריים, כדי לבקש צו מניעה דחוף שימנע מלהקה זו או אחרת להופיע ב"היכל". אם תופיע שם להקת בנוין למשל – טענו המבקשים – עלולה החבורה הרועשת הזאת להוריד את הזוג בקרמותה שאולה, אתת ולתמיד. השופט טימן המכיר אותם אולי טוב יותר מכפי שהם מכירים את עצמם – לא קיבל את הטענה. הוא לא התרשם שהם סובלים כמו שעורכי הדין של הציבור הדתי בפתח תקווה היו מעונינים שהוא יחשוב.

מי הם האדונים עליזה ושלמה בן־מוחה, "המוכנים להתבזות", כהגדרת השופט, כאשר מגישים בשמם חוות דעת פסיכיאטריות וסוציאליות על "מצבם הנפשי המתדרדר ועל היחסים בתוך משפחתם ההולכים על פי פחת"; מיהם בני הזוג המצטיירים כ"קרבן" ונותנים ידם לכל מעשה שיש בו כדי להעביר את רוע הגזירה של חילול השבת בפתח תקווה.

שלמה הוא פקיד בחברת "בזק". עליזה היא עקרת בית. נכון לעכשיו יש להם שלושה ילדים (גם אם, כפי שנספר להלן, גם עובדה זו נתונה לוויכוח). הם החלו לככב בזירה המשפטית של מלחמות השבת בפתח־תקווה, שלושה חודשים אחרי שבית המשפט רחה עתירות של הרבנים הראשים והמועצה הדתית לסגירת הקולנוע. זה המקום לציין כי בית הקולנוע אשר עומד על תילו כמעט ארבעים שנה, הקרין סרטים שלוש פעמים ביום, ששה ימים בשבוע, בששת השנים שחלפו מיום שמשפחת בן־מוחה רכשה את דירתם הקטנה. אף־על־פי־כן, לא נשמעה מפיו ולו שמץ של תלונה על סבל כלשהו שנגרם לו.

בן־מוחה אמנם אמר לא מכבר על דוכן העדים שהוא סבל מהקולנוע עד שהתחילו להקרין סרטים גם בליל שבת, אבל עד אז התנחם בעובדה שבליל שבת הוא יכול לנוח ולאגור כוח לכל השבוע. עכשיו, כשלקחו לו את יום המנוחה היחידי, הוא כבר לא יכול יותר לסבול. אבל בן־מוחה גם העיד שלא הוא הזמין לביתו את הפסיכיאטר, את העובד הסוציאלי ואת יועץ האקוסטיקה, אלא הם הובאו אליו על ידי הוועדה לשמירת השבת. חוות הדעת של המומחים קבעה כי הרעש בדירה חמור כתוצאה מהקרנת הסרט. פס הקול מעיר את ילדי בן־מוחה משנתם ומפריע להם להתרכז בהבנת השעורים. אגב, יועץ אקוסטיקה שהביאו בעלי

„לא ניתן היה לשמוע אפילו רחש מן הסרט שהוקרן באותה עת.. לא בקע כל רעש... הרעש היחידי שהיה הוא זה של מועדון הסנוקר, רעש של מכונות המזל והמכונית."

הקולנוע, בדק גם הוא את דירת בן־מוחה וקבע שאין בה בכלל רעש.

כותב ד"ר יוסף קסטנר, רופא מומחה לפסיכיאטריה מבית החולים גווה־און שבבני־ברק: "מר בן־מוחה סובל מקצרת הסימפונות ועקב מחלה מסוג זה הוא זקוק לשעות מנוחה רבות. כתוצאה מהפעלת הקולנוע שנתו אינה טובה, חלה ירידה בכושר הריכוז שלו, והוא חש עייפות ועצבנות, וקיים חשש להתגברות התקפות האסטמה. ראוי לציין כי מחלת האסטמה היא בעיקרה מחלה פסיכוסומטית אשר הגורם הנפשי משפיע עליה בצורה ניכרת. ישנו בהחלט קשר בין מתחים, לחצים וחוסר שקט נפשי ופיטי של החולה עם התגברות המחלה ושכיחותה. הנבדק תולה תופעות אלו בחוסר יכולת לנוח כראוי בשבתות ומצביע על כך שמחלתו הוחמרה מאד מאז מופעל בית הקולנוע בימי מנוחה".

על עליזה בן־מוחה, הסובלת זה 12 שנים מדלקת מעיים, כותב אותו מומחה כי "אף מחלה זו מושפעת ומתגברת בעת מתיחות או חרדה ומתבטאת בכאבי בטן עזים ושלשולים. הארועים בבית הקולנוע בסמוך לביתה בשבתות, וההטרדות הקשורות לכך, יצרו אצלה מתיחות רבה, ועקב כך החלה שוב לסבול מכאבי בטן חזקים ושילשולים. רעשים, חוסר שינה, העדר מנוחה ומתיחות מחריפים מחלה זאת, הנחשבת למחלה מסוכנת מאד".

"נמצא כי פתיחת בית הקולנוע בימי המנוחה גורם, ועלול בעתיד לגרום ביתר שאת, לפגיעה קשה בבריאותם הנפשית והגופנית של עליזה ושלמה בן־מוחה", מסכם ד"ר קסטנר את בדיקתו ומצהיר כי "ידועים לי היטב הוראות החוק הפלילי בדבר עדות שקר בשבועה".

שלמה בן־מוחה, שכהגדרת בית המשפט הוא "ירא שמיים ודתי ארוק", נחקר על דוכן העדים על ה"החמרה במצב בריאותו". ואולם, למרות התצהירים על בריאותם המדרדרת שלו ושל רעייתו, מסתבר שבני הזוג לא נבדקו ביוזמתם אצל רופאי המשפחה או אצל מומחים אחרים. יתר על כן, בן־מוחה העיד כי למרות מצבו הגופני הקשה הוא עצמו משתתף בהפגנות באופן קבוע ובמשך שלושה החודשים לא עשה ביוזמתו כל צעד להפסיק את המיטרד עד שלא פנו אליו.

כל זאת התרחש עדיין בסיבוב הקודם של ההפגנות בפ"ת. השופט שלי טימן, שהתרשם מחוות הדעת על מצב בריאותה של משפחת בן־מוחה המסכנה, החליט לערוך אצלה ביקור־בית. השופט לא נולד אתמול. הוא גם יודע להעריך איכות חיים (גר בוילה באחד מישובי השרון) וגם יודע מה טיבם של אולמי בידור (אביו היה שחקן בתיאטרון "המטאטא" והוא עצמו היה חבר בלהקה צבאית). כבוד השופט ישב אפוא על המרפסת של בן־מוחה, ובדו"ח המשתרע על שלושה עמודים כתב בין השאר: "לא ניתן היה לשמוע אפילו רחש מן הסרט שהוקרן באותה עת... לא בקע כל רעש... הרעש היחידי שהיה הוא זה של מועדון הסנוקר, רעש של מכונות המזל ומכונית (שהתברר שהיא של אחד מבאי מועדון הסנוקר)".

הדו"ח של השופט טימן לא מצא חן בעיני הפרקליטים שהופיעו בשמו של בן־מוחה (שכזכור אינו יודע מה שמותיהם ומי משלם את שכרם). הם הגישו בקשה לשופט שיפסול את עצמו מלדון בתיק הנישק, כמו בשבע בקשות הפסילה האחרות, שהגישו עורכי־הדין בתיקי שבת אחרים במהלך השנתיים האחרונות – "חשש שלהם מאי משפט צדק ומתן יד של השופט לעבריינים הפותחים בתי קולנוע בשבת בניגוד לחוק עזר עירוני". אלא שהשופט טימן סרב לפסול את עצמו והגיב כי במדינת חוק – לא הצדדים בדין יבחרו להם את השופט הנוח להם כשהחלטותיו לא מוצאות חן בעיניהם.

אחרי חודשים של עבודה מאומצת כתב השופט החלטה מפורטת ומנומקת על פני 38 עמודים, בה הוא מסביר מדוע הוא מסרב להוציא צו מניעה ומני שיסגור מיד את הקולנוע בלילות שבת, כדי להציל את בריאותם של ה"ה עליזה ושלמה בן־מוחה. השופט טימן כתב כי הקולנוע, שהקרין סרטים גם ששה ימים בשבוע, לא הפריע למשפחת בן־מוחה עד שבאו לביתה נציגי המפגינים והחלו לתשתמש בהם לצרכיהם. השופט התרשם כי בן־מוחה "נותן ידו ותומך בכל צעד שיש בו להסיר את רוע הגזירה של פתיחת 'היכל' בשבת ומוכן בשל כך להתבזות". בהמשך מסכם

(המשך בעמוד 19)

סינמה בן־מוחה

(המשך מעמוד 8)

השופט כיצד נכנסו אנשי הציבור הדתי בפ"ת לחיין של בן־מוחה, שילחו אליו עורכי־דין, פסיכיאטרים, רופאים ויועצי רעש, שהחתימו אותו על עשרות מסמכים לטובת עניינם". השופט רגז על עורכי־הדין שביקשו ממנו לפסול את עצמו. בעיניו זהו נושא ציבורי, בעוד הם משתדלים להציגו כבעיה פרטית של משפחת בן־מוחה. את התנהגותם של חלק מעורכי־הדין הגדיר בית המשפט כ„חוצפה בלתי נסבלת, כפיות טובה ומעוותי אמת".

השופט טימן מבדיל בין בן־מוחה האיש שהוא דובר אמת, לבין בן־מוחה המהווה בעיניו „בובת גומי" של החוגים הדתיים. וכך הוא אומר: „אי אפשר להשתחרר מההרגשה שהאיש מנוצל על פי הצרכים המידיים, פעם כאיש דתי שאין לו תרופה, כשהדבר נחוץ לעתירה בבג"צ, ופעם כאורח רגיל שמנוחתו מופרעת על ידי פגיעה בבריאותו... אותו בן־מוחה, זה שפס הקול של הסרט, ציחקוקים בקהל, מכוניות וכיוצא באלה רעשים שאינם מאפשרים לו לישון, לנוח ולאגור כוח לשבוע עבודה הבא – איננו יכול לשמוע את כל אלה, משום שההפגנות ליד ביתו וצעקות ה'שאבעס שאבעס' עולות על כל הרעשים".

זאת ועוד מצא השופט, שבן־מוחה „איננו מנסה אפילו לישון משום שהוא משתתף בהפגנות אלה בעצמו". והוא שואל: „כיצד לדעת הפרקליטים המלומדים מתיישבת ההשתתפות בהפגנות עם התיאור הכואב והנרגש של אדם המבקש לעצמו פיסת מנוחה בליל השבת ואינו יכול להרדם או להתרווח עם משפחתו על המרפסת?... אילו שוכנעתי כי מדובר באמת ובתמים באדם הסובל מרעש ואי נוחות ומוצא דרך ביוזמתו למנן פעולותיו – ניחא, אך למראה ולמישמע נראה שאין הדבר כך. מר בן־מוחה נראה יותר כקורבן הנושא בשקט את סיבלו בכל הנוגע לתיק בית המשפט..."

לסיכום קבע השופט שמחוללי הרעש בליל שבת הם לא בית הקולנוע והצופים בסרט אלא מארגני ההפגנות, חבריו של בן־מוחה, ושאל: מדוע אין בן־מוחה דורש מהם להפסיק להפגין כדי שיוכל לנוח בליל שבת?

בכך לא תם הסיפור. הדיון בתיק בן־מוחה לא נפסק גם כאשר בית הקולנוע נסגר למטרות שיפוצים. בתקופה זו התחוללו שינויים גם אצל הצדדים היריבים. החברה של מנחם גולן ויורם גלובוס רכשה את „היכל", ואילו מתצהיר עליו חתם בעתירה חדשה שהגישו בני הזוג בן־מוחה עולה כי „נולד" להם ילד נוסף. ארבעה ילדים כתוב שם. בבית יש רק שלושה.

„היכל" המשופץ נפתח לקהל, ובן־מוחה „מכה שנית". בשקט בשקט, כאילו נסתיים הדיון המשפטי בפתח־תקווה, הוגש תיק חדש – הפעם לבית המשפט ברחובות. ברכה רבינוביץ ו־15 שכנים נוספים של „היכל" ביקשו צו מניעה חדש נגד הקולנוע. מקומם של עליזה ושלמה בן־מוחה לא נפקד גם בתביעה הזאת, כולל תצהיר המומחה שבדק ומצא, כמו תמיד, „רעש נוראי" בדירתם. פרקליט הקולנוע הוזעק לרחובות וביקש להעביר את התיק למקומו הטבעי בפתח־תקווה. השופט המר הסכים. התיק הגיע לדיון אצל השופטת שרה פריש, אבל מוסר זמן העבירה אותו לשופט התורן. ומי היה התורן ביום ההוא אם לא שלי טימן.

נזעקו פרקליטי הדתיים וביקשו משופט השלום הראשי יצחק רביבי להעביר את התיק מידיו של השופט טימן. רביבי סרב. כצעד אחרון חזרו וביקשו מהשופט טימן שיפסול את עצמו. הנימוקים: „תוצאות המשפט ידועות מראש... השופט מעורר עבריינים ויש חשש לאי יציאת הצדק לאור... השופט מושפע ממה שהוא קורה בעתונים על מה שנעשה מחוץ לבית הקולנוע".

לשופט טימן נמאסו המשחקים האלה. אין לו יותר כוחות נפשיים לטענות המשונות של בני הזוג בן־מוחה, כתב בהחלטתו וסרב גם הפעם לפסול את עצמו – כדי שייעשה צדק בעניינו של בן־מוחה ויישמר שלטון החוק במדינת ישראל.

עכשיו שוב יאלץ בן־מוחה לעלות על דוכן העדים ולהצהיר כי יאמר את האמת וכל האמת שהשופט שלי טימן כבך מכיר בעל־פה – על „הפרעות... הטרדות... רעש בלתי נסבל... שישה מטר מחדר השינה... מחלות גופניות ונפשיות מסוכנות... סיוטים... איכות חיים שנפגעה... מחלת אסטמה... דירה שערכה יורד בגלל הרעש... גזילת כיבשת הרש (ליל שבת)", וכיוצא באלה.

מנחם גולן, הבעלים החדשים של „היכל", השקיע בשיפוץ הקולנוע שני מיליון דולר. בתצהיר שהגיש נציגו בארץ אמנון גלובוס הוא כתב שהחילוניים בפתח־תקווה אמרו לו תורה רבה על שהשקיע בעירם את הכסף שהוא מרוויח בניו־יורק, וסוף סוף אחרי 108 שנות פתח־תקווה – יש ריפוד על הכיסאות של בית הקולנוע. גולן יודע שסגירת „היכל" בלילות שבת פירושה הפסדים גדולים. יש הטוענים כי אם אכן היתה המחלוקת רק על איכות החיים של שלמה ועליזה בן־מוחה, היה מנחם גולן מוכן לרכוש את דירתם כדי שיוכלו לקנות תמורתה משהו מרווח במקום אחר, שקט יותר לטעמם. המאבק המשפטי בסיפור הזה עולה לגולן פי כמה מערך הדירה בסימטה האפלה שסוף סוף האיר. אבל לא על זה בוכה הנביא. לא בנקל מוכן שלמה בן־מוחה להיפרד מדירתו וממפגיני השבת הצועקים „שאבעס שאבעס" מתחת לחלונו. איך אמר השופט? – במקום לנסות ללכת לישון.

בנקי נאה

תפגנת שבת ליד קולנוע „היכל": למה בן־מוחה לא מבקש מהם להפסיק? (צילום: שי אבריאלי)

המועדון נפתח בעשר וחצי

לא רואים אור בקצה המנהרה המייאשת הזאת שקוראים לה קולנוע „היכל". הקולנוע לא מתכוון לסגור את שעריו בלילות שבת, הדתיים לא מתכוונים להפסיק להפגין, המשטרה לא מתכוונת להפסיק לעמוד באמצע – ולתקשורת אין ברירה. את נקודת החיכוך הזאת אי אפשר להפסיק לסקר. חס וחלילה, עלולה לעוף שם איזו אלה ולנפץ איזה פרצוף, ובנקודת החיכוך הזאת בין דת למדינה עלול להתערב איזה אברושמי. יום אחד, בטעות, עלולים הדתיים להרגיז את באי הסנוקר של האחים נגר שליד הקולנוע, ואלוהים ישמור ממה שעלול להתרחש שם.

התקשורת ליד „היכל" זה יותר ממקצוע, זה יותר מבילוי, זה כבר אורח חיים. מועדון של יום שישי שבו מבלת עבדכם עם כרמלה מנשה (קול ישראל), ירון דקל (גל"צ), חיים ברוידא (ידיעות אחרונות), מאיה עשת (חדשות), יעל פישביין (דבר), נורית אמיתי וראובן שפירא (הארץ), זכריה הורדי (על המשמר), ולפעמים גם צוות טלוויזיה ישראלי או זר. רק מוישה לוי (הצופה) הוא חצי־עיתונאי חצי־מפגין. גם רוקד עם המפגינים וגם זוכר בראש כדי שיוכל לכתוב במוצאי שבת.

רק הצלמים מתחלפים; מתחלפים בלתטוף מכות. הדתיים לא מסכימים שיצלמו אותם, גם לא ביום חול. לפעמים זה נגמר בצעקות שאבעס. לפעמים, ביום ראשון, מגישים לבית המשפט כתב אישום על אגרוף בפניו של צלם. להיות צלם מול „היכל" זה סכנת חיים. „הכנסתי לו שמיר אחד בפנים ואחד בצלעות לניבזה הזה" – כך אמר לי אשר מיבסקי, חבר מועצת עיריית פתח־תקווה.

אחרי המעלת שעון הקייץ „המועדון" נפתח בעשר וחצי. מקבלים גרעינים ושקדים מה„חברים" המפגינים, ומתחלקים בכיבוד עם שוטרים חברים. חצי שעה מפצחים גרעינים, אחרי זה נוכחים שעה בוויכוחים, אחרי זה רצים ברחובות אחרי השוטרים שרצים אחרי המפגינים כדי לרשום שוב את הצעקות „נאצים... אס. אס." וכדומה. עשר דקות לפני אחת אחר חצות מסתכלים על השעון מאיצים ב„חברים" המפגינים ללכת הביתה. באחת וחצי בדיוק כולם מתקפלים. מי שקורה אחר כך – כאילו לא קרה. ככה כל יום שישי, הערב – זאת הפעם הארבעים ושתיים.

כשאין מעצרים, ולא נאלצים ללכת ברגל עד תחנת המשטרה, משתדלים „לדחוף" עוד בילוי קטן. אצל עמיתינו בכל מקום אחר בעולם משתנים הסיפורים כל יום, כל שעה. אצלנו ערב שבת, כל שבוע, זה אותו סיפור, אותם שירים, אותן קללות, אותם מפגינים, אותם שוטרים, אותם מידדפים, אותו דב סולומון... באחת בלילה ידיעה מסכמת בקול ישראל, בשתיים שלוש וארבע אותו מבזק בגל"צ. חלאס, נמאס.

הפרדמנים, חמישה כוכבים

קינג סייז

מאת [illegible]
צילום: שמואל רחמני

אל תבלבלו אותם עם המיליונרים החדשים בעלי אותו שם. במשפחת פרדמן הוותיקה, חניכי האסכולה הייקית, אבות ובנים מתייחסים לכסף בחרדת קודש. כל המציל פרוטה כאילו הציל עולם מלא. זן נכחד בעידן ההילטונים והשרתונים. עכשיו התיירות בשפל, אבל הקיסרות שלהם משגשגת. לא רע בשביל מי שהתחיל בקונדיטוריה. מגי תאצ'ר היתה אצלם אורחת השבוע.

של איזה פרדמן את כותבת, פרדמן מעליתי?". נו, זו וואס. שמונה מלונות. אימפריה שכוללת חברות בנייה, השקעות, נכסי דלא ניידי, חיפושי נפט וגאז, תעשייה בטחונית, חנויות פטורות ממכס – ועוד צריך להבהיר במי מדובר. זה מה שקורה בארץ בה צצים כל שני וחמישי מיליונרים חדשים בשם פרדמן.

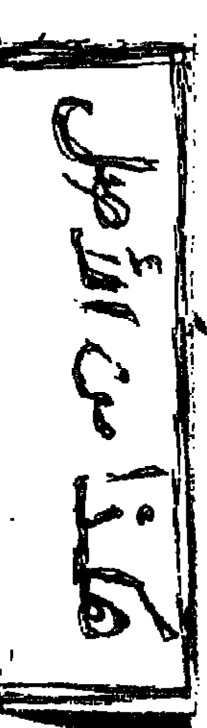
מדובר, אם כן, בפרדמנים הוותיקים – יקותיאל ואחיו שמואל, ובניהם מיקי ועמי שחגגו לפני שבועיים, בעיצומה של עונת השפל הגדולה בתיירות הישראלית, חגיגה משולשת: שני מלונות חדשים שנתווספו לרשת, (דן פנורמה תל־אביב וחיפה), שני אגפי סוויטות חדשים (בדן תל־אביב ובדן כרמל) וחזית משופצת חדשה בעיצובו של יעקב אגם (בדן תל־אביב). סך הכל השקעה של 30 מיליון דולאר – סכום שאין לזלזל בו, במיוחד אם לוקחים בחשבון את זהירותם הייקית של הפרדמנים בענייני כספים. הרי לא המזל העיוור הוא שהביא אותם עד הלום – ודי אם נציין ש„עד הלום" פירושו, נכון להיום, גלגול של כ־200 מיליון דולאר לשנה, בערך שליש ממה שמגלגלת תדיראן, החברה השנייה בגדלה במדינה. לא רע בשביל משפחה שהתחילה בעסקי קונדיטוריה.

הפרדמנים ידועים כמי שאינם אוהבים ראוותנות („אצלנו אין מטוסים ואין יאכטות"). את החגיגה שנערכה למחרת יום העצמאות על הטיילת של תל־אביב, העדיפו לכנות „חתונה בחוג המשפחה". אבל בעין בלתי מזוינת נראתה הטיילת כאילו נחת עליה יום העצמאות מחדש: דגלי המדינה מתנפנפים ברוח, תזמורת מנגנת מארשים, שוטרים מכוונים את התנועה ואורחים אלגנטיים מסלתה ושמנה של ארצנו הקטנטונת מכרסמים חטיפים בשמש האביבית. גם הנאום של יקותיאל פרדמן, מייסד האימפריה, בן 72, לא דישדש בקטנות: הוא הזהיר את האמריקאים נמרצות מפני כניעה לטירור. „זה מרגיז אותי", יסביר אחר־כך בעברית הייקית שלו, „קודם הם שלחו 700 אלף בנים שלהם ליהרג באירופה ועכשיו הם מפחדים לטוס לארץ".

מי שמכיר את האיש יודע שהוא לא מסתפק בנאומים חגיגיים בפתיחות. במעמדו מרשה לעצמו יקותיאל פרדמן לומר את דעתו הישר לבעלי הדבר עצמם. כבר שנים שהוא מנהל התכתבויות עניפות וקשרים אישיים עם מנהיגי העולם. את רובם הכיר

(המשך בעמוד הבא)

„חתונה בחוג המשפחה" – צילום נדיר של הפרדמנים על שפת הים בתל־אביב (מאי 86'). עומדים משמאל לימין: עמי, מוקי, שמואל, יקותיאל. יושבות (כל אשה ליד בעלה): רחל, ליאורה, רות ונלה, וילדים־נכדים.

עמי פדרמן חולם לנהל מלון קטן, אבל שיהיה „ממש פרפקט", וגם מיקי פדרמן שואף לעשות דברים „נכון". הפרפקציוניזם הוא מחלה משפחתית אצל הפדרמנים. מתכון להצלחה בעסקים. לא מתים ממנה אבל יקותיאל פדרמן לא ישן טוב בלילה, אולי בגללה.

(המשך מהעמוד הקודם)

במלון „קינג דייוויד", גם הוא בבעלותו, שם הוא מקפיד להתייצב כל אימת שמגיעים לארץ ראשי מדינות וכל אישיות חשובה. בירושלים הם אורחים שלו. תורנית השבוע היתה מגי תאצ'ר. לאלכסנדר הייג („אל") הוא מייעץ בענייני הטיפול בישראל ושמירת הדימוקרטיה בעולם החפשי. לקיסינג'ר („דיר הנרי") הוא שולח שמפניה. את סאדאת אירח בדירתו בכרמל ואת השגריר לואיס זימן ביוזמתו למלון „דן" לשיחה קבוצתית עם בכירי המדינה. לאחר שהעביר את הטיפול השוטף בעסקים לידיו האמונות של בנו, מיקי, התפנה פדרמן האב לפוליטיקה גלובאלית („חלה התקדמות רבה בעניין המגעים עם סין", הוא כותב להייג). פדרמן רואה עצמו בפירוש כראש נסיכות קטנה, נציג לא פורמלי אך רב השפעה של המדינה. ומי שחושב שמדובר במגאלומניה צריך לקרוא את התשובות שהוא מקבל מהגדולים. זה הולך. עובדה.

קריאת קטעי עתונות משנים עברו מתברר שתחושת „המדינה זה אני" מקננת בו כבר מתחילת הדרך. בחלקה היא נעוצה בקשרים האישיים ההדוקים שהיו לו עם מנהיגי האומה עוד לפני שהיתה אומה: בן־גוריון ופולה אכלו אצלו גפילטע פיש ב„קטה דן", כשעוד הכירו אותו רק בתור „קסיל", כינויו מבית. („בן־גוריון עיברת לי את השם. הוא אמר שכסיל זה או טיפש – או כוכב, ואני לא זה ולא זה"). גם שרת ורמז גרו ב„קטה־דן". את טדי קולק החליף בפעילות בעליית הנוער באנגליה ועם שמעון פרס התיידד עוד כשהיה עוזר צעיר לבן־גוריון. חלק מהתחושה ההיא נובע מתוך אמונה ציונית אמיתית, עוד מימי הפעילות בתנועה הציונית בגרמניה.

בראיון שנתן לפני כמה שנים טען פדרמן כי כל מה שעשה – עשה קודם כל לטובת המדינה. בפועל ייתכן שהסדר בין טובת המדינה לטובתו היה הפוך. כך או כך – במשך ארבעים שנה באמת נתערבבו השניים לבלי הכר. פדרמן גדל עם המדינה (אם כי נראה שהוא התפתח קצת יותר טוב) ועכשיו הוא שותף. ובניגוד לשותפויות אחרות עם אנשי עסקים, בהן יצאה המדינה רק בהפסדים – כאן יצאו כולם בדרך כלל ברווח. להוציא אי אילו נפילות קטנות, מה שהיה טוב למדינה – היה טוב גם לפדרמן. כשכומה שביט חיפש נפט עם „סיסמיקה" הלכו לנו 11 מיליון דולר. כשפדרמן קדח בחלץ – יצא נפט. כשגולדה ביקשה ממנו לבנות באפריקה – הוא בנה ובנה ובנה, בשמונה מדינות, ועשה שם הרבה קשרים וכסף. כשספיר הפציר בו לקנות את „אכדיה" מידי המיליונר בנו גיטר – הוא נענה וקנה, ובזיל הזול. מה לעשות. יש אנשים עם מזל.

אבל אלוהים עוזר קודם כל למי שעוזר לעצמו, ומבחינה זו היה יקותיאל פדרמן מועמד אידיאלי: טיפוס זריז, בעל כישרון אדיר ליחסי ציבור וחושים כמעט חייתיים ליזמות חדשות. הוא איננו מתוחכם במיוחד וגם לא משכיל גדול, וניסוחיו הפשטניים מזכירים לעתים את אלה של צ'אנסי גארדינר מ„להיות שם" („אחרי החורף בא האביב") אבל מיקי בנו, יו"ר ההנהלה, בן 42, ועמי, בן־אחיו, מנכ"ל הרשת, בן 38 – שניהם משכילים ומומחים בתחומם – מודים שלא פעם מנצחת האינטואיציה החריפה של קסיל את התיחכום המתקדם שלהם: „אנחנו יושבים ומתנתחים ומחשבים והוא פשוט בא ואומר 'זה לא ילך'. בסוף תמיד מתברר שהוא צדק", מספר עמי. זמן קצר לפני התמוטטות מניות הבנקים התקיים בהנהלה ויכוח סוער על יציאה לבורסה. פדרמן האב היה בעד. בנו, מיקי, התנגד נמרצות. בסופו של דבר היגבה ההנפקה גרולה של מניות „מלונות דן" ו„פר־אויל" סכומים נאים ביותר. „איכשהו הוא חש שאסור שהכסף ישכב בבנקים – והוא צדק".

יקותיאל פדרמן נולד ב־1914 בעיירה קמניץ שבגרמניה. ההורים, יוצאי פולין, התמחו בעסקי אפייה, והבנים אחריהם. בשנות השלושים עבר יקותיאל בשליחות המוסדות הציוניים בגרמניה ובאנגליה („הסתובבתי שם בין הנאצים כמו סקרלט פימפרנל"), וב־1940 עלה ארצה. כאן עבר קורס טייס בתקווה להיות טייס בחיל האויר הבריטי. זמן קצר היה גם קיבוצניק, „אבל ראיתי שזה לא אטרקטיווי בשבילי". העברית שלו גרועה אפילו מזו של טדי קולק („באמת, אף פעם לא היה לי זמן לשבת על הטוסיק וללמוד, אני חושף אני אלך איזה יום ללמוד באולפן כמו שצריך").

אבל חוצפה ישראלית היתה לו מן ההתחלה. כך בא לו הונו הראשון שעשה עם הצבא הבריטי, והסיפור אופייני לאיש: ב־1942 עבד פדרמן בקפה „ירדניה" בחיפה, ששימש מרכז לחיילים הבריטיים באזור („ב'הגנה' ביקשו ממני לעבוד שם ולדווח אינפורמציה"). ביום ששי אחד מצא בבית הקפה תיק ששכח איזה סרג'נט. פדרמן החזיר את התיק, לא לפני שעיין במסמכים וגילה בהם תכנית מפורטת להעברת בסיס הצי הבריטי מאלכסנדריה לחיפה, וגם רשימה ענקית של פריטים הדרושים להתארגנות החדשה, משרוך נעל ועד מזון ומשקאות.

„אני יכול לארגן לך את זה", אמר פדרמן לסרג'נט בלי ניד עפעף כשהחזיר לו את התיק. „לא ידעתי עוד איך, אבל האמנתי שאני מסוגל לעשות את זה" הוא מספר. הקצין התרשם מן הצעיר הנמרץ, ותם אתו על חוזה, ופדרמן, בעזרת כמה חברים ייקים מחיפה, הסתער על הצ'אנס הגדול של חייו: „מאתא' אירגנתי מדים, מלודזיה – תחתונים וגרביים, כובעים תפרו לנו עושי שטריימלים שבאו מפולניה, ויהודי מווינה שהיה רוקם על טליתות במקצוע עשה לנו מאות אלפי סמלים". תוך שבועיים הצליח פדרמן לארגן את האספקה – והפך לספק הראשי של הצבא הבריטי עד 1945, לא רק בארץ אלא בכל המזרח התיכון וחצי אירופה. „כל מבצע הפלישה לכרתים היה עם אספקה שלנו". בגיל 30 כבר קיבל חוזים של 50 מיליון לירות שטרלינג. „הרווחתי מזה הרבה מאד כסף" הוא מסכם.

ב־1946 חכר פדרמן מלון קטן ויוקרתי ברחוב הירקון פינת מנדלי, „קטה דן" שמו. הוא עשה זאת בעצת ידידו, פאול זילברשטיין, שהיה פקיד קבלה במלון „גת רימון" הסמוך. במלחמת העולם שימש „קטה־דן" אכסניה לקציני חיל האוויר הבריטי ועתה שב שוקק ושומם. גם הפעם „התלבש" פדרמן במרץ על המשימה, וגייס את כל המשפחה לצורך העניין: הוריו ואחיו שמואל, שהגיעו בינתיים מאירופה נוכים־לא־דרכים, ניהלו את ענייני הקונדיטוריה וחדר האוכל. (מעתה יהיה שמואל עזר כנגדו לאורך כל הדרך). זילברשטיין ניהל את הקבלה. אשתו נעמה, בלה ורות, סייעו אף הן. בלילות היו הגברים שומרים בתורנות, „כדי לחסוך לירה שטרלינג שעלה שומר". המלון המשפחתי הפך למלון של מנהיגי היישוב – בן־גוריון ופולה, גולדה, שרת ורמז אכלו שם צהריים. אלינור רוזוולט וסנטור הרימן התארחו שם. יקותיאל פדרמן התבשם בהנאה מן ההתחככות בחוגים האלה. „זה נתן לנו הרבה כבוד. אל תשכחי, היינו ייקס מגרמניה, לא היה לנו רקע חלוצי של האבות המייסדים". נדמה שעד היום, נשאר בו משהו מאותו „תסביך ייקיות", אותו רצון בלתי מושג להשתייך לאצולה הפועלית ואם לא – אז לכל אצולה אחרת. אפשר לומר שהוא הצליח. השר שריר קורא לו „אצולת המלונאות הישראלית".

המעבר של פדרמן ממלון קטן אחד לרשת שלמה נעשה בעזרתה הארוכה של „קבוצת מיאמי", קבוצת מיליונרים בעלי מלונות ועסקי שעשועים בעיר ההיא, בראשה עמד מקס הורוביץ. פדרמן פגש את הורוביץ עוד ב־1947, כאשר התארח ב„קטה דן", ושוחח אתו על פיתוח ענף התיירות בארץ. כבר אז הרגיש פדרמן באותם חושים חדים את הפוטנציאל הטמון בענף הזה. שנתיים לאחר מכן ניגש לבן־גוריון עם תכנית להקמת בתי מלון מודרניים נוסח אמריקה. „חשבתי שאם במיאמי יש 40 אלף חדרים מלאים בעונה למה שלא יהיה גם אצלנו. הרי גם לנו יש שמש וים ובחורות יפות עם ביקיני, וידעתי שיבואו מכל מקום בעולם לראות אותנו, מדינה צעירה שרק ניצחה במלחמה".

כרגיל, הוא צדק. ב־1952 החלה „קבוצת מיאמי" לבנות את מלון „דן" על שטחו של „קטה־דן". הקבוצה גייסה 4 מיליון דולר, ופדרמן קיבל גם סיוע ממשלתי נדיב למפעל החלוצי, אלא שדווקא בעניין החלוציות התעוררה בעיה: המלון נבנה בסטנדרטים שלא היו מוכרים אז בארץ – 120 חדרים, חרסינות ירוקות באמבטיה, מיזוג אוויר, שטיחים מקיר לקיר. שיא השחיתות הבורגנית. „אמרו שאנחנו מטורפים", מספרים בהנאה במשפחה, „אמרו שלא יהיו לנו אפילו מספיק פשפשים בשביל למלא את המלון".

מאז, כידוע, חלו כמה שינויים בהשקפה הישראלית על פאר, והדרך למלונות הבאים כבר היתה קלה יותר. להוציא את המלונות שנבנו („דן תל־אביב", „דן כרמל" ועכשיו „דן פנורמה חיפה"), נקנו כל מלונות הרשת בהזדמנות מידי גורמים ש„מתו" להפטר מהם: מלון „המלך־דוד" שהיה שייך לקבוצת משקיעים מצרית, עמד שומם ונטוש לאחר עזיבת הבריטים ופיצוץ אגפו הדרומי בידי האצ"ל („עכברים התרוצצו בחדר האוכל"). פדרמן קנה אותו ב־1956 בפרוטות. כיום זה המלון הרווחי ביותר ברשת. ב־1958 רכשה הקבוצה של פדרמן את „אכדיה" מידי קבוצת משקיעים דרום אמריקאית (בראשה עמד בנו גיטר) שהסתבכה בו כהנה וכהנה. ב־1972 נקנה „דן קיסריה" מידי הברון דה־רוטשילד, גם הוא בהזדמנות. הכותרות בעתונות בנוסח „פדרמן קנה את רוטשילד" היוו עוד ציון דרך בהתפתחותו של יקותיאל פדרמן, מיליונר.

עכשיו קנתה משפחת פדרמן את מלון „אסטוריה" באותו אופן. סך הכל כ־2000 חדרים. 1500 עובדים. הזמן חולף אבל הרוח נשמרת: לא קונים ביוקר מה שאפשר לקנות בזול, ולא קונים בזול מה שאפשר לקנות עוד יותר בזול. לזכותם של הפדרמנים ייאמר שהם קנו בזול אבל לא מכרו ביוקר – אף לא מלון אחד. רק ממלון אחד שהיה בהנהלתם, לאגונה־אילת, הסתלקו בגלל מחלוקת עם הבעלים, האחים זקן מירושלים. ההסתלקות מאילת הזיקה לרשת, אולם עכשיו הם מתכוונים לבנות מלון באילת על מגרש השייך להם. „מעולם לא עלה על דעתנו למכור מלון", אומר עמי פדרמן, „זה לא יהלומים שאפשר להעביר מיד ליד. זה אדמה, ואנחנו מתייחסים אליה כמו חקלאים, כמעט בחרדת קודש".

גם לכסף מתייחסים הפדרמנים הוותיקים בחרדת קודש. כתניכי האסכולה הייקית, וכמי שלא גדלו בתוך עושר, מאמינים יקותיאל ושמואל פדרמן שכל המציל פרוטה אחת כאילו הציל עולם מלא. „אני לא קמצן", אומר יקותיאל, „אני רק לא אוהב בזבוז". עד היום הוא מתרגז למראה מקרר לא סגור („זה בזבוז של 10 דולר ליום! תכפילו ארבע מכונות בשמונה בתי מלון כפול שלושים יום בחודש..."); או כשמגישים לאורח פלטה עם פרוסות נקניק עבות מדי („בשווייץ עושים מכל פרוסה שמגישים אצלנו ארבע פרוסות לפחות"). מאידך, הוא ידוע כתורם נדיב לארגוני צדקה (לא בסתר, אבל יש גבול למה שאפשר לדרוש), ובכלל – במקום שבו מתחילים יחסי ציבור טובים מסתיימים עקרונות החסכנות שלו. אם מדובר באישים ידועים מרחבי העולם, הוא מוכן להזמין אותם ולארח אותם על חשבונו, לעתים לתקופות ארוכות. הוא יודע היטב שלרוב שווה הפרסום את ההשקעה.

אם פדרמן הוא אשף יחסי ציבור הרי שבני הדור הצעיר – מיקי, ובן־דודו עמי – הם ההיפך הגמור. מיקי מסרב להתראיין. עמי עושה זאת בקושי. להביא אותם יחד לצילום משפחתי זה חיזיון נדיר. אולי הם, בני הדור השני לעסק, כבר אינם צריכים להוכיח דבר לאיש. השניים, שנולדו עם סרוויס כסף (של רשת

(המשך בעמוד 51)

עמי (מימין) ומיקי פדרמן: „מלון זה לא יהלומים, זה א

שליקר, נאצי פושט רגל

„שליקר נאצי פושט רגל סטופ אני מסרב לרמות בשבילך סטופ התבייש סטופ" זו היתה לשון המברק ששלח האינג'ינר חיים המץ מאפריקה למעסיקו יקותיאל פדרמן בשנת 1966. רק מעידות מעטות היו ליקותיאל פדרמן במהלך הקריירה שלו. פרשת וילי שליקר ונספחיה היתה הגדולה והלא־נעימה שבהן.

וילי שליקר, שהיה עוזרו של שר התימוש הנאצי, הפך לאחר המלחמה לתעשיין פלדה, אחד המיליונרים הגדולים של גרמניה – אולם בתחילת שנות הששים פשט את הרגל והפך ליועץ תעשייתי בשכר גבוה. בשנת 1964 שכר פדרמן את שירותיו של שליקר דרך חברה ואדורית בשם „ג'נראל דה ג'ראנס א דה קונסאיי טכניק" (בעברית: החברה הכללית לניהול וייעוץ טכני) כאחראי וממונה על עבודות השיפוץ במלון של פדרמן בלאגוס, ניגריה. כמו כן הציע פדרמן לגייס את שליקר וייעץ לממשלת ישראל בנושאים תעשייתיים, והוא אף ארגן פגישה משותפת בנושא בין שליקר לבין שר המסחר והתעשייה דאז, חיים צדוק.

עובדיו של פדרמן בניגריה, שהמכו לגמוע לעובדי משנה תחת פיקוחו של שליקר ושל אותה חברה „ג'נראל" (שם) לא אהבו את הסידור החדש ומצאו את הפרשה. האחראי המקומי, מהנדס תכנון, שלח לפדרמן מבול מברקים ומכתבים, שהוחלט לטפל בנושא במרץ, גילתה כי חברת „פופינה" בשווייץ, שלקחה על עצמה את ביטוח עסקי פדרמן באפריקה, מקבלת שמונים אחוז מן הרווחים בעסקים אלה – וכי החברה שייכת בעצם לפדרמן ושותפיו. בדרך זו, טענו חברי כנסת ובראשם ויקטור שם־טוב, העביר פדרמן את מרבית רווחיו מן העסקים שקיבל כנציג ישראלי – לחו"ל. בינתיים התברר שגם ספק הרהיטים, מילדא שיידמאייר, שבחר פדרמן למלון באפריקה היה בעל עבר נאצי ובארץ – שמחה וששון.

הנושא הועבר לטיפולה של ועדת הכספים של הכנסת והיועץ המשפטי לממשלה. השר ספיר, מידידי פדרמן, ביקש לשמור על סודיות הדיונים „בהתחשב עם רגישות הנושא" (מוכרז) או המטרה לבדוק את הענין. פדרמן פיטר מיד את שליקר וטען כי לא ידע את כל הפרטים על עברו: „לו ידעתי את כל האמת – הייתי מעיז להביא אותו ארצה?" הוא לא התכוון לדבריו, לעשות עם שליקר עסקים פרטיים בישראל אלא רק לעזור למדינה. על עברו של מילדר ספק הרהיטים, טען, לא ידע בכלל. העתונות המשיכה לטעון שהוא ידע ועוד איך. מוועדת החקירה החשאית לא שמעו יותר.

לאחר הפרשה הזו הוריד פדרמן „פרופיל" לתקופת־מה, כפי שניתן לראות – הוא התאושש מאז.

הם יודעים כמה הם שווים

פדרמן לא הסתפק מלכתחילה בעסקי המלונות. מחושיו העסקיים גיששו לכל מיני כיוונים, ומעבר לקוניוקטורות ומזל הוא באמת ידע להתאים את עצמו לצרכים המשתנים של הארץ. איך אמר על עצמו בצניעות אפיינית בנאום החגיגי לפני שבועיים? „ראשונים תמיד אנחנו": בעיצומם של גלי העלייה הגדולים הקים את „ישאסבסט". כשתמה תקופת האזבסטונים הקים את „איתנית" ו„תגיב" בפתח־תקווה, „אטמקו" בכרמיאל ו„מכשירי ים" בשלומי, כולן חברות לחמרי בנייה. כאשר פעלה ישראל באפריקה הקים שיכונים בחוף השנהב, בית חרושת לתרופות בקונגו, שיכונים ומשרדים ממשלתיים בגאבון וניהל מלונות בניגריה, קאמרון ודהומיי. כשתנפט היה התקוות הגדולה – היה פדרמן פעיל מאד בקידוחים („עד היום אני מאמין שחייב להיות כאן נפט") והיה שותף בקידוח היחיד שהצליח כאן אי פעם, בחלץ. כיום הוא שותף של „כור" בחברה לחיפושי נפט וגז. כשנכנסו התעשיות המתוחכמות לתמונה, נכנס לשותפות עם „תדיראן" ב„אל־אופ", חברה לייצור ציוד אופטי. בנוסף לאלה, מחזיקה קבוצת פדרמן ברוב חנויות הפטור ממכס בארץ („אשכר", „שבא") ובחברה להשקעות ונכסי דלא־ניידי („אוניקו" ומפעלי ישראל אמריקה) שבנתה, בין השאר, את המלון החדש בחיפה והמרכז המסחרי שלידו. סך כל המחזור השנתי – כ־200 מיליון דולאר. 4000 עובדים. כמה הפדרמנים שווים? איש מהם אינו מסתכן בהערכה בפומבי. הם יודעים כמה הם שווים גם בלי זה.

יקותיאל פדרמן (משמאל) ושר התיירות אברהם שריר: טוב לפדרמנים מה שטוב למדינה.

שוש בתחפושת ע

המנהלת החדשה של התיאטרון לילדים ולנוער, שוש אביגל, לא אוהבת את הכינוי קריירסטית. היא מעדיפה לקרוא למסלול שלה — תיאבון חיים גדול. בשנתיים האחרונות גם חווה אמהות עם עידן, בן 13. "פחדתי לדבר עליו כדי שלא יגידו: ההיא מהטלוויזיה עם הילד המפגר"

מאת שרית פוקס
צילומים: דפנה קצור

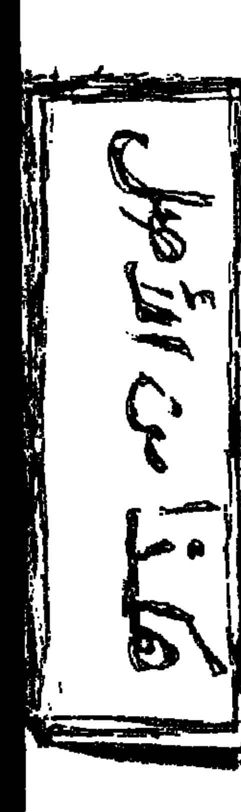

שוש נולדה על גבול אוסטריה-גרמניה באמצע הבריחה מגרמניה לפולין, הכבושה על ידי רוסיה. אמא של שוש סרבה להביא את בתה לעולם בבית חולים גרמני: "נאצים! נאצים!" היא זעקה, ואבא של שוש, הגינקולוג ד"ר מילך, היה המיילד. הם נישאו בסוף המלחמה בקצה מסלול של מחבואים, טלטלות, גטו, פרטיזאנים. כל אחד בנפרד, עברו המסויט מאחוריו, עד שנפגשו. כשהיתה שוש בת שנתיים וחצי הגיעה לישראל: ילדה גרמניה-פולניה, תמהה לראות עולם ישראלי לא מסוגנן ולא אצילי.

עכשיו בביתה באפקה מתכופפת שוש אביגל לנכש עשבים בגינתה. "בכל יום אני מגלה שהמזיקים עוד לא נגמרו", היא אומרת, "אבל כאשר הם ייגמרו, באמת אינני יודעת מה אעשה". לאן תנתב את האנרגיה, יצר ההרפתקה, תאוות המלחמה עם הרע, המזיק?

שוש מקרוב, אשה פוגעת ונפגעת, עצב והבלחי זרון. כשעסקה בביקורת תיאטרון וטלוויזיה ברדיו נעקולה בין ארוגנטיות ליבבה, רועד מזעם או מהתרגשות. פניה ביטאו יופי זחוח דעת, ועודם. שני קמטי עומק לצדי הפה תורמים ליפי הפנים עוד נחישות וכאב. היא יודעת שלו רצתה לספר על עצמה קדימה ואחורה באמת, היתה נוצרת כתבה מיוחרת במינה. דלתות הזיכרון שלה כמעט נעולות, היא אומרת, לא מאמינה בפסיכולוגית מעמקים ולא בגעגוע. אבל לפעמים היא מתגרה להוביל לאיזו דלת שמאחוריה יושב סוד. אולי יסורים. כרגע האחרון היא נזהרת לא להתקרב אל הסוד, שהוא בעצם פתיל תבערה. היא אומרת שאינה קריירסטית אך מהלכי חייה הובילו אותה למרכזי תרבות וכוח: רדיו, טלוויזיה, ועדות של אמנות לעם, מהלכים במועצה לתרבות ואמנות, ריונים ציבוריים, הוראה ומחקר אוניברסיטאיים, אחראית על חינוך לתיאטרון במשרד החינוך, עיתונאית ב"דבר", "כותרת ראשית", גלי צה"ל, ועכשיו – ניהול התיאטרון לילדים ולנוער. כאשת ציבור היא ידועה כליבראלית קיצונית, ובדומה

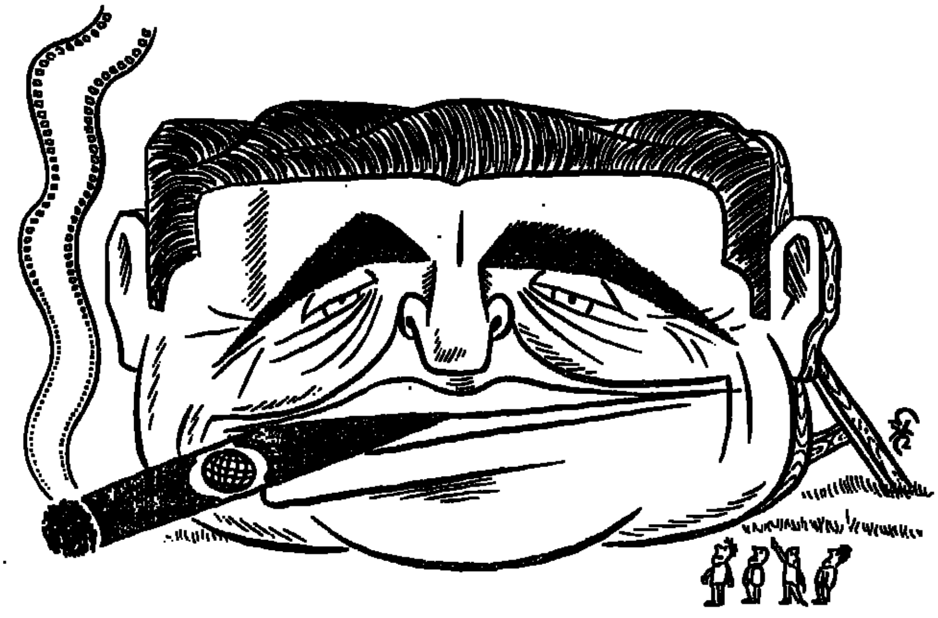
(המשך בעמוד 23)

שם הרי גולן

"הדרך הוודאית להתעלם מהוליווד היא לגור בה"
(איגור סטראווינסקי)

אי שם בין רחוב לה־סיאֶנֶגָה לרחוב סַן־וינסֶנט. בין אנסנה לניגה'. בין צ'אק נוריס לצ'אח נוריס. בין דֶלְתָא־פּוֹרס לדֶלְתָא־פּוֹרְז. שם הרי גולן. אי שם, במערב הוליבוד, בבניין משרדים חדש, יושבים שני טַאיקוּנִים מתוצרת הארץ, שמנהלים את חברת הקולנוע הגדולה והעסוקה ביותר בעיר הסרטים לוס־אנג'לס. ובסרטים, כשאתה הכי גדול בלוס־אנג'לס, אתה הכי גדול בעולם. גולן על הגלובוס, יורם על הגלובוס.

לאן שלא תפנה, תראה מישהו מידידיך בדרך לשם, שאפשר לכתוב עליו מאה מאמרים ציניים, שהשי סאטירה חדה כתער, אבל אי אפשר להתעלם מהכוח שלו. כוח שעושה סרטים של כח. ואנחנו, שמשנה לשנה סוגדים יותר ויותר לכח ולזיקפת עמנו בחוזקה על אדמתו, וגם על אדמות של אחרים – מי אנחנו שנזלזל בכוח.

שם הרי גולן, סע ללוס אנג'לס וגע בם.

"הוא עובד קשה", אמר לי מישהו המקורב לרמת גולן. "קם מוקדם בבוקר, כמו חנווני, ופותח את החנות. בשעה שבע וחצי הוא כבר במשרד, גם בשבת, כל הזמן עושה סרטים. הוא מתחיל כל מה שהוא, והולך על כל הקשה. וכל מי שרוצה לעשות סרטים, לוקח אותו בחשבון. הוא קונה בתי־קולנוע באירופה, מייבא שחקנים ומפיקים ישראלים, שבארץ היו רעבים ללחם ופה הם עושים סרטים עם תקציב גדול וכוכבים גדולים. נכון, אולי הוא לא אמנותי, אבל הוא שואף לעשייה־אמנותית, ותראו שפעם – בטעות – הוא עוד יעשה סרט טוב, כי כשאתה כל הזמן עושה, יש לך סיכוי לעשות גם משהו טוב. הוא בולדוזר, תאמין לי. הבולדוזר של הקולנוע, זה מה שהוא".

היחס אל הציף, כמו כל יחס אל כל ציף, הוא אמביוולנטי. דו־כיווני. מצד אחד זה האיש שיכול להגשים את המטֶרת שלך ולעשות ממנה סרט. הוא יכול, וכדאי להתכופף קצת אם אתה רוצה לעשות סרט. ומצד שני כמה כבר אתה יכול להתכופף בשביל איזה סרט מחורבן. אתה רואה את ידידיך שעובדים אצלו – כולם עשירים אך איש מהם אינו מאושר. כולם מודים ומעריכים, אבל מרגישים באיזה מקום שהם מוותרים על משהו חשוב. וההבדל בין חייהם כאמנים עניים, לחייהם שם כיוצרים עשירים בתעשיית הקולנוע, הוא כדיוק כמו ההבדל בין החיים לסרט על החיים. משהו מאוד אמיתי אבד להם בין לה־סיינגה לרחוב סאן־וינסנט, והם צריכים לעבוד קשה מאוד כדי לא לחשוב מה בדיוק אבד להם שם הרי גולן.

כשאתה עובר בין הקומות של בניין המשרדים של חברת "קנון" (קומה שלמה רק להפקות טלוויזיה) אינך יכול שלא להתפעם. אינך יכול שלא להתגאות בשכונתך שהצליחה להביא את טבריה לפיסגת תעשיית הקולנוע העולמית. אינך יכול שלא לגמגם לעצמך: הנה, סוף סוף אולי נעשה איזה סרט, אולי יש סיכוי שיגיד לבועז שיגיד ליורם שיגיד למנחם שלי איזה רעיון... מה עוד תבקשי מאיתנו, טבריה?

הרגשה דומה היתה לי באחד הביקורים אצל ידיד בישיבה בירושלים, בפוּפּיק־אכניו, שמעתי קול קטן לוחש לי: למה שלא תישאר פה, בעצם? די במבוכות! כאן יגידו לך סוף סוף מה לעשות. ומה לא לעשות. ומתי לא לעשות את מה שאתה רוצה לעשות. וקול קטן אחר עוצר: "רק רגע, אדיוט, ומה עם החרות?" כך גם בהרי גולן וגלובוס, אותו קול עצמו: "אל תחליט עכשיו, תעשה שבת, תעשה סרט אחר, ותראה איך זה..."

אחרי ויכוח כזה בין הרצון הכביר לעשות סרט, לבין החלום לשמור על חרות אמנותית עד כמה שאפשר – נשארו רבים בהרי הגולן. יש לי חברים בארצנו שכבר שלושים שנה הולכים עם תסריט שהם רוצים להגשים, והם לא עובדים, לא ישנים, לא מתחתנים, רק הולכים ממשרד למשרד, ממשקיע למשקיע, אבל איש לא רוצה להפיק אותם או להשקיע בהם. ויום אחד מגיע אחד מהם, בשארית כוחותיו, לעיר הסרטים הגדולה ומדבר עם שיסל שידבר עם בועז שידבר עם – שם הרי גולן.

רבים כאלה פגשתי כאן. הם גרים אצל דוד אינסטלטור או סבתא שעוסקת בשיפוצים. אחד מהם, בחור קשיש ומקריח עם אוזניים־מפרשיות נופל על צוארי במסעדה "שולה ואסתר" ברחוב פיירפאקס:
– אהלן עינים שלי.
– שלום אוזנים.
– עיייייף!
– ברוך השם, מה אתה עושה כאן?
– חייב לפגוש את מנחם.
– מה?
– חיים.
ואז הוא מספר לי בפעם האלף את הסיפור ששמעתי כבר ב"טעמון" בירושלים וב"כסית" בתל־אביב, ועכשיו גם ב"שולה ואסתר" בלוס אנג'לס. התסריט העתיק ביותר בעולם, אפילו המגילות הגנוזות נראות רעננות לידו. סיפור על חייל פצוע וידידות אמיצה בין שני אויבים, עם חתונה ומוות, ומה לא. באמת חתיכת תסריט מגעיל. לא פלא שכולם רוצו אותו מכל וכל. והנה הוא כאן, סוף־סוף, בדרך למנחם.

– אתה חושב שהוא ירצה לראות אותי.
– בטח, אוזנים, כולם רוצים לראות אותך.

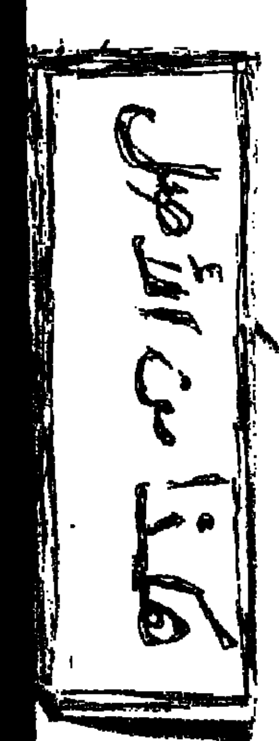
כל הדרכים מובילות לקנון. מנחם עשה את זה. הייתי במסיבה לרגל פתיחת המשרדים החדשים ושמעתי את נאום ראש העיר של לוס אנג'לס. ראיתי את מאיר פנינגשטיין (פוגי) בטוקסידו מתחבק עם צ'רלס ברונסון (צ'דלי). טיפסתי במעלה החניון של הבניין, ובכל קומה טעמתי ממעדניו של עם אחר. קומה ראשונה – אוכל איטלקי. קומה שניה – אוכל סיני, וכו'. נשף מפואר. גטסבי הגדול קוקטייל על ידו. יפהפיות בשמלות ערב אוחזות כוסיות של שמפניה. כמו בסרטים. ולמה לא בעצם? אולי בכל זאת כדאי לדבר עם שיסל שידבר עם בועז שידבר עם יורם שידבר עם –

אבל אחרי התלבטות די קצרה, אתה בוחר בחיים, ולא בסרטים. ובין הרים לתפאורה של הרים, אתה בוחר בסופו של דבר בהרים האמיתיים.

ושם הרי גולן.
שם, לא פה.

לוס אנג'לס

יהונתן גפן

רצועת עזה, שרות מילואים

אסור להתרגל!

בתור אבא לילדים קטנים קיבלתי את הכניסה לבית פרטי די קשה. ילדים מתעוררים... אשה בוכיה... יוצרים מצב לא נעים, בלשון המעטה. אחרי המעצר הראשון אמרו לי הוותיקים שעוד אתרגל. אבל אסור להתרגל. אחרת ניכנס לקהות חושים בכל הנושא של חופש הפרט וצינעת הפרט...

מאת מוטי זרסקי *)

שוב חזרנו אליו למחנה הפליטים x שברצועת עזה, על 45 אלף תושביו, ואני שואל את דוד: האם אין לך הרגשה שפשוט יצאת לחופשת שישבת? איפא, הוא אומר, ההרגשה שיצאתי רק ל'אפטר'. דבר כמעט לא השתנה. אותן הסימטאות, אותה מסה של ילדים (שתי משמרות) בבתי הספר [illegible] הפתוחות, שמימיהן זורמים ברחבי המחנה, המובילות לאגם „חרצון" [illegible] אותו אגם כלבנון). מי שלא ראה לא יאמין. בכל זאת משהו השתנה. בפעם [illegible], היו זבובים ומחנק באויר. היום, באביב, בכל זאת יותר נעים.

תדריכים, הוראות, ועוד והוראות. הפקודות לגבי התנהגות בשטחים הן חד [illegible] ודרושת הקפדה על שמירת כבוד התושבים. כל אחד מאיתנו קיבל מספר [illegible] שחובה לשנן או לפחות לשאת אותן כל הזמן. הוראות התנהגות בשטחים, [illegible] פתיחה באש, הוראות להפגנות ועוד ועוד. פעם חשבנו שהחייל הישראלי [illegible] להבין לאחר תדריך או שניים. מסתבר שלא מספיק להבין. צריך גם כיסוי [illegible] שהנואלים חושבים שאם תתחיל הפגנה ויעופו אבנים, נוציא קודם את הניירת [illegible] התגובה המתאימה. כיס החולצה תפוח מרוב ניירות. יש חבר'ה שכבר [illegible].

ש., מפקד הגזרה, יוצא מעורו כדי שהכל ידפוק כמו שצריך. מזמן לא ראיתי [illegible] שמקדיש מזמנו ומגלה נכונות לעזור לאנשי המילואים כמו ש. כבר ביום [illegible] מספרים לספר לי שהוא קצין אשר הועבר מגזרה אחרת לאחר שטירטר את [illegible] כמהלך פעילות מבצעית מסויימת אני עוקב מהצד אחר התנהגותו ומצפה [illegible] וזעמים. לא דובים ולא יער. ש. שקט, רך וצופה במתרחש בשיוון נפש. לכן הוא די לחוץ עכשיו עקב הביקורות שהצבא עורך אצלנו. ביקורת עלינו היא [illegible] ביקורת עליו. כל שני וחמישי גוף אחר בא לבקר, לברוק, לייעץ. תבל שהם [illegible] את הגזרה במקומנו. בשמחה היינו מעבירים להם את שרביט הניצות. באם [illegible] לרגע – טוב לדעת שיש מי שאיכפת לו מה נעשה בשטח.

הויכוחים הסלוניים על עתיד השטחים מקבלים מימד שונה לאחר שאתה מבלה [illegible] במחנה פליטים. המסקנה המתבקשת היא שצריך למצוא פתרון מדיני ועד [illegible] את המוטל עלינו על הצד הטוב. כפעם הקודמת, לפני כשנה וחצי, תתעוררו [illegible] רבים וקולניים. יש ביחידה מיגוון רחב של דעות. לאחר שבוע, גם היונים [illegible] שחייבים לשחק צבא כמו שצריך עד שימצא פתרון מדיני. הפעם אין [illegible] נכנסים לתעסוקה כאילו באופן טבעי.

חדש זה הרבה זמן, הרבה מאוד, השאלה היא איך להחזיק את החבר'ה בדריכות [illegible] ושלא יכנסו לקהות חושים בהתנהגותם עם המקומיים. שיגרה, אבל כל יום יש [illegible] אחר. רוצים דוגמאות?

צער בעלי חיים. עקיבא במשמרת. 50 מטר ממנו, עגלון מתחיל להכות את סוסו. מכה עד שהסוס נופל. תוך דקה וחצי מיליון ילדים מתקהלים בסביבה (כל חצי אירוע מביא להתקהלות רבתי). בשלב זה עקיבא לא יכול לסבול [illegible] באויר. המתנה משותק כהרף עין. העגלון מפסיק להכות והילדים כבר [illegible] לפני שהכדור עבר בקנה). עובר אורח מנשק את עקיבא ואומר לו: אתה [illegible] אללה. מאז עקיבא כבר לא עקיבא אלא ליפא העגלון.

[illegible] שבת מסיירים בג'יפ, ונתקלים בשיירת מכוניות שעצרה באמצע הכביש. [illegible] לבדוק ומתברר שהם חוזרים מחתונה. במכונית הראשונה שלושה צעירים [illegible] העשרים, קצת שתויים. רצו לעשות שמח ולא מאפשרים לעבור. במכוניות [illegible] קרובי משפחה. משהו כמו שבעים ושתים נפשות בכל פוז'. יושבי המכוניות [illegible] יושבים בשקט, חוששים משלושת ה"שיכורים". הנהג מרשה לעצמו התנהד [illegible] ומשוחח עם החיילים, ומזמין אותנו להצטרף לשתיה וחפלה, מה שלא היה מעז [illegible] חול רגיל. אנו מפזרים את „ההפגנה" ומבקשים לנהוג בזהירות (בגלל אופי [illegible] עם אורחים, לעתים מיטשטש הגבול בין התפקיד צבאי לבין תפקידי שיטור, [illegible] וגבית מיסים).

הודעה בקשר. יאיר מדווח שנתקל בשלושה צעירים שהתחצפו אליו, ומבקש [illegible] ססים לכיוונו ואנחנו בעיצומה של „תקרית בינלאומית". מסוג התקריות שכבר [illegible] בעצם מדוע החלה. לפני שיאיר מוביל את החבורה לבידוד במשטרה מספר לי [illegible] הצעירים, אחמד שמו, שהוא עובד כל השבוע ברמלה כיד ימינו של בעל אולם [illegible]

שמחות. כל השבוע אני חי בישראל עובד עם ישראלים מבלה ומדבר אתם כשווה בין שווים ורק פעם בשבוע, עם בואי הביתה, פתאום „תן תעודה", „מי אתה? מה אתה?" לעתים הוא מזהה בין החיילים חבר'ה שפגש ברמלה.

לכל חייל סמכות לבדוק תעודת זהות. אם משהו לא כשורה בעיניו, תילקח התעודה למימשל הצבאי או האזרחי. למתרת יאלץ המקומי להבהיר את עניינו. לא תמיד ימצא את הפקיד הנכון והוא יאלץ לבוא ביום אחר ולבזבז עוד יום עבודה. אנו מודעים לסמכותנו ולתוצאותיה ומשתדלים לא לנצלה לרעה. חשוב לא לשכוח שאנו עוסקים באנשים. המטרה לתת ל„טובים" שבהם לחיות את חיי השיגרה שלהם ללא הפרעות, ולא לגרום למרירות מיותרת. לפני שיצאתי למילואים סיפרתי ללקוח שלי היכן אני משרת והוא גילה לי שאחד מפועליו, תושב אותו מחנה הפליטים, ניצל את הטלפון שלו ללא רשות ושוחח עם אחיו הסטודנט בארה"ב. הנזק: מאות שקלים חדשים. אין לו אמון שהמשטרה תפעל ולכן ביקש ממני לשוחח עם הפועל. ראיתי במחנה את ביתו של אותו פועל, ורעיון השיחה נפסל על הסף.

בשבת לפני הצהרים נוסעים בשכונה נחמדה בשולי המחנה, ונקלעים לתגרה משפחתית בגלל בקדיור שגרם לתקלה בחוטי החשמל. בקושי מפרידים בין הניצים ומזמינים אותם לבוא למשרדי המימשל ולהסביר מדוע התאמנו במכות. בשלב זה המשפחה כבר מאוחדת מחדש. מכחישים שבכלל היו מכות, וכבר לוחצים עלינו בהתקהלות צפופה. אנו נחלצים לא לפני שאדי יורה באויר. הלקח: אסור להתערב בסכסוך פנימי. בסוף אתה רק נדפק.

אחר־כך מנסים לעלות לווילה על פיסגת גבעה, אבל הדרך חסומה בתביות. מבקשים מבעל הווילה שיפנה את הדרך. הוא מסביר שבלילה באים כל מיני „אלמנטים" ומגלחים חול מהגבעה עם משאיות, מטרידים את בנותיו, והופכים את הגבעה לבית זונות. אדי נדלק ומאלץ אותנו ללוות אותו כל ערב לגבעה כדי „לשמור על שלוות התושבים". הוא נרגע רק אחרי שנתקלנו כפרוצה ולקוח ושלחנו אותם לעזאזל. לא ברור מדוע המוסלמים הקנאים במחנה לא קרעו אותה לגזרים. מסתובבים שם הרבה „חוזרים בתשובה" הבולטים בזקנים וכיפות לבנות. מספרם גדל מאז המילואים הקודמים. גם מספר המסגדים גדל חולקם הורחב.

אסור עלינו בתכלית האיסור כל מגע עם נשים. מותר לקחת תעודת זהות מאשה רק באמצעות גבר מקומי. לא כולם מקפידים על הכללים. יום אחד הצטרפו אלינו מספר חיילים סדירים. אחרי שקיבלו את התדריך, כולל בנושא הנשים, הופיע תושב מקומי בשער הבסיס והתלונן בצעקות שהנערים האלה העליבו את אשתו. הוא שמע אחד מהם אומר עליה לחברו „תראה איזה קוסית", וחשב שאף אחד בסביבה לא מבין עברית. הבעל, דתי קיצוני, נפגע ולא ויתר עד שהובטח לו שהחייל יקרא לסדר.

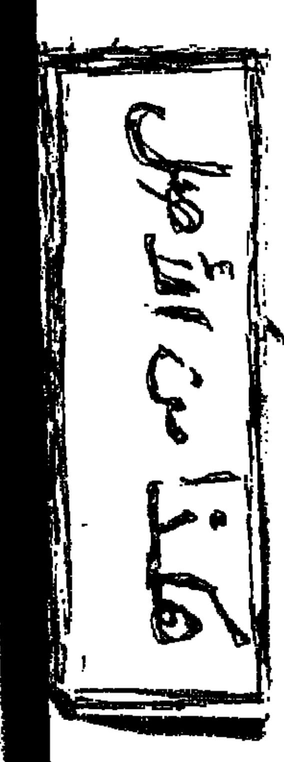
אין שרות מילואים בלי איזה יום שנה. כ"ט בנובמבר, 15 במאי, יום ה"פתח", יום אחמד ג'בריל. לפני כל יום מתארגנים לקדם פני הפגנות, הפרות סדר, ציור סיסמאות, הבערת צמיגים ופיצוץ מטעני תבלה. המתבלים לא מאכזבים. בכל אחד מאותם ימים נרשמו סיסמאות לאומניות על קירות הבתים ונזרק מטען או בקבוק תבערה. נתקלת בכתובת על הקיר, מוציאים התוצה את דיירי הבית הסמוך, ומטילים עליהם למחוק אותה. חוזרים אחרי חצי שעה והיא מחוקה בסיד. מהיכן הסיד? אני שואל את דורי, והוא אומר: אם בחמש בבוקר הצבא יעיר אותך ויטיל עליך למחוק סיסמאות, גם אתה תשמור סיד בבית על כל צרה שלא תבוא.

המטענים שנזרקו לעברנו ולעבר המחנה הצבאי נפלו במרחק עשרות מטרים ולא סיכנו אף אחד. התגובה בידינו אך ללא תוצאות. המטען נזרק מאחורי קיר או חומת בית הספר, והבחור נעלם בתוך דקה בין הסימטאות. בין התושבים אף אחד במובן לא ראה ולא שמע.

אבל בלילה, כשנשלחתי לעצור חשוד בפעילות עויינת, הייתי נרגש מאוד. א., איש זרועות הבטחון, אומר שהחשודים נעצרים רק לאחר בדיקה מדוקדקת, וכמעט ללא יוצא מן הכלל מורשעים בבית המשפט. כאבא לילדים קטנים קבלתי את הכניסה לבית פרטי די קשה. ילדים מתעוררים ומפוחדים, אשה או אם בוכיה שמכינה מעיל לעצור ומתחננת שנשאיר אותו בבית – יוצרים מצב לא נעים, בלשון המעטה. אחרי המעצר הראשון אמרו לי הוותיקים שעוד אתרגל. עלינו לעבוד ללא דופי כדי למנוע טעות, אבל אסור להתרגל. אחרת ניכנס לקהות חושים בכל הנושא של חופש הפרט וצינעת הפרט, חייבים למצוא מוצא או דרך שלא תביא אותנו למצב הזה. מחשבות אלה מלוות אותי, אולי קטונתי מלהציע פתרון. אני מקווה שכצמרת חושבים על זה בין נסיעה לנסיעה. כי יש כבר חבר'ה אשר ששים אלי מעצר, ולא ירדמו בלילה שלא יהיה בו אקשה. מפחיד לדעת שיש גם כאלה, אותם אנו משתדלים להשאיר בבסיס. ■

*) הכותב הוא מפקד יחידה ששרתה באחד ממחנות הפליטים, בוגר ישיבת [illegible] של בני־עקיבא, ולשעבר תושב אלקנה שבשומרון.

פשוש בתחפושת עיט

(המשך מעמוד 17)

לצעד זה או אחר, בעטה בביצי הממסד בלי לשבור אותן, כדי לזכות לגדל את האפרוחים. ניהול תיאטרון, גם אם לא חלמה עליו, הוא אפרוח כזה. נעים לה מאוד, היא אומרת, להחשב מרחוק לאכזרית ואטומה. כשמתקרבים – מתגלה פתאום אשה רכה, והיא מתפנקת קצת באומרה זאת. משחק מגרה של פשוש בתחפושת עיט.

שוש, שקיבלה עכשיו שליטה על מוחם של ילדים, נולדה, כבר אמרנו בתוך מסע בריחות מסוכן. הוריה נושאים מטענים קשים, תיבת הזיכרון שלהם פתוחה לשוש שואה.

וואו ילדה הייתי? ילדה רצינית, ששכבה שעות על הבטן ברגליים מקופלות עם ספרים. ברחוב אחד העם בהדר הכרמל עמדה ספרייה, ואני זוכרת את המרכזות בין אחד העם לרחוב החלוץ בו גרנו, כי בדרך הביתה הייתי גומאת את הספר, ורצה מיד להתחנן שיחליפו לי שוב, אך תמיד הסבירו לי שאי אפשר פעמיים ביום, עד שהגעתי להסדר מיוחד של פעמיים ביום. דרכי ההתבלטות שלי בחברה לא היו משחקים וספורט, בערבי שישי הייתי אוספת ילדים תחת עץ זית ומספרת להם סיפור בהמשכים. לא הייתי החברמנית הפלמ"חניקית, ובצופי הריאלי, אצל משוטטי הכרמל, היו בי חסרונות: לא שמרתי את כללי הצניעות החולמים, גרבי ניילון שנה לפני התקן, שמלות בצבע לא תיקני. אולי רציתי להפגין את יהודיותי, זו לא היתה מרדנות לשמה, אלא התעקשות לשמור את הערך הישראלי המקודש: להיות כמו כולם. בלוני המוקדמת היתה רצופה התרגזויות ואי־הכנות ממעבר משורש תרבותי אירופאי לישראלי. סיפורי השואה היו לחם חוקי, ובלילות הופיעו סיוטים על נאצים הכולאים את הורי, אחותי ואותי בחדר ומזריקים לנו חומר קטלני מעורבבים בתמונות של מכשפות מהפולקלור הגרמני.

"עולם השואה הביתי התפתח אצלי למודעות ותחושה פוליטית, לתחושת צדק ששברה את הטאבו החל על השוואה בין נאצים ליהודים. בכל פעם שעולה נושא כזה ...ל אפשרות השוואה, אני מתקוממת פיסית ממש. אני זוכרת את הבוקר בו הודיעו על סאברה ושתילה, היה שם פרט שטילטל אותי: תיארו בולדוזר שגורף אדמה לקבר אחים. זה הזכיר לי פוגרום ביער. לא האשמתי יהודים בעשיה של הדבר אלא שהחריד אותי שהיינו קשורים העקיפין בארוע כזה. חרדה ומזועזעתי גם מן השלווה בה קיבלו ניצולי השואה את הארוע, ומהאמירות: תעזבי, זה רק ערבים, אל תהיי צדקנית כזאת, את יודעת מה היו עושים לך ערבים לו תפסו אותך? יש כאלה שהערבים נתפסים אצלם כהמשך ישיר לנאצים".

אביה של שוש כתב עכשיו ספר הנפתח בתווית "זהו: אני ד"ר ברוך מילך ניצול השואה". שוש מקרבת את טיוטת הספר אך לא מניחה להציץ בו. בינתיים היא נזכרת בעבודת הבימוי שלה על ערב של רחל מרכוס ז"ל. זה היה בקיץ 1977, כשכבתה, תרצה אתר עוד היתה בחיים: "זה היה קיץ קשה, טוטל במוות. היה משהו בתרצה המתכווצת ומצטמקת, צל של עצמה שיתק ואיים. ואז, כשנפלה מהחלון, חשתי לראשונה ... את הפיתוי שבמוות. היא ריחפה מהחלון ואני הזדהיתי איתה, היה משהו מפתה בתרצה המרחפת ... לחרות, אל עולם טוב יותר. פחדתי נורא מן הפיתוי. פעם ראשונה בחיי חשבתי על המוות כלא ... אך כל מה שארע מאז, בהתנסויות הכי קשות ... חשתי דווקא את הפיתוי שבחיים. הקשיים ... את החשק לחיות. אינני יכולה לראות עצמי ... לסוג כזה של מגוחה, בתקופות הקשות אני ... לקבלים הכי מטורפים של חיי". עגו נו, ... שוש את עצמה, "אני רואה שאני הולכת היום ... מונולוג תת־תודעה" תמיד בשליטה ... הגדולה של עצמה, משקיפה מטלסקופ ...

על עצמה, שלא תלך לאיבוד השליטה. היא זוכרת את כוח החיות האדיר של רחל מרכוס אחרי שתרצה לא היתה. הן המשיכו בעבודה, אבל כשהגיעו למונולוג מתוך "אהבה מאוחרת" של עמוס עוז, עליו עבדו לפני האסון, וכו מקוננת הגיבורה על הזדהמות הים, העצים, הציפורים, הגיעה רחל למשפט: "כאילו ילד היה לי והילד הזה מת לפני". רחל לא התפרצה. היא עשתה פאוזה, והמשיכה הלאה, מוחקת את המשפט מהמונולוג. "היא היתה אמנית ההחלקות", אומרת שוש, "ההחלקות ומעקפים המאפשרים לך להמשיך. היא היתה נהר חיים שמתפתל במסלול מלא מכשולים ומהמורות, ותוך שאינו מוליך ישר לים, הוא מתקרם וכונה את עצמו."

"את לא מדברת במקרה על עצמך?" אני שואלת, ושוש אומרת שכן, גם על עצמה.

כשהיתה שוש בת עשרים ומשהו נישאה למי שנישאה ובינתיים התגרשה ממנו, וילדה את עידן. עד שהגיעה לשנתו הראשונה חשבה שהיא אם לילד רגיל. את השיחה על עידן אני דוחה לסוף המיפגש. שוש תודה בהתרגשות, באשמה, באהבה, בנקודת תורפה, ליל שישי, ריח תפוחי אדמה וביצים, לא מחכים למישהו מיוחד בוילת הענקית כאפקה, ואולי כן, לפני כן נערך כאן ניקוי שולחן. חייבים להבין את מי שעומד להתוודות. בפניך השאלה הטורדנית היא, מה מריץ את שוש, הנראית מן הצד שואפת קדימה ממשימה למשימה כמכונת קריירה עד שאומרים כי חלומה האמיתי הוא להיות שרת חינוך.

"אני חושבת שאינני קריירסטית במובן המקובל של המילה. אין לי מגמה שאליה אני חותרת לתגיע וכלום לא יעמוד בדרכי. עניין שרת החינוך הוא לכן שטות, וגם המישרה הנוכחית נפלה עלי. חיי הם תהליך מתמשך של אי בחירה, נעורי נצח כאלה, גם החלטתי שלא לבחור, ואולי עכשיו אני בעונת ההתבגרות, מגיע אותי תיאבון חיים גדול, לא להפסיד כלום, לעשות הכל. ויש בי גם אופי פרולטארי: לקחת כלי בידי ולבצע כמו ידי. אינני טובה בלהעביר אחרים. אני קודחת חורים בקיר, מנסרת, מגננת, תופרת ומבשלת בהתקפים. דווקא בשנים האחרונות יש לי תחושה שיש שיטה בשיגעון שלי וכל עיסוקי מתחילים להתקשר. זו אינה תוצאה של החלטה אלא תוצאה של מי אני נוצרת להיות. מיז תגידי את... מישהי שכשאעצום את עיני אומר לעצמי: דווקא נעים להיפגש. קריירזם מתקשר עם נחישות מתוכננת ואני, בחלומותי הפרועים, לא תכננתי לנהל את תיאטרון הילדים והנוער עד שבאה אורנה פורת והציעה לי משהו שנשמע לי בהתחלה כמו בריחה. מה שמתבלבל אצל מי שמייחס לי קרייריזם הוא יצר ההתבלטות והאגוצנטריות הלא נעימה שלי. אך לא התבלטתי כדי להתבלט. מאז ילדותי, בה חלמתי להיות סופרת, רציתי ליצור עולם, לעצב מציאות. כך עשיתי דברים מעצבי דעת קהל שהיו אולי כרוכים בחשיפה אישית וציבורית. לעולם איני מתכוונת לפגוע, ואם מסתבר לי שמישהו נפגע, ארגיש רע. כמו כל יהודייה אני טובה ברגשות אשם. אני אגוצנטרית לא מזיקה כשלומדים לחיות איתה, וגבר אגוצנטרי הוא שידוך אידיאלי בשבילי, זה שתי את עיסוקיו בהתלהבות אמת, בהתמכרות כמוני."

"אולי מעורבת כאן בריחה מהלבד?", אני שואלת. שוש מגכחת. "הלבד, דווקא עכשיו הוא מורקר. רגעי הלבד בחברת אנשים הם הכי עמוקים, הכי אפלים. ההמולה, עומס האחריות, לנסר החלטות כל היום. כשצילצלה חנה זמר לברך אותי על המינוי, אחרי שבקושי שוחחנו קודם בזמן עבודתי ב"דבר", היא אמרה: "עכשיו תזדקקי לאוזן קשבת, יהיו רגעי בדידות. אצלי תמצאי בית. לא אשכח לה את זה".

יש לה רגעים, אומרת שוש, שהיא לא אוהבת את עצמה, אלה שבהם היא ממוקדת יותר מידי בעצמה. "הייתי רוצה להיות מסוגלת להקשיב טוב יותר לאנשים". היא לוקה גם בטיפוח ואחוזה של קשרים.

שוש אביגל: אם אתה לא מזיע – אתה לא חי.

ככל שחלף הזמן - התסכול גבר ותחושה זנותית משפילה תקפה אותי. מה את מוכרת את עצמך, ובשביל מה, כדי להתנסח כשטחיות למכנה רחב ככל האפשר?

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

חברים טובים חייבים להיות אקטיביים, ולא – היא עלולה להיעלם מחייהם. „לא, אני לא אכזרית, יש לי מעט לעת התקפי זדון ילדותיים".

שוש (מימין) עם דוד אבידן: רציתי ליצור עולם, לעצב מציאות.

זה קרה לך בביקורת על יוסי בנאי ששיחק את „ארמונד קין", את כתבת עליו: שחקן שהיה שחקן משחק שחקן שהיה. סתמת עליו את הגולל, לא? „לא, זה היה כעס, לא אכזריות. כעס כאוב על שחקן שאני מוקירה והכעיס אותי לראות לאן הגיע. הוא מכר ציפיות, התחנחן באופן בידורי, מכונת נחמדות. אולי סייעתי לכך ששב להבימה ל„גמר חברבורות" כעבור שנתיים." שוש אומרת כי היא חושבת על ההצגה, לא על האדם בכתיבתה, ולא רק שאינה מכה על חטא, אלא אף גאה בכך שלא עשתה מעולם חשבונות. אולי זהו אידיאליזם נאיבי, היא אומרת, אבל יש לי תחושה שאני נותנת משמעות לחיי רק אם אני משפיעה, איש אחר מלבדי לא ייתן משמעות. שלפעמים קלעה לתחושת השפלה, זה היה בימי הביקורת ב„שמונה וחצי" בטלויזיה. קודם החמיאה לה החשיפה, דלתות נפתחו במגע קסם לשוש מהטלוויזיה, אבל הצורך לחשיפה רווה ועלה על גדותיו. חשה נפלשת. נשפטת על צבע איפור וגוון חולצה. „בכל שחלף הזמן – התסכול גבר ותחושה זנותית משפילה תקפה אותי. מה את מוכרת את עצמך, ובשביל מה, כדי להתנסח בשטחיות למכנה רחב ככל האפשר?"

עכשיו על עידן. „עידן הוא בן 13, אך לא נראה בן 13. מאוד מתוק, יפה. אחד הדברים הקשים לי במיוחד הוא הפער בין המוגבלות שלו לבין המראה החיצוני הכמעט נורמאלי. לפתע, בשנתיים האחרונות התחלתי לחוות עימו את חוויית האימהות. כי עד אז היה עידן מנותק מן הסביבה האנושית ולא זיהה אותי. כפריחה מאוחרת הוא החל לקרוא, לשחק, להיות עצמאי. במידה רבה הודות למוסד בית לבצלר בהרצליה, עם המורה הנפלאה ערנה. פתאום אני שומעת את הילד שלי קורא, בעברית צחה במבטא תימני, כמו של מורתו. מדריכים ומטפלות מדריכים אותו להתמודד עם הסביבה, אורנטצייה חללית, זמנית. עכשיו הוא לומר מוקדם ומאוחר. הוא שואל אותי מתי אשוב לבקרו, אני משיבה, והוא מתחיל לחשב. הוא היה בן תשע כשקרא לי אמא. אני בביתי באותו יום. שנים היה אדיש לבואי ולכתי. יום אחד הוא התעצב כשהיה עליו להיפרד. הוא שאל, את אמא שלי, נכון. פתאום היתה לו אחיזה במציאות. עולם רגשי נולד. אחר כך הסברתי לו שאני אמא רק שלו, וזה מצא חן בעיניו, הבלעדיות שלו.

יש לו חדר בביתי עם משחקים ובגדים. הוא אוהב להתעסק בכפתורים ואביזרי חשמל. אני לוקחת אותו לתיאטרון, שחקנים אוהבים אותו, כי הוא מביע את רגשותיו בקול. 'איזה יופי של הצגה', הוא קורא פתאום בקול. תמים, טהור, אין לו חכמות. פעם ראשונה כשזה קרה, התביישתי, ניסיתי לסתום את פיו, עכשיו כבר לא. לא, אני לא חופשייה מבושה ומבוכה שכהיותי אם לילד כזה, לעמוד במבטים. אני לוקחת אותו איתי לכל מקום. בסופר מרקט הוא יכול לשאול שאלות של ילד בן שלוש, הוא נהנה לברר מחירים. אין לו שליטה על ווליום קולו, לפעמים הוא מדבר בקול. לא, אני לא חשה כבר קוצים של מבטים בגבי, אני הקפתי עצמי בשריון. הם לא יחדרו, המבטים הם בעייתם. עידן לומד להשתמש במחשב כיס, הוא עוד ילך למכולת לבדו. המודעות שלו מתפתחת, אני פוחדת מן היום שיבין למה מתכוונים ילדים שלועגים ל'מפגר'. היום הוא חושב שזו מילת חיבה. שישאר ככה. לא, אבל או זה אומר שלא יתפתח. תגנו לו בר מצווה בצורת פיקניק בסאפארי, חברים, שירים, מתנות. קצב ההתקדמות שלו בקריאה מדהים. משבוע לשבוע הוא מתפתח. קודם חשבתי שהוא רק לומד צורות אותיות ומילים בעל פה, עכשיו אני רואה שהוא מצרף הברות למילים. הוא שואל שאלות על תכנים. זו תגלית מרגשת כמו היום בו קרא לי אמא לראשונה. עידן הוא מכונת דיבור, לא מפסיק לשאול, לפעמים זה קצת מעצבן, אבל אני יודעת שהוא הלום אותיות, הוא גילה כי הוא מוקף מילים ואותיות, נפתח עולם בפניו, הוא מוסס

הוא היה בן תשע כשקרא לי אמא. אני בביתי באותו יום. שנים היה אדיש לבואי ולכתי. יום אחד הוא התעצב כשהיה עליו להיפרד. הוא שאל, את אמא שלי, נכון.

לקרוא שלטים, תוויות. אולי, אולי... באיוולתי אני מתפעלת מכך שעידן קורא. אבל הרי חשבתי שזה לא יקרה לעולם.

„ההתעקשות של המדריכה שלו, ערנה, מעוררת הערצה. חבל לי לראות את קשייו הכספיים של המוסד. יש ילדים בו שזקוקים למחשב כיס מיוחד עם כפתורים גדולים בגלל קשיים מוטוריים. ההוצאה מכבידה על המוסד, שלא לדבר על מחשב שאפשר לכתוב ולצייר על מסכו בלחיצת מקשים קלה. הקצבת משרד הרווחה קטנה, אקי"ם מנסה לעורר שינוי. אני חברה באקי"ם אך נמנעתי מלדבר על עידן כי פחדתי שיאמרו שאני מושכת אלי אהבה באמצעותו. שיגידו: היא מהטלוויזיה עם הילד המפגר. אבל התגברתי, ויחסי עם עידן בגרו. כשראיינתי בטלוויזיה את יעקב רז על בנו, האשימה אותי דליה רביקוביץ ששאלותי היו „חצופות וחודרות, אופייניות כביכול למי שבא מבחוץ. אני מקנאה ביענקל'ה שהקדים לדבר על בנו. את יודעת"

כשאנו חוזרות לדבר על תיאטרון נדמה לי ששוש כבר קנתה לה זכות ללמד אחרים. „זוכרת שדיברנו על הפיתוי שכמוות שחששתי עם מותה של תרצה? נושא התאבדויות הנוער בתקופה האחרונה מטריד אותי. נערים ונערות יפים, מחוננים, לאחרונה גם בנו של מחזאי מוכר. הפיתוי הזה אל הפינה האפלה והמזמינה, צריך לעורר בהם באיזה אופן זיקה לחיים. ותיאטרון יכול להיות מכשיר לכך. אסור לחכות לליטופיו של העליון, להמציא, תרוץ מעבר לנו, אלא למלא את הריק בכוחות עצמנו. לקחת אחריות. האחזות בסיבה עליונה היא דרך בריחה. שני הנוורים המוכים לגודו מעדיפים לשכוח שגודו לא בא אתמול, כי אותת יהי עליהם לקחת אחריות ולמלא את חייהם בתוכן אחר.

„שוחחתי על כך עם פסיכולוג. מסתבר שההתאבדויות בארץ לבשו ממדי מגפה. ניתן להצביע על מלחמת לבנון כנקודת החרפה. נשברו האמון בצידקת המלחמה, אבדו התכלית והמטרה. החינוך הקיים בבתי הספר לא עמד במבחן המציאות", שוש

קצת נבוכה לגלות שהפכה מפאם פאטאל של הביקורת למורה חסודה. אבל לא חסודה עד כדי כך שתימנע מקו פוליטי. „חשוב להתמודד עם בעיות בוערות, בלי לחכות שיקום מחזאי גאון ויכתוב עליהן". גולת הכותרת של הרפרטואר, שעוצב יחד עם המנהלת האמנותית פנינה גרי והסמנכ"ל יצחק קלוגר, היא מיני סדרה בשם „משפחה שכזאת" שבארבעת פרקיה שכתבה מרים קיני ידובר בבריחה מן המציאות באמצעות ירידה, או חזרה בתשובה. ידובר גם ביחסי נוער ערבי-יהודי, ולא רק בסידרה אלא גם ב„פיצוץ ברחוב אהלן". סיפור חייה של מניה שוחט (יוסי הדר הפסיכיאטר יכתוב); „תרנגול כפרות" של אלי אמיר יעובד למחזה המתמודד עם הסתגלותו של נוער עולה חדש בשנות החמישים לחברה הקיבוצית; חטיבת מחזות לגיל הרך תעסוק במשברי דחייה וחריגות, כמו, למשל, מחזה מדע בדיוני שבו פוקד חייזר את כדור הארץ ומתבונן בו מבחוץ (כבימויה של חגית רכבי). המחזאית גורן אגמון תכתוב מחזה מחייה: על בן בכור המתמודד עם אח קטן שחדר לחייו. בקיצור, שוש מנסה לחלץ את התיאטרון לילדים ולנוער מתדמיתו, שאינה בהכרח צודקת לטענתה, כתיאטרון מנותק בלתי פרובוקאטיבי, מתוק עד שיממון. לשם כך, נקראה לחרור למפעל חייה של אורנה פורת, שלא נחנה אולי כחוצפתה של שוש.

בעניין החוצפה אני שואלת את שוש, כדי לדעת אחת ולתמיד: „הרעד שבקולך בהופעות ציבוריות, מהיכן הוא מגיע, מחוצפה או מהפחד?" „מן ההתייסרות" היא אומרת, „כל הופעה פומבית, אפילו לפני שיעור שאני נותנת האוניברסיטה כרוכה בהתרגשות איומה. אני מפרפרת, אני מנסה לזכור שיעצו לי לא לשבת רגל על רגל כדי לא לעצור את הסרעפת ולהגביר ככך את המתח. אני נושמת עמוק לפעמים יוצאים גמגומים. אבל לא אוותר, זה סוג להתרגש, אם אתה לא מזיע – אתה לא חי."

ולא דיברנו עוד על אהבה. אוהו, מספרים יודעי דבר, היו לה סערות רבות. אבל בעצם דיברנו על עידן.

שרית פוקס

טיול

סופשבוע

אייר תשמ"ו
מאת נילי פרידלנדר
צילומים: שי גינות
בשיתוף רשות
שמורות הטבע

33. אל עינות גיבתון

זהו טיול קצר לשעות אחר הצהרים היפות של הקיץ. הוא כולל נסיעות קצרות באיזור השפלה, קרוב לתל אביב, קרוב לראשון ולרחובות. הליכות קצרות ויפות בשבילים בין שדות חמניות, כרמים פורחים, שדות חיטה חומים וקצורים. ויש גם שתי חורשות אקליפטוסים גבוהים שבהן אפשר לנוח בשקט ובצל. ושמורת טבע קטנה שפורחת בקיץ ובה נביעות של מים, מלוחים מעט, הזורמים בתוך תעלות קטנות מעשה ידי אדם. אפילו בקיץ אין כאן יתושים.

עכשיו עונת החמניות ועונת התות הלבן־הוורוד המבשיל על עצי התות בשפלה. זהו טיול אל המשבצות החקלאיות הוותיקות בין כביש ירושלים־נחשון לכביש המוליך מעקרון ומזכרת־בתיה לחולדה ולצומת נחשון. נסיעה בדרכים חוליות קצרות ליד נען, בין כרמים שפורחים עכשיו אל שדות החמניות ליד נחל השלושה. וההליכה נעימה בשדרות דקלים, מהיפות בארץ, שתחילתה בפסל ישן ונאיבי של בתיה לישנסקי, כלת פרס ישראל תשמ"ו. אל דרכי השפלה החוצות מסילות ברזל שקטות לירושלים ולבאר שבע, בין שדות זהובים וסבך ירוק של קנים ופריחה וורודה־סגולה בשמורת הטבע של עינות גיבתון וכיוון שהמים זורמים בתעלות קטנות אפשר גם לשכשך רגלים במים הקרירים.

אל עינות גיבתון מובילות שלוש דרכים: הארוכה והיפה יותר עוברת ליד קיבוץ נען, קיבוץ בן 56, כ־10 ק"מ מרמלה, ראשון הישובים של בוגרי „הנוער העובד".

דרך שניה עוברת מצומת ביל"ו דרך מזכרת בתיה, מושבה בת 103, שברחובה הראשי עדיין נותרו בתים ישנים ויפים, ובית כנסת יפה במיוחד.

בשתי הדרכים האלו חוצים גם שני מושבים קטנים וסימפטיים, גני יוחנן ויציץ, של עולי לוב.

דרך שלישית, מובילה, בקיצור ולענין, מכביש עקרון־חולדה ישר אל תוך דרך עפר לשמורת עינות גיבתון, לתמניות ולחורשות האקליפטוסים ולדרך עפר שניה, אל שדרת הדקלים של חולדה.

השוק של לוד ורמלה:

ונתחיל מהדרך הארוכה בין הכרמים, דרך נען המתחילה בין רמלה לצומת ביל"ו. מי שיסע בה ביום רביעי יוכל לשלב בטיול גם ביקור בשוק שמתקיים במרכז רמלה בכל יום רביעי. ביום שלישי, השוק הזה מתקיים בלוד והוא הזול והססגוני מכל שווקי השפלה. זהו שוק איזורי אמיתי וכדאי לבקר בו. הוא מתחיל השכם בבוקר ומסתיים לקראת הצהרים.

1. ● הדרך הארוכה והיפה נוסעים דרומה מלוד או מרמלה לכיוון רחובות. פונים מזרחה לכיוון נען. לפני נען פניה ימינה, דרומה, בדרך חולית, עבירה לכל רכב. נוסעים בין כרמים ◀

עונת התות הלבן

כל כך התרגלנו לתות שדה עד ששוכחים את התות שגדל על העצים. לא תות סגול כהה אלא תות לבן וורדרד שענפי העץ הגמישים כאילו מושיטים אותו ישר ליד ולפה.

כיוון שכל איזור השפלה מבורך בעצי תות גדולים ונטושים הממשיכים לתת פריים כל שנה, מעכשיו עד אחרי שבועות, כדאי לשים אותם על מפת הטיולים והקולולות.

● לאורך כביש ראש העין בן שמן

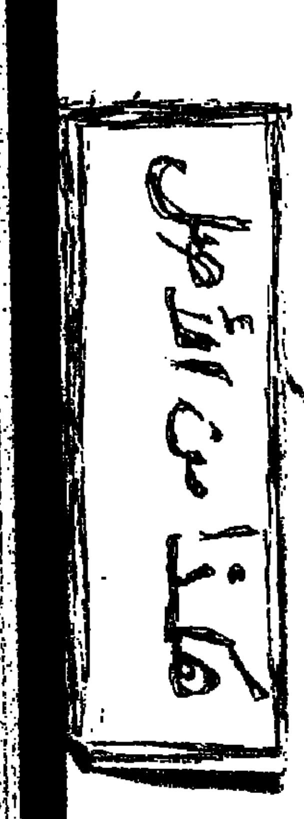
ממזרח לכביש, ביער כ"ח (קולה) ועל הגבעות סביב.

● צומת בית דגן — עץ ענק ליד הטרמפיאדה.

● אבו כביר בדרום תל אביב, מול הכנסיה הרוסית — פונה לגבעת מרזוק הרצל.

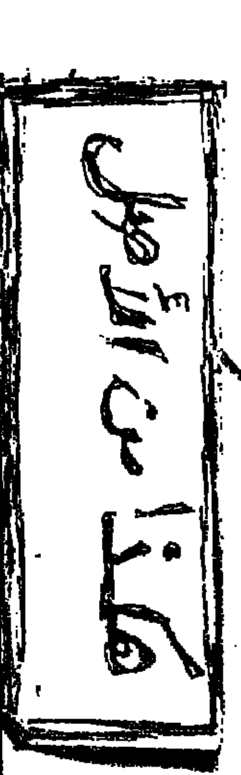

...ל להליכה,

מעריב

שדה חמניות בשמורות עינות גבתון
צילמה: שי גינות

טיול

סופשבוע

(המשך)

למושב גני יוחנן, מושב חביב וצנוע. פונים שמאלה ונוסעים לאט ברחוב הראשי למושב יציץ, של הטריפוליטנים. לסיבוב טבעתי קצר במזכרת בתיה, ברחוב המיסדים, אפשר לפנות ימינה מגני יוחנן. ממשיכים לנסוע במושב יציץ עד שהכביש נגמר. מימין – יש גן ילדים וסוכת גפנים ומשמאל – בית ספר. פונים ימינה, ליד מגרש הכדוסל בדרך חולית. משמאל – מובלה קטנה ולפנינו פסי רכבת. חוצים אותם, יש עכשיו שלט עצור בולט. המסילה לירושלים. ממשיכים בדרך העפר לחורשת אקליפטוסים שניטעה עוד לפני המדינה. בשנה שעבר התקינו כאן המועצה המקומית וקק"ל חניון חדש עם ספסלים ושולחנות. אין ברז מים, אבל יש מים זורמים בתעלות על יד. רואים תל שבתוכו חבויה עיר קדומה, ומגיעים אל שמורת הטבע עינות גיבתון. יש שלטים. כאן יש שבילים לאורך תעלות המים. המים נקיים (אך לא לשתייה) וזה שנים דואג משרד הבריאות לניקיון המים מקינים של יתושים. לכן אפשר לבלות כאן.

• עינות גבתון היא שמורת טבע קטנטונת. זהו שקע קטן באדמת השפלה ובו פורצים מי התחום העליונים ומבצבצים על פני השטח. למזלם, הם מלוחים, אי אפשר להשקות בהם או לשתות מהם, ולכן הניחו להם לזרום כאן בחופשיות בתוך תעלות רפדות אבנים, תעלות צרות ונחמדות. שטח השמורה כ־80 דונם ובמשך כל הקיץ יפרחו פה צמחי המים. בסבך הירוק של הקנים, הסמר והסוף רואים את הפרחים האדומים והסגולים של שנית גדולה וערברבה שעירה.

מי שתי ליד מים, אומר איציק גלבר, פקח רשות שמורות הטבע, יכול לפרוח מתי שהוא רוצה. צמחי המים פורחים מאוחר בעיצומו של הקיץ, כי אז התחרות על משיכת החרקים שיאביקו את הפרחים היא קטנה מאד. יש כאן פריחה רבה ועדינה ועל המים צומח גרגיר־נחלים. בסוף הקיץ, יפרחו כאן, על התל, ליד פסי הרכב, החצבים הראשונים באיזור.

זוהי פינת חמד במשך כל הקיץ, מקום למנוחה, לפיקניק ולטיולים קצרצרים שבהם, למרות השטח הקטן יש עדיין הרגשה של גילוי מקום חדש ופרוע. יש חורשת אקליפטוסים שניה שבה כדאי לחפש עץ אחד, יחיד ומיוחד. עליו חיים הנקרים, ציפורים עם לשון ארוכה המקישים בעץ כדי ללכוד את החרקים החיים בקליפת הגזע. האקליפטוסים בעינות גיבתון גבוהים במיוחד וכיוון שהם ניטעו ברווחים סבירים הם יוצרים חורשה יפהפיה. עץ אחד התחבב על הנקרים וכל הגזע מנוקב נקודות נקודות הבולטות מרחוק כמו מחרוזות שחורות על צוואר לבן.

אל החמניות. דרך עפר, עבירה לכל רכב, מחברת את שמורת עינות גיבתון עם כביש עקרון־חולדה. הדרך עוברת עכשיו בתוך שדות חמניות אדירים עד האופק. כאן מומלץ לעצור את הרכב וללכת לטיול קצר בדרך העפר הרחבה בין שדות החמניות. ומשמאל רחוק, רואים את שדרת הדקלים שבה נלך אחר כך. הדרך חוצה את נחל השלושה, ע"ש שלושת חברי קיבוץ חולדה, קיבוץ של „גורדוניה" שעלה לכאן ב־1930, ויוצאת אל הכביש לצומת נחשון. מדרך העפר פונים שמאלה, מזרחה אל הכביש, נוסעים וחולפים על פני הכניסה לקיבוץ חולדה. שלט לבן של הקק"ל מסמן את הכניסה שמאלה לשרידי בית ישן „בית הרצל" שסיפורו כתוב על שלט במקום. המקום עזוב וכאן כדאי לחנות. מכאן הולכים בכיוון שדרות הדקלים ובחצר קטנה מימין מגלים את הפסל שעשתה בתיה לישנסקי לזכר מגיני חולדה בשנת 1929. סיפור חולדה – במסגרת. מכאן מתחיל ונימשך שביל טיול מקסים, מהיפים עכשיו בשפלה.

שדרות הדקלים. דקלי־ושינגטוניה כמו בכניסה לעתלית ולמקווה ישראל. שדרת דקלים גבוהים ויפים אשר בהם מקננים בזים. הולכים בין שדות חיטה זהובים לכיוון הכביש המחבר את רמלה וצומת נחשון. על הגבעה הלבנה ממול כרמי־יוסף ישוב חדש, שניבנה בשנים האחרונות על תל עתיק, תל־גזר. מקום יפה ושלו ואין חשש לטייל כאן. הליכה קלה, גם עם עגלות ילדים. הולכים עד סוף השדרה בשבילי השדות וחוזרים לרכב. כאן מסתיים הטיול הרגלי ומכאן אפשר להמשיך לצומת נחשון. מי שירצה לסיים את הטיול בזלילת תותים לבנים וורודים ימשיך בנסיעה לכיוון רמלה־לוד־בן־שמן־ראש העין. לאורך הכבישים האלה ובעיקר בין בן שמן וראש העין פזורים עצי תות גדולים שנותנים עכשיו את פריים המתוק, תותים לבנים וורודים בטעם תמצי־מתוק שאין דומה לו. גם זו תחילת הקיץ בארץ ישראל.

• 2. הדרך מרחובות. דרומה מצומת ביל"ו. אחרי הפניה לבית חולים קפלן פונים מזרחה לכיוון עקרון, נכנסים לגני יוחנן וממשיכים למושב יציץ כמו במסלול 1. מומלץ גם לעשות סיבוב במזכרת בתיה ולראות את בתי המושבה הישנה הבנויים לאורך רחוב זויתי אחד, ואת בית הכנסת. נוסעים בגני יוחנן ובמושב יציץ וממשיכים לפי המתואר במסלול הראשון.

• 3. הדרך הקצרה לעינות גיבתון. מכביש רמלה־גדרה, פונים בצומת אחת דרומית לצומת ביל"ו, בכביש העוקף את קרית עקרון ונוסעים לכיוון קיבוץ חולדה, צומת נחשון. כ־2 ק"מ ממערב לקיבוץ חולדה יש שלט המפנה את המטיילים לשמורת עינות גיבתון. פונים שמאלה, צפונה בדרך עפר לכיוון נחל השלושה, עם הקנים הירוקים ושדות החמניות. מגיעים לחורשת האקליפטוסים ולעינות גיבתון. דרך העפר החוצה את המסילה אחרי השמורה ממשיכה למושב יציץ. כדי להגיע אל שדרות הדקלים חוזרים לכביש וממשיכים לנסוע עליו עוד כ־3.5 ק"מ. אחרי קיבוץ חולדה יש שלט לבן של קק"ל המפנה את המטיילים לחולדה הישנה („בית הרצל"), לפסל של לישנסקי ולשדרת הדקלים. לירושלמים מומלץ להגיע מצומת נחשון לעינות גיבתון.

הפסל של בתיה לישנסקי: לזכר אפרים צ'יזיק ומגיני חולדה.

לא רק בתל חי

בשנת 1907, בלב איזור חקלאי של כפרים ערביים רכשה הקק"ל חלקת אדמה והושיבה עליה קבוצת חלוצים עבריים, אנשי העליה השניה. הם גרו בחצר סגורה, כמו חצר תל חי, ועסקו בחקלאות ובנטיעת „יער הרצל". לכן נקראים שרידי המיבנים „בית הרצל". במאורעות תרפ"ט (1929) הותקפה החצר העברית ע"י מאות ערבים מישובי הסביבה. בקרב נפל מפקד חולדה העברית, אפרים צ'יזיק. תשע שנים קודם לכן נהרגה אחותו, שרה בין מגיני תל חי. אל האנדרטה לזכר אפרים צ'יזיק ומגיני חולדה, מגיעים בהליכה מ„בית הרצל" לכיוון שדרת הדקלים. זהו פסל שמרשים היום בנאיביות ובפשטות שלו. עשתה אותו פסלת צעירה שהחודש, בשנות השמונים שלה, קיבלה את פרס ישראל לאמנות. על הפסל כתוב: „פה נפל אפרים צ'יזיק בהגינו על חולדה. זכר עולם למגיני המולדת. תל חי התר"פ – חולדה התרפ"ט". בשנת 1930 עלו צעירים יהודים מליטא, חניכי „גורדוניה", לחולדה והקימו כאן קיבוץ. את בתי הקיבוץ רואים מעבר לשדות החיטה, מערבית לשדרת הדקלים.

מידע

• כל המסלולים הם בכבישים ובדרכי עפר עבירות לרכב. זמן טיול נוח גם לנכים בכסאות גלגלים.

• תחנת דלק: ברמלה ורחובות.

• חירום: מד"א (101) 08-451333; משטרה – (100) 08-487444; בית חולים קפלן ברחובות 08-441211.

• מים: להביא מהבית.

• מזון: להביא מהבית, כי נעים כאן לאכול בשדה.

• מזנון: בימי חול מצומת ביל"ו.

שטח פרטי

פזית כהן

דוגמנית

פזית כהן: בבגרות הוצאתי עשר במתמטיקה

מאז שאני בצבא וגם עובדת, אין לי כמעט זמן לתחביבים שלי. עד הצבא עסקתי הרבה בספורט (איירובי ואתלטיקה), ריקוד (סטפס), ציור וחריטה. עכשיו אני עייפה. בבוקר אני צריכה לקום מוקדם כדי להגיע בזמן, וכמו כל חיילת, לפעמים יש שמירה, מסדר, תורנות מטבח. פעמיים בשבוע, במסגרת פרוייקט „פרח", אני חונכת של ילדה בכתה ה', מכינה איתה שעורים, מטיילות יחד, שומעת מה שיש לה לספר, מה לוחץ עליה, מה משמח אותה, משתתפת איתה במה שקורה לה. לפעמים זה קשה אבל הסיפוק גדול מאד.

בערב, אם אין לי תצוגה ולחברי, עופר, אין אימון כדורסל, אני אוהבת לצאת לבלות. עופר טיפוס מאד חם ומשפחתי, הוא מעדיף לשבת בבית. אני אוהבת את הבית, אבל גם לבלות, כי כל היום, בצבא, אני יושבת. אז בערב לפעמים כיף לי לצאת, לנשום אויר, לרקוד. אני מאד אוהבת לרקוד, להשתולל קצת, לתת לגוף אנרגיה. כשאני יושבת ליד הטלויזיה – אני נרדמת. בכלל, בזמן האחרון הטלויזיה משעממת. אני אוהבת לראות סדרות, אהבתי את דאלאס ואת הסדרות של יום ראשון, הן מעולות. רואה חדשות, ביחוד ביום ששי, כי זה לקט של כל השבוע ואם קרה שבמשך השבוע פיספסתי משהו, זו ההזדמנות להשלים. פוליטיקה מעניינת אותי, במיוחד מה שקורה בעולם ויחסים בין ישראל למדינות אחרות. ואם מקרינים ביום ששי סרט ישן, אני שמחה. אוהבת סרטי דרמות ואהבות וגם שיהיה קצת צחוק, בידור. סרטים כמו „קצין וג'נטלמן", „הלגונה הכחולה", „חלף עם הרוח", זה הסטייל שלי. אבל פעמים רבות אני כל־כך עייפה שאני פשוט תופסת תרדמה בקולנוע. אוהבת את הצמד ג'ין וריאן אוניל ומהשחקניות – את גולדי הון ואת מרילין מונרו. הצגות תיאטרון לא יצא לי לראות מאז בית ספר. גם לא מופעים של אמנים.

לפני הצבא היה לי זמן גם לקרוא יותר. עכשיו אני קוראת את „צפורים מתות בסתר". אוהבת ספרי מתח וספרים עצובים. לא אוהבת ספר שמשעמם אותי בהתחלה, אני מתייאשת מזה. אוהבת שיש הרבה מתח ואקשן אבל לא הרבה דם ורצח. גם סרטים אלימים אני לא אוהבת. כשיש סרט כזה בטלויזיה אני קמה ומתעסקת בדברים אחרים, הולכת לעבוד על שטיח הקיר, שאני אורגת או לחרוט תמונה. עבודות יד מרגיעות אותי אבל אם משהו לא מדויק – אני פורמת. מאד אוהבת שהכל יהיה מדויק ומסודר. סדר מלווה אותי. עד לפני שנתיים וחצי כתבתי יומן, כתבתי כל מה שקרה לי ומה שחשבתי. אבל כשהתחלתי לצאת עם עופר, הפסקתי לכתוב. לא יודעת למה, והיתה לי הרגשה שהיומן כאילו מביא לי

- מה לדעתך הדבר הכי יפה אצלך? הגובה, העיניים והשפתיים.
- אילו יכולת, מה היית משנה בעצמך? הייתי רוצה שיניים יותר ישרות ויותר טובות.
- מה החברים אוהבים אצלך? את האופי שלי.
- מה החולשות שלך? רגישה יותר מדי. קצת קנאית לחבר. מתקשה לכעוס, סולחת מהר מדי וזה מרגיז אותי לפעמים.
- מה התכונה הטובה שלך? שאני משתדלת לא לעשות רע לאף אחד.
- מה נקודת המפנה בחייך? שהיכרתי את חברי, עופר.
- איזה מזל את? עקרב.
- על מה קשה לך לסלוח? שמשקרים לי.
- מה מרגיז אותך? שמועלים באמון, חטטנות של אנשים ולפעמים, כשמשהו לא עומד במקומו.
- מה משעמם אותך? לשבת בחוסר מעש.
- מה מצחיק אותך? הבדיחות של החבר שלי.
- מה את שונאת לעשות? לאסוף את השיער.
- מה מרגיע אותך? מוסיקה שקטה, ים והחבר שלי.
- מה מרגש אותך? טכס יום הזכרון.
- מה ישראלי בעינייך? פלאפל ודגל ישראל.
- מה את שונאת בארץ? לפעמים את הברבריות של האנשים בכבישים ואת חוסר הסבלנות והתיפשות בתור ושמטנפים את הרחובות.
- מה את אוהבת לקנות? פירות ותכשירי יופי.
- מה הבילוי האהוב עליך? ריקוד.
- איזה משחק את אוהבת? טאקי.
- מה עוד את רוצה ללמוד? לחזור לסטפס ולאיירובי.
- את מי היית רוצה לפגוש? את גולדה מאיר.
- מי האישיות הנערצת עליך? בגין.
- את מי הערצת בילדותך? את ביאליק, עד היום אני אוהבת את השירים שלו.
- איזה גבר יפה בעינייך? גבוה, חזק, נאה אבל לא יפה. לא אוהבת יפים, אוהבת נאים.

של רע. עד שהכרנו הייתי נורא די סגורה וביישנית. הביישנות זו תכונה משפחתית אצלנו, כולנו ביישנים עד שאנחנו מכירים טוב. היום זה השתנה, אני פחות ביישנית, יותר פתוחה.

פעמיים בשבוע אני הולכת עם עופר לאימון או משחק כדורסל. לפני שהכרתי אותו – אהבתי רק את שבי. עכשיו אני יותר מבינה בכדורסל וממש נהנית לצפות במשחקים ולעודד אותו. בקייץ אנחנו מרבים ללכת לים, אני שוחה, אבל הוא לא מרשה לי לשחות עמוק כי בשנה שעברה כמעט טבעתי. כל שנה בסוף הקייץ אנחנו נוסעים לאילת, לחופשה של שבוע.

פעמיים בשבוע, במסגרת פרוייקט „פרח", אני חונכת של ילדה בכתה ה'. מכינה איתה שעורים, מטיילות יחד, שומעת מה שיש לה לספר, מה לוחץ עליה, מה משמח אותה. לפעמים זה קשה אבל הסיפוק גדול מאד.

להרגע מכל העבודות ולשכוח הכל. כשאני עצבנית או מתוחה אני מעדיפה להתבודד, לחשוב בנחת על מה שקרה, או ללכת לים, להרגע שם. גם מוסיקה לפעמים מרגיעה אותי. יכולה להרגע נהדר עם ריצ'רד קליידרמן. אני אוהבת רוק, אוהבת את מדונה, ג'ורג' מייקל ופיל קולינס, ג'נסיס, אבל לא יכולה לסבול שהרדיו פתוח על ווליאום גבוה. אוהבת מאד שירים שקטים של אריק איינשטיין ושלמה ארצי. אבל אני לא גרופי של אף אחד. גם בילדות לא הייתי. אף פעם לא רצתי אחרי מישהו ואספתי עליו חומר ודברים כאלה. לא היו לי אלילים.

בגדים – זה עניין של תקופות. עכשיו זה לא מעניין אותי במיוחד, לא אוהבת ללכת עם מה שכולם הולכים. הצבעים שאני מעדיפה זה צהוב־בננה, לבן ואדום. בחורף יותר שחור. אוהבת לקנות דברי פרפומריה, אפילו אם אני לא צריכה, נעליים ואביזרים. מאד אוהבת תכשיטים, במיוחד תכשיטי זהב. לעתים קרובות אני הולכת לקנות עם אמא. אני סומכת על הטעם שלה. יש לנו אותו כיוון. אני משתפת את הורי בכל מה שקורה לי, מתייעצת איתם. הדעה שלהם ושל החבר שלי מאד חשובה לי. כשאני חוזרת הביתה עייפה – הורי מפנקים אותי. בשבילי, הפינוק הכי גדול זה תשומת הלב שלהם. עכשיו אמא לא דורשת ממני הרבה בבית כי אני מאד עסוקה, אבל לא תמיד אני מרגישה נוח עם זה שאני לא עוזרת. פעם הייתי מבשלת ואופה, גם כדי לעזור לאמא וגם מפני שמאד אהבתי את זה. עכשיו לפעמים אני אופה. החבר שלי אומר שאני עושה את הבקלאווה הכי טובה בארץ. אמו לימדה אותי להכין את זה. אין לי בעיות של דיאטה. אוכלת במידה, לא טורפת, משתדלת לא להרבות לאכול בערב, זה לא בריא לעיכול. מעדיפה ירקות, פירות וגבינות. אבל מדי פעם אוהבת ללכת למסעדה סינית או על האש. הכי אני אוהבת את האוכל של אמא, הג'חנון והמלווח בשבת והמרק התימני שעושה סבתי.

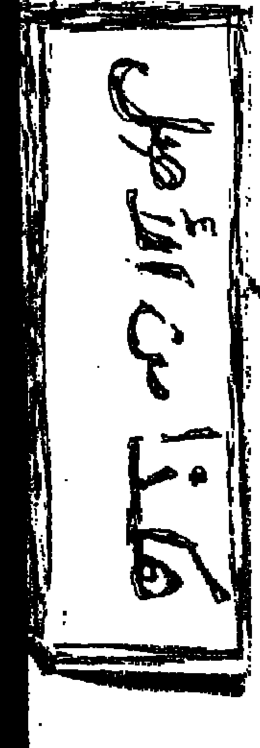
אני משתדלת להרחיק את המקצוע מהחיים הפרטיים שלי. חיי הבוהמה לא מושכים אותי. מבחינה חברתית, עולם הזוהר אינו העולם שלי. החברה שלנו

החבר שלי אומר שאני עושה את הבקלאווה הכי טובה בארץ. אמו לימדה אותי להכין את זה. אין לי בעיות של דיאטה. אוכלת במידה, לא טורפת, משתדלת לא להרבות לאכול בערב, זה לא בריא לעיכול.

זו החברה שהיתה לי לפני שנכנסתי לדוגמנות וחברים מהכדורסל. מדי פעם הולכת למסיבות וארועים הקשורים בעבודה; זה נעים ונחמד, אבל לא שכל החיים יסתובבו סביב זה. כיף לי בעבודה הזאת אבל אני לא נסחפת, לא משתגעת, לא משועבדת לזה, זה לא כל העולם שלי. לא כל הזמן חשוב לי איך אני נראית, לא כל הזמן מתרכזת בראי, לא מחשבנת איך אני נראית כשאני יורדת לקנות לחם במכולת. עכשיו הציעו לי להופיע בסרט. לא בטוחה שזה בראש שלי. לא יודעת אם אני מתאימה לזה, למרות שבזמן האחרון נפתחתי יותר למצלמה. עכשיו עשיתי קטלוג לאוברזון, יחד עם דוגמנית אמריקנית ובלגית. הן זוות מול המצלמה כאילו שזה החבר שלהן, אפשר ללמוד מהן הרבה. מול המצלמה צריך הרבה תנועה וכוח להביע משהו שלא בהכרח מרגישים באותו רגע. צריך להשתפשף יותר, לדעת מה מתאים לך, להכיר את הבעות הפנים של עצמך, לדעת לשחק עם כל פרט, לשלוט בכל איבר. וזה די מוצא חן בעיני. כשראיתי בפעם הראשונה, תוך כדי נסיעה, את הפוסטר הגדול שלי ממש התרגשתי. לא הייתי מוכנה לזה. לא ראיתי קודם אפילו את השקופיות. אחריכך מתרגלים. בסך הכל כיף לי. אני מרוויחה כסף ולא צריכה לבקש מאבא. אני יודעת שיבוא יום ואגיד שלום למקצוע, וצריך לדאוג לעתיד. לכן, אחרי השחרור אלך ללמוד. מאד הייתי רוצה ללמוד מתמטיקה. בבגרות הוצאתי 10. אני נהנית לשבת ולפתור בעיות ותרגילים וזה נותן לי סיפוק שהצלחתי למצוא פתרון ולא רק לשבת ולדקלם מה שכתוב בספר ומה שאחרים כבר חשבו ואמרו.

ראיינה: נורית ברצקי

צילום: שמואל רחמני

אופוזיציה, בלי סנדלים

צוקריאדה

כמו יתושי גוש־דן, המטרידים אותנו בעקיצות בלתי־פוסקות, כך אריה צוקר לצ'יץ', המונרך המוניציפלי. רק שנגד היתושים אפשר לעשות משהו (ובאמת, צ'יץ', למה לא עושים?) ואילו נגד צוקר, האופוזיציונר היחיד בעיריית תל־אביב, אין מה לעשות: כשצוקר מגלה ביזבוזים או הפרות־חוק, הוא עותר לבג"צ; בדרך־כלל, הוא זוכה.

מאת אבי רז

שמעתם על צ'יץ'? בטח ששמעתם. מי לא שמע על צ'יץ'? צ'יץ' הוא הרי הסדי־קולק של תל־אביב; מלך המטרופולין. אבל על אריה צוקר שמעתם? לא שמעתם. בטח שלא: איך אפשר לשמוע משהו על מישהו בסביבה של צ'יץ'? רק שופטי בית־המשפט הגבוה לצדק, בירושלים הרחוקה, שמעו על צוקר, ואפילו ראו אותו, אלא שלהם לא היתה ברירה: כתריסר עתירות לבג"צ, נגד צ'יץ' והעירייה, יזם צוקר והגיש בחמש השנים שעברו. ברובן, אגב, הוא זכה.

אילמלא אריה צוקר, נציג מפ"ם במועצת העירייה של תל־אביב, היו חייו של הגנרל־כרימוס צ'יץ' יותר קלים; הרבה־הרבה יותר קלים: צוקר הוא האופוזיציה היחידה לצ'יץ'. נכון שמבין שלושים־ואחד חברי המועצה, רשומים עוד שלושה בתור אופוזיציה, אבל אחד (אייבי נתן) הוא עכשיו יועץ (או משהו כזה) לצ'יץ' ושני האחרים (מרדכי וירשובסקי ואברהם פורז) טרודים ועסוקים מכדי להתפנות לענייני העירייה.

– אז נשאר צוקר לבדו. או מה: הנה, למשל, ישיבת מועצת העירייה מן המניין אשר התקיימה באחד־עשר במאי:

צ'יץ' פותח: שאילתות תחילה, ותשובות ראש־העירייה: שאילתה (בעניין סיגור להקת "שלום 86" לדרום־אפריקה) של חבר המועצה אריה צוקר. שאילתה (על סחבת בטיפול בפניית תושב רמת־אביב בעניין תמרור "זכות קדימה" שהוצב בצורה לא־נכונה) של חבר המועצה אריה צוקר. שאילתה (בנושא מאזן־ההגירה השלילי של תל־אביב) של חבר המועצה אריה צוקר.

הלאה: הצעות לסדר־יום. תחילה, הצעה בעניין „התנערות מאחריות ופגיעה בעובד עירייה בכלי־התיקשורת ע"י ראש־העירייה" של חבר המועצה אריה צוקר ולאחריה הצעה בעניין „התחייבות ראש־העירייה להקצבות כספיות מעבר לתקציב העירוני שאושר" של חבר המועצה, קרבן, אריה צוקר.

לא משחיתים זמן על דיונים: צ'יץ' על ההצעה הראשונה: „מה אתה מבקש?" צוקר: „אני מבקש לדון בשיטה הזאת, כדי שמועצת העירייה תחליט אם יש מקום לדרך כזאת". צ'יץ': „אין דרך" וכן הלאה. צ'יץ' על ההצעה השנייה: „על מה אתה רוצה שנדון?" צוקר: „על השיטה שאתה לבד מקציב ומחליט מה להקציב וכמה להקציב" (...) צ'יץ': „מה הצעתך, מר צוקר?" וכן הלאה. לבסוף מצביעים: רק צוקר מצביע בעד ושתי ההצעות אינן מתקבלות, כמובן.

עוברים לסדר־היום: אישור פרוטוקול ועדת הנכסים (חבר המועצה מי־אם־לא אריה צוקר מעיר ממקומו על מיספר הנוכחים, הקטן מן המינימום שמחייב החוק. ההצעה נדחית לסוף הישיבה), אישור פרוטוקול ועדת הכספים (חבר המועצה – נכון – אריה צוקר נואם באריכות, ומעלה שורה של הסתייגויות. הפרוטוקול, אין צורך לומר, מאושר), שורה של עניינים פעוטים ובחזרה לאישור פרוטוקול ועדת הנכסים (מיספר הנוכחים עדיין נמוך באחד מן המינימום שמחייב החוק. צ'יץ' מפציר כחבר המועצה אריה צוקר להצטרף למצביעים בעד; צוקר דווקא מסכים: „אבל שגם אני אענה כאשר אני מבקש דברים מסויימים"). ישיבת הפרלמנט העירוני נעולה.

כל העניין ארך כשעה. בלעדי צוקר, היתה הישיבה נמשכת עשר דקות בקושי. עם צוקר, מתבטל מופע־היחיד של צ'יץ' על רקע להקה של סטטיסטים ציתנים, והעניין מתנפח להצגה זוגית: הכוכב צ'יץ' ושחקן־המישנה צוקר בתפקיד־אופי רב־טקסט ופאתטי; להקת הסטטיסטים ברקע, צופה בחיזיון ונאנקת.

מה הוא רוצה, הצוקר הזה? האם איננו מבין שחברי המועצה (כלומר, אלה מהם שטרחו ובאו לישיבה) אינם ילדים, שלכולם נשים דואגות, בנים, בנות ואפילו נכדים? מה הוא מעכב אותם בשאילתותיו, בהצעותיו ובהסתייגויותיו, וגוזל ממשפחותיהם האומללות את שעות־הפנאי המעטות בחברת יקיריהן הנבחרים המעונים? מה הוא רוצה מחייהם, לכל הרוחות? איך הוא מעז להיטפל לכריזמטור דגול כצ'יץ'? למה הוא מקשקש בלי הרף על מינהל תקין ושמירת החוק, ומבלבל את המוח עם ביזבוזים עירוניים? את מי זה מעניין בכלל?

„צוקריארה", נהם בזילזול־כעוס חבר מועצה בלתי־מזוהה מאיזור ספסלי הליכוד, כאשר הוזכר בישיבה לראשונה שמו של אריה צוקר. אבל צוקר בשלו: הוא מתעלם; אם יתעלמו ממנו, ייפגשו בבג"צ.

לפני כחודשיים פסק בג"צ בעתירה של צוקר בעניין כספים שמוציאה העירייה מכוח תקציבי־מילואים אשר טרם אושרו בידי שר־הפנים. באי־כוחם של צ'יץ' והעירייה טען שזו השיטה; קודם משלמים ואחר־כך מקבלים אישור מיניסטריאלי. „שיטה זו נפסדת היא ויש לעקרה מן השורש", קבע בג"צ, „(...) פעולה מינהלית לא־תקינה ונפסדת לא תהיה לנסבלת משום שהיתה לשיטה. את המינהל יש לתקן. את השיטה יש להכחיד. את מיצוות המחוקק יש להשליט".

הבג"צ הזה הרגיז במיוחד את צ'יץ', ולא בגלל עצם התבוסה או אלפיים השקלים־החדשים שחוייבה העירייה לשלם לצוקר על הוצאותיו ושכר־טירחת פרקליטו; עכשיו, גם אם יש כסף בקופה העירונית (ובוודאי כאשר אין), כבר קשה לבזבז כמקודם; צ'יץ' זוכר כי את המרחק מבניין העירייה בתל־אביב לבניין בית־המשפט העליון בירושלים יעשה צוקר ביותר משעה, אבל לא בהרבה יותר. אמנם, בישיבת המועצה שתוארה לעיל, כאשר השמיע צוקר הסתייגות מהקצאת כספים להעסקת עוד שני אדריכלים, הגיב צ'יץ' (אף־על־פי שהפרוטוקול המשופץ של הישיבה התעלם מן ההצהרה החשובה), בהבינו את הרמז: „הבג"צ העברי – סְלוּט לשופט", והניף את ידו כהצדעה משועשעת – אבל האמת היא שהעניין מרתיח אותו.

„הוא [צוקר] בסך־הכל חיבל בעבודת העירייה", טוען צ'יץ' (ראה מיסגרת).

בג"צ על צוקר באותו עניין: „מחובתו, אפוא, כאיש־ציבור המייצג את שולחיו נאמנה, לעמוד בפרץ ולהתריע כנגד נהלים נפסדים ופעולות פסולות העומדות בסתירה למינהל תקין ולדין, כאשר קולו בדיוני המועצה לא זוכה להתייחסות ראויה ומתעלמים ממנו. זאת ועוד, העותר [צוקר] נבחר להימנות עם חברי הוועדה לענייני ביקורת במועצת העירייה. הוא יחטא לתפקידו אם יעלים עין ממעשים פסולים וכלתי־ראויים וייאלם דום כאשר ביקורתו נדרשת".

צוקר: „הגעתי למסקנה כי דיבורים, אפילו הצודקים וההגיוניים ביותר, אינם מזיזים לראש־העירייה, והנאום הכי־מרשים במועצת העירייה לא ישנה דבר. לאחר שמיציתי את הביקורת בנושא מסויים, החלטתי לפנות לערכאות, לבג"צ, כדי להכריח את ראש־העירייה לנהוג בהתאם לחוק. הבג"צ הוא שלב אחרון במאבק על בעייה שאני תוקף ללא סוף במועצת העירייה. לא פעם אמר לי מר להט, כשטענתי כלפיו כי פעולה מסויימת שלו מנוגדת לחוק: יש בג"צ עברי – תפנה אליו".

– ואתה שומע בקולו של צ'יץ'?

„בעניין הזה אני שומע בקולו".

בשלהי השנה שעברה מלאו לאריה צוקר שישים. הוא גבר קטן־קומה, בעל רעמת שיער דלילה מאוד, ממושקף, במכנסי ג'ינס וחולצה לבנה, המוצץ בלי הרף מיקטרת. אלמן, שני בנים וחמישה נכדים. יליד פולין, בא לארץ עם משפחתו כהיותו בן שש. גדל בדרום תל־אביב. מתגורר זה עשר שנים ביד־אליהו, לשם עקר אחרי עשרים־וחמש שנה בקרית־שלום.

הוא חסכן גדול בפרטים על־אודות עצמו גם כאלה המעוררים אהדה (כמו, למשל, הסיבה שהוא נוהג ב[illegible] בת שלוש, היקרה־יחסית). „עשיתי בגרות אקסטרנית", הוא מסכים לגלות, „למדתי שלוש שנים בבית־הספר למשפט וכלכלה בתל־אביב, נסעתי ללמוד בצרפת ופרצה מלחמת־השיחרור. התגייסתי, הלכתי לפלמ"ח, ובארבעים־ותשע שוחררתי. התחלתי לעבוד במס־הכנסה".

בקטע הזה של הביוגרפיה מגלה צוקר נדיבות והוא מוכן לפרט את כל תפקידיו במנגנון המס. אפשר לוותר. די לדעת שתפקידו האחרון היה סגן נציב מס־הכנסה, האחראי על ניהול־ספרים; בשבעים־ושבע, כשפרש לפנסיה מוקדמת אחרי עשרים־ושמונה שנים, הספיק אפוא לרכוש די השכלה כדי להבין את טורי המיספרים במיסמכי העירייה שלמועצתה יבחר.

צוקר נבחר לעירייה לראשונה בשבעים־ושמונה, נציג מפ"ם, חמישי ברשימת המערך. למה דווקא מפ"ם? „כבר בנעורי הייתי בנוער־העובד. בגיל שש־עשרה או שבע־עשרה הצטרפתי לחוגים המרכסיסטיים – הפלג הקיצוני של פועלי־ציון־שמאל – ועם הקמת מפ"ם, בארבעים־ותשע, הייתי לחבר המיפלגה. פעיל". היום הוא חבר מזכירות מפ"ם.

חברותו במועצת העירייה מכניסה לו

(המשך בעמוד הבא)

אריה צוקר: הוא יכול לעבוד ב"מוסד". (צילום: שמואל רחמני)

(המשך מהעמוד הקודם)
חמישה־עשר שקלים בחודש, בתוספת החזר הוצאות דלק, עד שמונים ליטר, כנגד קבלות. לא הרבה. כשפרש ממס־הכנסה, התבטל במשך שש שנים („למדתי, קראתי וטיילתי בחו"ל") וביזבז את כל כספו. הואיל ואי־אפשר להתקיים כראוי מפנסיה של עובר־מדינה, חזר לפני שלוש שנים לעבוד: לישכת־המס של ההסתדרות בתל־אביב; חבר הנהלה, עוסק בהתחשבנויות ותשלומים ללשכות־שירות המדפיסות את בולי המס־האחיד. הוא ממוקם בחדר מרווח, המקושט במפה לא־גדולה של העיר תל־אביב, שארונותיו ומגירותיו מאחסנים ברווחה את הניירת העירונית שבתוכה נובר צוקר בשקדנות, אבל האם אין המישרה פחותת־ערך לעומת תפקידו האחרון במס־הכנסה?

„בוודאי. אני עובד פה בשביל פרנסה. לא הלכתי לחפש סיפוק ולא כדי להרוויח הרבה כסף. את זה יכולתי לעשות בשוק הפרטי; וכשעזבתי את מס־הכנסה, היו אלי פניות מפתות. הבן שלי ביקש אז: אבא, תעבוד שנה אחת בשבילי. אבל אני החלטתי שלא אשב מהצד השני של השולחן: גם בגלל השקפת־עולמי וגם משום שזה היה מחייב אותי לשרת אנשים שאינם תמיד דוברי אמת; הרי את מי מייצגים, למעשה, כלפי מס־הכנסה? כל אחד מאיתנו יודע".

שיבת מועצת העירייה. צוקר נואם על הקצאת שלוש־מאות אלף שקלים לתיאטרון־הקאמרי, לעומת מאה־ועשרים אלף שקלים בלבד לסעיפים קריטיים בתחום הרווחה. חבר המועצה אריה קרמר, המפיג מדי פעם את שיעמומו־שלו בקריאות־ביניים קולניות, דורש לדעת מה מקור המידע של צוקר.

ראש־העירייה צ'יץ' מסביר: „בעולם יש שיטה של הרס עצמי. אתה [קרמר] לא מחפש להרוס אותי ואני לא מחפש להרוס אותך. אני לא מחפש את המכתבים שלך ואתה לא מחפש את המכתבים שלי".

לטובת מי שעור לא תפסו כי צוקר, לעומת קרמר, הוא טיפוס הרסני, מוסיף צ'יץ' ומסביר כי בידי צוקר מכתב רישמי בעניין הקצאת הכסף לקאמרי. צוקר מבקש מצ'יץ' להשיב לעניין.

צ'יץ': „אני מבין, מר צוקר, שיש פה בחור שעושה עליך כתבה".

צוקר: „מה זה משנה?"

צ'יץ': „רציתי רק שהפורום ידע".

צוקר: „(...) אני לא מבין מדוע אתה כל־כך מתרגש, מר להט. הרי ממילא ביקורת בעיתונות לא משפיעה עליך (...) מה שמשפיע עליך זה רק הבג"צ".

צ'יץ': „מי עושה עליך את הכתבה?"

צוקר: „זה לא לעניין. אני אשלח לך את הכתבה".

צ'יץ': „רציתי רק לדעת. הוא [העיתונאי] הרי יושב כאן, או מה הסוד?"

וכן הלאה.

כיוון שאין לחשוד בראש־עירייה חשוב ומנוסה (ועכשיו אפילו מנהיג מיפלגה) שיתעקש סתם כך, בלי סיבה, לחשוף באוזני נתיניו את סוד ההתעניינות העיתונאית באחד מחברי המועצה, בואו ננחש למה עשה זאת: אולי רצה לרמוז שצוקר, בגלל נוכחות העיתונאי, עושה־הצגה? לא, זה בטח לא זה: הרי לפי אותו היגיון, גם להט יודע על נוכחות העיתונאי; או גם הוא עושה־הצגה. הייתם מאמינים? צ'יץ' ויחסי־ציבור? לא יכול להיות!

וצוקר? „הוא יכול לעבוד ב'מוסד'", אומר יצחק בן־חורין, כתב "מעריב" לענייני עיריית תל־אביב, „הוא עושה עבודה חשובה מאוד, אבל מקפיד על איפול כבד; יש לו כישרון בלתי־מצוי להסתיר את הישגיו. הוא עובד קשה, יודע ומבין מה קורה, אבל הציבור לא יודע את זה. עם הישגים כמו שלו ועם קצת יחסי־ציבור, כל פוליטיקאי אחר במקומו היה מגיע מזמן לכנסת".

צוקר: „אני לא מתעסק ביחסי־ציבור. התחלתי להבין, במאוחר, מה קורה עם העיתונות: במידה רבה מאוד, מפרסמים דברים שיש בהם מן הסנסציה; דברים מהותיים, שנאבקתי עליהם במשך זמן רב – המאבקים נגד ראש־העירייה והעירייה למען נושאי רווחה ובריאות – לא מקבלים כיסוי בעיתון. הפיקנטיות של

(המשך בעמוד 51)

שלמה להט: הוא חיבל בעבודת העירייה

ראש־העירייה אני אקבל את המשכורת שלי.

מה דעתך, מר להט, על חבר המועצה צוקר?

צוקר הוא חבר מועצה, עוסק באופוזיציה.

תתפלא, אבל שתי העובדות הללו ידועות לי.

מה עוד אני יכול להגיד לך עליו?

בעניין הבג"צים, למשל.

מה הוא עשה? הוא בסך־הכל חיבל בעבודת העירייה. אין רשות־מקומית בארץ, כולל עיריית תל־אביב, שמקבלת אישור־מראש של משרד־הפנים על הוצאות של תקציב מילואים. החוק מחייב לקבל אישור מוקדם. הלך צוקר והגיש בג"צ. הרווית. מה הוא עשה? הוא לא חיבל בי. אני אקבל את המשכורת שלי. בסך־הכל פעולות העירייה משתהות, כי אני צריך לקבל עכשיו אישור מראש ממשרד־הפנים על כל דבר.

בקיצור, אתה לא מתפעל מצוקר.

לא. יש חברים במועצה שחושבים שהוא אופוזיציונר בחסד. [אבל אני אומר ש]הוא עושה עבודה של בירוקרט. הוא לא הולך, למשל, לבדוק אם יש מקומות, או דברים, או נושאים שהעירייה לא מטפלת בהם כמו שצריך, אלא הוא לוקח את השיטה הבירוקרטית.

בעצם, מר להט, אתה לא חובב גדול של אופוזיציה.

לא נכון. מי אוהב אופוזיציה. יש אופוזיציה שאתה יכול להעריך, שהיא קונסטרוקטיבית. אני לא נגד ביקורת, אבל אני בעד ביקורת עניינית.

צוקר פשוט מרגיז אותך.

לא. הוא לא דואג לטובת העיר. הוא דואג לנגח אותי. צריך לשמור על קור־רוח.

והוא עושה את זה, את הניגוח, ככה סתם.

כן. זה גורם לו הנאה, אני חושב.

דוב בן־מאיר: הוא עושה עבודה רצינית

מה דעתך, מר בן־מאיר, על חבר המועצה אריה צוקר?

בחור טוב. הוא פרלמנטר טוב, עושה את עבודתו באופן רציני ואני מתייחס בכל שיקול־הדעת לכל ההערות שהוא מעיר, כיוון שאני תמיד לוקח בחשבון שהן מבוססות על מחקר מוקדם. נו, ראית פעם כל־כך הרבה שבחים לאופוזיציונר?

אולי משום שאתה לא מפחד מהאופוזיציונר הזה.

אתה מתחיל לחשמיץ. חן לשבח בלי חשבונות.

אני חושב שאם הוא [צוקר] היה נכנס איתי לקואליציה, הוא היה משיג הרבה יותר מאשר רק כותרות בעיתונים.

מה הוא היה משיג?

למה לי עכשיו לדבר על ביצה שלא נולדה?

בכל זאת?

אני חושב שהשתתפותנו בקואליציה העבירה את נקודת־הכובד בעבודת העירייה לשיתוף־פעולה יותר הדוק בין ראש־העירייה לבין תנועת העבודה בעיר, ואחת התוצאות הפוליטיות היא יציאתו [של צ'יץ'] מהליכוד.

תוצאה אחרת היא, שארית צוקר הוא כל האופוזיציה העירונית.

רחוק מהאמת. זו האופוזיציה הנראית לעין, היינו: המגיעה לכותרות. אבל את עיצוב המדיניות של העירייה אנחנו עושים בישיבות פנימיות כמו הנהלה או אפילו מיסגרות־עבודה יותר מצומצמות, שם נערכים הוויכוחים, שם נופלות ההכרעות ושם משפיעים על תוכן ההכרעות הללו השפעה של ממש.

ובכן, אינה משבח את צוקר בכל פה על מלאכת האופוזיציה המעולה שהוא עושה, ובאותה נשימה טוען שהשפעה של ממש יש בישיבה בקואליציה, אז אולי לא צריך אופוזיציה?

צריך אופוזיציה. אני לא אומר שלא צריך. [אבל] זה תלוי מה מיפלגה, או תנועה, רוצה להשיג. ויקטור שם־טוב [ממפ"ם] אמר: אנחנו נישאר באופוזיציה [לממשלת האחדות] קטנים אבל נקיים. אני טוען שעקרונות שלא ניתן ליישם, צריך לתלות במוזיאון. בשיוודים לשטח, מוכרחים ללכלך את הידיים.

ומה אתה אומר על הבג"צים של צוקר?

מנקודת־מבט מישפטית, במידה שהוא זוכה בבג"צ – אז הוא זכה; סימן שמשהו נעשה שלא כדין. ובדיעבד, אם לפעמים מתברר שמשהו נעשה שלא כדין, אין לי טענות על כך. לגופו של עניין, כל המערכות הציבוריות במדינת־ישראל עובדות ברשלנות כזאת, שלמעשה אפשר לשתק את כולן אם יטרח מישהו להעמיד למיבחן מישפטי בבג"צ החלטות ומהלכים שלהן.

אריה צוקר אמר לי שהוא משתדל להימנע מלתקוף אותך ואת סיעת המערך בעירייה, כיוון שאתם שותפיו לעתיד. אבל לפני כחודש וחצי הוא אמר בישיבת מועצה: „מר דב בן־מאיר מגן על ראש־העירייה על הפרות חוקי התקציב ומעז להטיף לי מוסר על כך שעתרתי לבג"צ נגד העירייה. האם כל זאת קורה בגלל טובות־ההנאה שראש־העירייה מעניק בשפע לכל אומרי־התהן, או אולי הרדיפה אחרי שררה והסתגלות לנוחיות השילטון הם המניע העיקרי להתנהגותו?"

אני לא מוכן להתייחס לרמה כזאת של דיבור. אז הוא אמר. איזה מין דיבור זה.

לאכול בחוץ

הבאר־מאן שאינו שותה

שמו צ'רלס דין. הוא נולד בנירדלהי לפני 26 שנה והיום, זה חצי שנה, שהוא ניצב מאחורי הדלפק עתיר־המשקאות של המסעדה ההודית התל־אביבית „טנדורי". שפם שחור, משקפת, חליפה שחורה, עניבת פרפר, אצבעות זריזות, תנועות מיומנות של מתג האוהב את מלאכתו. תנבבי קוקטיילים עולים אליו לרגל, מתיישבים מולו, מזמינים זה הוסיף בצקי מהתנור ההודי, בנלווייה למשקה שהם בוחרים לקבל מידיו של המזוג השתום.

את מקצועו למד צ'רלס דין במלון „אינטרקונטיננטל" בנירדלהי, שם עבר שבע שנים, מהן שתי שנים בבאר של המלון. הוא התמחה בעיקר בהכנת קוקטיילים. תענוג לשתות אצלו. תענוג לראות אותו בפעולה – יוצק, מחליק, מטפטף, זורה, מנער קלות, מערבל בתנופה, בוחן את הגוון והטקסטורה בעין מצומצמת, מרחרח ממרחק אסטטי, מקשט ומשלח לשר ומומין. לדבריו, הלקוחות במסעדה ההודית הזו מעדיפים מאי־טאי, פינקולדה ואינטרקונטיננטל. אחד הקוקטיילים היפים שהוא מכין נקרא „פוס־קפה" ויופיו הוא בארבעת צבעיו שאינם מתערבבים זה בזה. הם מונחים בכוס השקופה רובד על גבי רובד, סימטריים עד להפליא. כדי להשיג את התוצאה הויזואלית הזו דרושה קצת עבודה. חלק מן המרכיבים מחליקים בשכבה נוזלית דקיק ביותר, על גבי פס זכוכית הנטוי בזווית באלכסון. את הרביעייה היפה הזו יוצרים סירופ רימונים, קרם דה־קקאו (לבן), קרם דה־מנט וליקר תפוזים. המשקה הזה מומלץ ללגימה לאחר הארוחה.

„מאי־טאי" מוגש בפינכה לבנה עמומה, דומה בצורתה לסינכת מרק. מרכיביו הם מיץ תפוזים, רום לבן ורום כהה, גרנדי, ליקר תפוזים, מיץ ליים טרי ומעט סירופ גרנדין. מקשטים את הכוס בפלחי הדרים,

צ'רלס דין (במרכז) עם קוקטיילים מרהיבים: מניו דלחי לככר דיזנגוף. (צילום: שמואל רחמני)

זוג רובדבנים ומטריית נייר סגולה. „מרי־פיקפורד" הוא תוצר מערבל, מוגש בגביע זכוכית, גם הוא מקושט בפלחי הדרים ורובדבנים. מרכיביו הם רום לבן, מיץ אננס וליקר שרי.

הפינקולדה של צ'רלס אינה, כמובן, זו מן הבקבוקים המוכנים. הוא מכין אותה בו במקום, כשהמרכיבים הם רום לבן, חלב קוקוס, אננס כתוש. המשקה מוגש בפינכת חרס רחבה, עם כל מיני קישוטים עליונים. וכמובן עם שסע פלח של אננס התלוי נונשאלאנטית על שפת הפינכה. על כל הקוקטיילים שלו טורח צ'רלס ברצינות רבה ובריכה, ולרגעים אתה מרמה לעצמך כי לפניך אלכימאי מוקסם, הבטוח כי הנה הוא עומד בפני גיזת הזהב הנכספת.

משקה מבוקש אחר במסעדה ההודית התל־אביבית הוא „לאסי", שאינו על בסיס אלכוהולי ושייך למרווים הקיציים. אפשר להכינו ללא מאמץ בבית. איך לעשות זאת? ראה מדור המתכונים שבעמוד זה.

כששאלנו את צ'רלס מה הקוקטיל האישי שלו, הוא חייך בבישנות ואמר: אף אחד. אינני שותה יינות, או ליקרים. גם בבירה איני נוגע. רק במקרה הצורך טועם על קצה הלשון, לתכלית מקצועית בלבד. לנו זה נראה כמו מורה לנהגות שאינו יודע לנהוג. אבל עובדה, הקוקטיילים שלו „נוסעים" שגעון.

מאו"ל

מתכונים

לאסי בבית

תוספת חביבה לאוכל ההודי הוא משקה המבוסס על יוגורט – לאסי. בחוץ המערבי של ארה"ב האוכל ההודי וחופני הוא מאד „אין". טעמנו מהם הרבה לאחרונה ואנו שמחים לספר שהלאסי שמגישים לנו בישראל טעים וטוב יותר מאלה שמהם לגמנו בארה"ב.

את הלאסי שמכין צ'ארלי ב„טנדורי" אפשר להכין גם בבית. ערב לפני ההכנה לוקחים מעט זעפרן ושופכים עליו מים רותחים. ועכשיו לעבודה: שמים בממחת (בלנדר) גביע יוגורט, 4 קוביות קרח, 2 כפיות סוכר, 2 טיפות מי ורדים וכמה טיפות מי זעפרן שנותן למשקה את הצבע. קורט הל טחון, מערבלים לאט בממחה עד שהקרח מתרסק. שופכים לכוס גבוהה ובוזקים מעט שקדים ופיסטוקים־חלאבי קצוצים דק דק.

יש המגישים את הלאסי לא מתוק ואז במקום סוכר מתבלים במעט מלח ומעט מי סודה.

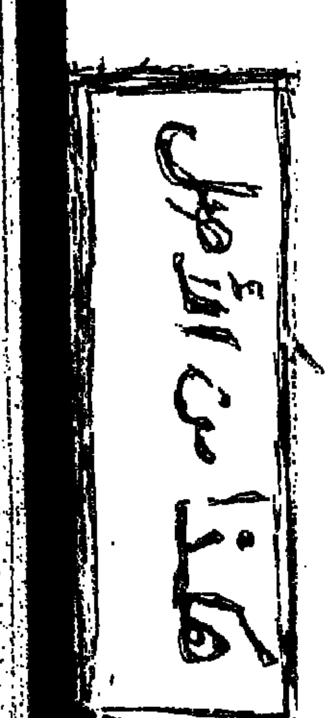
פונץ' פירות מכינים ב„טנדורי" באופן דומה. המרכיבים הם: 120 גרם מיץ תפוזים, 120 גרם מיץ אננס, 120 גרם מיץ מנגו, 120 גרם שמנת מתוקה. מקציפים את ארבעת המרכיבים בממחה. מוסיפים מעט פרי החתוך של אננס (אפשר משומר או טרי) מנגו החתוך ומעט אגוז קוקוס מרוסק. מערבלים שוב עם כמה קוביות קרח. יוצקים לכוסות גבוהות ומגישים.

עדה כהן

יש פלוּדה!

■ בחורף כתבנו במדור זה כי בתחילת הקיץ אפשר יהיה לשתות שוב פלודה ב„סיבה למסיבה", בפאב־מסעדה של גדי ונסים. פלודה, למי שלא יודע (וזה לא בושה), זה משקה פרסי עממי, שבנוזליו הצוננים והמתוקים, המדיפים ניחוח מי ורדים, צפים [illegible] מנוסק ואיטריות דקיקות עשויות [illegible]. קצת משונה בשביל משקה [illegible] להיות קליל ומרווה. אבל עובדה [illegible] (והרבה מאוד ישראלים) נעולים על [illegible] הזה. „סיבה למסיבה" (ת"א, רח' [illegible], צמוד לקולנוע „בן־יהודה") הוא [illegible] מקומות הבודדים בארץ שמכין ומגיש [illegible] משקה הזה. מחירו שקל וחצי לכוס [illegible] שקל אחד לכוס קטנה.

[illegible] פלודה אתה יכול לקבל שם, [illegible] מן התבית, לתפוש סיגרים [illegible] או מטלים מצויינים, ממולאים [illegible] שמחפש מנה בשכית מיוחדת [illegible] לו שם „טבעות פילה", שאינן [illegible] בשר עוף עשויות בבירה, חובה [illegible] ממנות הקינוח. אותן מכינה [illegible] של נסים – קדאיף עם צימוקים [illegible] שוקולד, גלידה, קסטה על [illegible] ועוד כמה מטעמים מתוקים [illegible] לאיזמניצה.

מסך ברזל חלוד

סדר פסח במזרח ברלין, עם רוטהולץ העשיר ועם דוד לוין, (הבן־דוד של חנוך ודוד). פרק בכלכלה סוציאליסטית ובאורח חיים בתוך כלוב, לפעמים אפילו מוזהב. לעומתם, רוצ'קה, הפועל, נאלץ להשלים את משכורתו כנהג מונית ומדריך תיירים.

מאת עופרה ישועה־ליית
צילומים: שירות "גאמא"

זר לזכרו של אחד שניסה לחצות ולא הצליח.

על גבול הכלוב

השוטר הצעיר ובריא הבשר חוזר עם התעודות שלנו. מצטער, היום אין אפשרות כניסה ל"ד.ה.ר." הוא התכוון ל"רפובליקה הדמוקראטית הגרמנית", הידועה אצלנו בשם "מזרח גרמניה". המדינה הזאת, שעל שעריה אנו מתדפקים, איננה מעוניינת (היום?) בביקורם של היושבים על הספסל במעבר הגבול שבתחנת הרכבת פרידריכשטראסה. שני נערים גרמנים עם חזות קצת "פאנקית" מניבים בריטון נרגז וממהרים להסתלק. כמוהם, גם נוזראת, איראנית צעירה עם תעודת פליט, ואנוכי, הישראלית עם הדרכון שצריך לקרוא אותו מימין לשמאל, איננו רצויות במדינה הקומוניסטית הגרמנית.

אבל עשרות ישראלים – בהם מכרי ובני משפחתי – הורשו לערוך ביקור בקיום במזרח ברלין, העשירה באתרים הסטוריים יהודיים. על מה ולמה הסירוב, אני שואלת ברוגז. "איננו נותנים הסברים", הוא מדקלם את התשובה המסורתית, שאותה שמעו כבר גם אחרים מעמיתי.

השוטר מעניק לי חיוך כמעט מתנצל. או אולי סתם נדמה לי. נוזראת ואני חוזרות מובסות ברכבת העירונית. תחנת פרידריכשטראסה מצוייה בעומק מזרח ברלין, והרכבת עוברת קילומטרים אחדים בין גדרות תייל ובטון, שלאורכם עמודי תאורה ועמדות ירי. רקע מתאים לסיפוריה של נוזראת על מדינת משטרה אחרת השומרת על אזרחיה ביד ברזל. היא עצמה ברחה מאיראן של חומייני משהתברר לה שעלולים לעצור אותה, כמו את שאר חבריה שלא אהבו את השלטון והמלחמה. וכאילו לפי הזמנה באה משטרת ברלין לעזרתי בהדגמה חיה: אחרי חציית הגבול למערב עולים שלושה שוטרים חמושים לכל קרון, ומבקשים מהנוכחים להזדהות. ארבעה צעירים בעלי חזות מזרח תיכונית ודרכונים הכתובים בשפה הערבית מתבקשים לרדת מן הרכבת לבדיקה נוספת. בדיקת דרכוניהם של הבאים "משם" היא בבחינת חירוש. מאז הוקמה חומת ברלין בשנת 1963 סירבה גרמניה המערבית בעקשנות להכיר רשמית בקיומה, ובענשה בגל קבוע של פליטים ומבריחים. בארצות העולם השלישי ידוע שצריך רק לטוס למזרח ברלין ולעלות שם על רכבת הפרוורים מערבה.

המתח הבטחוני אחרי הפיצוץ בריסקוטק "לה בל" והתגובה האמריקנית חייב את הגרמנים להתחיל לבדוק בציציות, והקרבנות הראשונים הם בני דודינו. "מה תעשי עכשיו?" שואלת נוזראת, כשאנחנו יורדות בתחנת הרכבת "צו". אני מסבירה שהיום ערב פסח, ואין ברעתי לוותר על ההזדמנות הנדירה לבלות את ליל הסדר בחברת מכרי היהודים בחלק המזרחי של העיר. "אחזור למלון ואחליף דרכון", אני אומרת. מה לעשות שאין צדק בעולם: הנערה הזאת מוגדרת בניירותיה כחסרת אזרחות, ואילו אנוכי, מאז נישואי, נהנית מן הפריווילגיה של נתינות כפולה. תעודת המסע הבריטית מכילה שריד נחמד מימי האימפריה: תביעה בשם "הוד מלכותה" מכל הנוגעים בדבר לסייע לבעל התעודה בכל מסעותיו...

לפרידריכשטראסה לא אחזור. ברור לי שנקלטתי במצלמות הטלוויזיה המפוזרות בתקרת אולם ההמתנה שאותו התבקשתי לעזוב לפני חצי שעה. באוטובוס מספר 29 אפשר להגיע ל"צ'ק פוינט צ'ארלי" שברובע קרויצברג, מעבר הגבול המפורסם המיוחד ללא־גרמנים (בפרידריכשטראסה יכולים לעבור זרים וגם גרמנים מהמזרח ומהמערב). השלט מודיע "אתה עוזב את האיזור האמריקני". לצידו המוזיאון הקטן הידוע, ובו מידע על הבריחות הנועזות ועל טראגדיות בדרך אל החופש.

מול ה"בוטקה" של החייל האמריקני, ומטרים ספורים בלבד מה"בוטקה" המזרח־גרמנית הראשונה – כלוב סורגים, מטר על מטר, ובפנים איש. יואכים מאטס, כבן 35, מוצק ומזוקן, בתלבושת כחולה עם כומתת אסירים, הוא עורך הפגנת יחיד נגד אריך הוניקר, מנהיג גרמניה המזרחית. "שחרר את אשתי הילה מאטס, את בני אלכסנדר מאטס, את אמי חולת הלב אווה מאטס". הסיפור שלו לא יוצא דופן: הוא ניסה לברוח, נתפס, נאסר, ושוחרר – בעצם "נמכר" למערב, במסגרת "פדיון שבויים" הנערך כאן מדי שנה בשנה: גרמניה המערבית משלמת סכומי עתק תמורת שחרורם של אסירים פוליטיים מהמזרח. רוב המשוחררים, כמו הבורחים, חייבים להיות מוכנים מראש לעובדה שבני משפחותיהם יישארו "שם". עכשיו אני נזכרת שלפני כמה חודשים אמנם ראיתי אותו בטלוויזיה.

זה ארבעה חודשים שהוא עומד כאן, מבוקר עד ערב, בכלוב שהכין בעצמו, עם שלטי קרטון בכתב ידו ובהם סיפור העצוב. התקשורת הגבה סביבו, כמובן, אבל בינתיים הוא מספר לי, אין תוצאות, להיפך: עורך הדין פוגל, הידוע כ"מאכער" המזרח־גרמני לענייני שחרור אסירים ואיחוד משפחות, שלח אליו מסר המודיע שאם לא יפסיק מיד את השביתה יינקטו צעדים נגד אשתו ואימו. "אבל אני לא אזוז מכאן", הוא מבטיח. אחרי הזורה, הקיץ המתקרב יהיה כבר משחק ילדים. "הם שם בפנים", הוא מצביע על חומות הבטון שמולו. "נמצאים בכלוב יותר גרוע משלי, תאמיני לי".

כוונתו למדינה שמעבר לחומות המתנוססות מולנו. הפרצות והשמיות בחומה, כמו צ'ק פוינט צ'ארלי שלפנינו, מאפשרות סינון סלקטיווי של בני אדם פנימה והוצאה הלידים מהמערב עם מטבע קשה הם אורחים...

שער ברנדנבורג בחומה הברלינאית: סינון סלקטיווי

ב
חג שמח, מר רוצ'קה

"... וזהו בניין הרייכסטאג. אפשר לראות אותו היטב, מעבר לחומה. אולי מאתיים מטרים מכאן. בשבילי זה... זה כמו ניו יורק, כמו הירח. לעולם לא אוכל להגיע לשם". הדובר מסיע אותנו לאורך חומת ברלין, מהצד המזרחי שלה, ומצביע בגאווה על שכיות החמדה ההולכות ומשוחזרות בעבודת נמלים תרוצה לקראת יום השנה ה־750 לייסודה של העיר. תשעה קבין מברלין ההיסטורית נמצאים במזרחה, אבל המערב מסייע בחשאי לשיפוץ ושיקום שכיות החמדה. כשמדובר במורשת הברלינאית, החומה כאילו לא קיימת.

תיירים (לפחות ברובם הגדול), אשר יכולים להכנס ולצאת כרצונם, ותנועתם חופשית בתחום העירוני של ברלין הבירה. התיירים נוהרים לכאן כדבורים לדבש. החופש מקבל טעם מתוק למראה רבבות בני תמותה שרק יכולים לחלום עליו סמוך לגיל הפרישה.

האזרחים הקשישים של מזרח גרמניה זוכים לקבל אשרות לביקור קרובים וידידים במערב ללא בעיות מיוחדות. אם לא יחזרו – תרוויח המדינה את דמי הפנסיה שיפסיקו למשוך משפחות. בקיץ הומה מעבר הגבול מתיירים בני כל העמים הממתינים בתורים ארוכים. בחורף האחרון שינה פניו ללא הכר: לבסוף זהו מסוף מודרני למכוניות לפי המקובל בכל מדינות המערב, עם רמזורים, מסלולים מקבילים רחבים, ושילוט ברור על גשרי הבטון. רמז לתנופת הבניה והשיפוצים המתנהלת "שם" בפנים.

כעת העונה עוד לא התחילה, ובערב פסח תשמ"ו אני עוברת פנימה כמעט בבדידות מזהירה. אין תור. הליך המעבר נמשך פחות מחמש דקות. חמישה מארק תמורת האשרה, שתוקפה יפקע בחצות, כמו קסמי סינדרלה. עוד עשרים וחמישה מארקים "החלפת חובה" למארקים מזרחיים בשער של אחד לאחד. בשוק השחור משלמים בין חמישה לששה מארק מזרחי לכל מארק מערב גרמני. תחנות הגבול עושות כסף טוב מהאוטוקרטיה של חיים בכלוב.

ידידי היהודים בברלין המזרחית התרגזו עוד יותר ממני כששמעו על העלבון לדרכון הלאומי. דקות ספורות לפני חצות אני חוזרת בשביל המוביל מן הכלוב אל החופש. אורן המסמא של עשרות נורות ניאון מבטיח לשוטרים שבני ארצם לא יערכו כאן התגנבות יחידים. גם בצד האמריקני שממה. אפילו יואכים מאטס קיפל את הכלוב והלך לישון. החלטתי נחושה לחזור למחרת בבוקר ולעמוד על זכותי לעבור את הגבול בדרכון כחול לבן.

סרוח מלחמתית זו אני מתייצבת בבוקר שוב בצ'ק פוינט צ'ארלי, מצויידת בעלון הקהילה היהודית "מטעם" ובו הוכחות על הקשרים בין מזרח גרמניה לישראל: ביקורים הדדיים, שיתוף פעולה של מוסדות ארכיונים בירושלים ותל אביב. "הממשלה שלכם מנצלת בכל הזדמנות בעובדה שמתקיימים חיים יהודיים אצלנו", כך אגיד להם, "אבל מביקור של אשה אחת מישראל אתם מפחדים?"

והנה, הדרכון עם המנורה מוצג על הדלפק ולחץ הדם מעלית. רגע של אמת. עכשיו זה מתחיל: השוטר, כמו עמיתו אתמול, שולח ידו אל הטלפון למראה התעודה החשודה. הוא אינו מבקש ממני לחכות בצד עד שיבוא מישהו אחר, אלא פשוט אומר "דרכון מישראל", ומתחיל להכתיב את פרטי האישיים.

"חמישה מארק", מודיע השוטר, והוויזה בידי. "בילוי נעים, להתראות", הוא עוד מוסיף. למה היום כן ואתמול לא? את השאלה אינני שואלת, מפני שכבר תפסתי שהסברים הם אינם נותנים. אפשר רק לנחש, וה"מומחים" למיניהם מאשרים שהנחש שלי נכון: הבאלאגן חוגג גם מאחורי מסך הברזל החלוד, ובצדו משגשגת שרירות הלב.

כבישים רחבים עם מכוניות מהמזרח: מחכים שנים בתור.

האיש איננו מדריך תיירים מקצועי ואפילו לא נהג מונית, למרות ש"חטף" אותנו מתחנת פרידריכשטראסה בצעקות "טאקסי, טאקסי". "אקח אתכם לכל המקומות המעניינים", הבטיח, והגשם הבלתי פוסק שכנע אותנו שזה רעיון לא רע: ממילא ברשותנו כסף מזרח גרמני שקשה, כידוע, להפטר ממנו. אבל כשאנו שואלים למחיר הוא מדגיש שרצונו במארקים מערביים. "זו ההזדמנות היחידה שלי להרוויח כסף אמיתי", הוא מתחנן, אך מאחר שאינו דורש יותר מעשרים מארק לסיור של שעה אנו קופצים על המציאה.

ה"סקודה" הכתומה שלו (תוצרת צ'כיה) חונה הרחק מתחנת הרכבת, אולי מפני עינא בישא. הנהג שלנו הוא בעצם יוצק לבנים במקצועו, שהחליט לנצל את ימי המחלה ה"מגיעים" לו על מנת לנסות להרוויח קצת מן הצד. כך הוא מבלה גם את חופשותיו מן המפעל: פעם בתחנת הרכבת, פעם ליד נמל התעופה שונפלד. "פעם לקחתי תייר אמריקני משם", הוא מספר בהתלהבות נוסטאלגית, "ומכיוון שלא היו לו מארקים, הוא עוד התנצל לפני ונתן לי דולארים!"

אנחנו מנסים לברר את העקרון שלפיו פועלת הכלכלה השחורה של מזרח גרמניה. האם יחליף את הכסף המערבי בשוק השחור? "מה פתאום?" הוא משתאה לבורותנו. הוא ישתמש בו לקניותיו הדחופות בחנות ה"אינטרשופ" הממשלתית רק ברשת ה"אינטרשופ", הוא מלמד אותנו, אפשר לקנות סחורה מערבית באיכות מקובלת, על הדעת: לא רק בגדים או נעלים, אלא גם סבון, חומרי נקוי, שלא לדבר על מזון משובח קצת יותר.

(המשך בעמוד הבא)

זה ארבעה חודשים שיואכים מאטס עומד כאן, מבוקר עד ערב, בכלוב שהכין בעצמו, עם שלטי קרטון בכתב ידו. הסיפור שלו לא יוצא דופן: הוא ניסה לברוח, נתפס, נאסר, ושוחרר – בעצם "נמכר" למערב, במסגרת "פדיון שבויים".

רוצ'קה גר עם שני ילדיו בדירה קטנה ומשלם שכר דירה מגוחך. אבל כדי להכנס לדירה היה עליו לשלם כמה אלפי מארקים, וגם "לתרום" אלפיים שעות עבודה נוספות לקואופרטיב הבניה.

(המשך מהעמוד הקודם)

כמו בכל מדינות הגוש המזרחי אמורות החנויות שמחיריהן נקובים בכסף מערבי לשמש, להלכה, תיירים ודיפלומטים. למעשה, הצרכנים האמיתיים שלהן הם אזרחים מקומיים שבידיהם מטבע זר. החזקתו איננה חוקית, אבל הממשלה מוכנה להעלים עין כי הרי היא זקוקה למטבע הקשה, והדרך הקלה ביותר היא להשיגו על ידי מכירת מוצרי יבוא בחנות הממשלתית גם לאזרחיה שלה. הגיון של מסך הברזל אשר מסביר מדוע מרקיעים מחירי המארק המערב גרמני בשוק השחור לכדי ארבעה, חמישה ואף ששה מארקים מזרח גרמניים.

ומהיכן משיג מזרח גרמני מן השורה את המטבע הקשה? רבים מקבלים מתנות־נדבות מקרוביהם שעברו בעוד מועד אל "הצד השני". לנהג שלנו (את שמו נשנה קצת ונקרא לו מר רוצ'קה) אין, לדאבון ליבו, קרובים שישלחו לו צ'ק בדואר. הוא יכול לקנות מארקים מערביים רק בשוק השחור, אבל ידו אינה משגת. התיירים הם הצ'אנס היחיד שלו.

מעבודתו כפועל מומחה הוא משתכר כ־800 מארקים מזרח גרמניים לחודש. בשער הרשמי זה יהיה 480 שקלים חדשים. בערך הריאלי הרבה פחות.

לעומת זה, תמורת המכונית שילם 22 אלף מארק, לאחר שהמתין שמונה שנים בתור. מי שמתעקש על רכב משוכלל יותר כמו "לאדה" – הדגם המזרח־אירופי של "פיאט", שהוא המכונית הטובה ביותר המיוצרת מעבר זה של מסך הברזל – נאלץ להמתין 15 שנה. מספר המכוניות הפרטיות מרשים: רובן המכריע מדגם "טאבאנט", תוצרת מזרח גרמניה, "טראבי" בפי העם: קופסה קטנה על גלגלים בסגנון המזכיר מכוניות משנות החמישים, עם מנוע (שתי פעימות) מרעיש ומלכלך. המקומיים נוסעים בהן כמו מטורפים, וחציית הכבישים הרחבים (מעברי החציה מעטים) היא בגדר סכנת נפשות.

רוצ'קה גר עם שני ילדיו בדירה קטנה אבל "עם כל הנוחיות, הסקה ומים חמים" ומשלם שכר דירה מגוחך בסך 36 מארקים לחודש. אבל כדי להכנס לדירה היה עליו לשלם כמה אלפי מארקים, וגם "לתרום" אלפיים שעות עבודה נוספות לקואופרטיב הבניה שהקים אותה. תמורת חינוך הילדים, טיפול רפואי ותרופות אין הוא משלם פרוטה. בנזין למכונית אמנם עולה לו כפליים מאשר במערב, אבל מזון בסיסי נמכר בחצי חינם: שלושה ק"ג תפוחי אדמה בפחות ממארק. לחמניה בחמישה פניג. וכך גם מוצרי חלב ולפעמים בשר. אבל כל ניסיון לגוון את התפריט מעבר לסעודת תפוחי אדמה ודגים מעביר אותך לעולם של מחירים מפולפלים, כפולים ומכופלים.

רוצ'קה שלנו איננו חבר מפלגה. בשביל להיות חבר צריך להתאמץ מאוד עוד בבית הספר. בשדרות פרנקפורט הוא מצביע על גוש המשרדים של שירותי הבטחון, המשטרה החשאית. הוא וחבריו יודעים בדיוק מיהם ה"מרגלים" השתולים במפעל שתפקידם להשגיח ולדווח. הם אינם חוששים במיוחד להתלונן על המשטר בקול רם.

בערב רואים טלוויזיה. מערבית, כמובן. כל שלושת הערוצים. "גיסתי גרה בדרזדן. שם אי אפשר לקלוט טלוויזיה מערבית. כשהיא כותבת אלינו היא תמיד חותמת: ברכות מעמק חסרי הידיעה". האפליה הזאת תתחסל בקרוב. הממשלה בונה תחנת ממסר חדשה שתאפשר קליטה גם ב"עמק". הסיבה: רבים מסרבים להתגורר בדרזדן וסביבותיה. הלחץ לעבור לאיזורים בהם ניתן לקלוט את הטלוויזיה המערבית מערער את שיווי המשקל הדמוגראפי. אלפים נוסעים במכוניותיהם מדי ערב לבתי קרובים וידידים, מרחק עשרות קילומטרים, על מנת לבלות מול הקופסה המעורכנת. האבסורד חוגג גם בתחום התקשורת: בעוד הממשלה "מרימה ידיים" מול שידורי רדיו וטלוויזיה, עדיין אסור באיסור חמור להכניס עתונים ושבועונים מן המערב.

לפי בקשתנו, מסיים רוצ'קה את הסיור ליד אלכסאנדרפלאץ. מגיע הזמן לשלם לו, ואיכשהו נראה לנו לא הוגן להסתפק בעשרים המארקים שהכטחנו לו. מונית במערב היתה עולה פי שלוש, והסיפורים שלו גם כן שווים משהו. הוא מקבל שטר של חמישים מארק, ואושרו המתפרץ איננו יודע גבולות, ממש מביך. "תודה, תודה רבה לכמו" הוא צועק, וכמעט קופץ החוצה מהמכונית. "זה ממש חג אמיתי! הפעם באמת נוכל לחגוג! מה הוא כבר יכול לקנות בחמישים מארק – חצי זוג מכנסיים? רבע זוג נעליים? אבל כשאנו מספרים על כך לאחד ממכרינו המזרח גרמניים הוא תופס את ראשו בשתי ידיו. "מה? חמישים מארק מערביים נתתם לו? אתם יודעים כמה כסף זה? האמת היא, שאין לנו כל מושג, וככל הנראה, אף אחד לא יודע.

ליד החומה החוצה את העיר: הטלוויזיה עוברת גבולות.

פסלו של לנין בככר בברלין המזרחית: מזכיר את אורוול.

ג פוטיומקין, פאנק וסמוקינג

ועידת המפלגה הקומוניסטית המזרח־גרמנית ננעלה לפני שבוע, אבל חותמה מתנוסס על כל צעד ושעל. דגלי המדינה עם סמל המגל והשיבולת עדיין מקשטים את כל בנייני הציבור וגם חנויות ובתים פרטיים רבים, סיסמאות קרטון אדומות מכסות קטעים גדולים של הרחובות. "מה שהוחלט בוועידה – אנחנו נבצע". הקוסמטיקה עליה שקדו בקפדנות ערב הוועידה, טרם התקלפה גם מחלונות הראווה של החנויות ב"פורום מרקס ואנגלס". לא מעט "חנויות פוטיומקין" – בוטיקים בסגנון מערבי אשר לא היו שם לפני שלושה שבועות. "סיטי סטייל", "סיטי שיק", גבינות, מתנות, תכשיטים שעין לא ראתה. "אופנה היא צבע" צועקת סיסמה בחלון מקושט. מחירים אינם מוצגים. יש אפילו בית־קפה וגלידה על המרפסת, וגם מלצריות ששוכחות לחוזיר עורף, למרות הכל, ובמבט שני, יש שיפור בולט לעין באיכות הלבוש. בני הנוער מתקשטים בתלבושת האחידה של ג'ינס ומעילי רוח צבעוניים. יש גם בעלי תסרוקת "פאנקית", בעיקר במרכז העיר.

בילוי ערב הוא בעיה. כרטיס לקונצרט, למשל, עולה 14 מארק מזרחיים, אבל כל ילד יודע שלא די בכסף כדי להכנס לאחת ההופעות המשובחות שמציעים האולמות המרשימים של ברלין המזרחית. רוב הכרטיסים נמכרים מראש דרך אירגונים ומקומות עבודה, ונותתים בדרך כלל אצל המיוחסים. שעה תמימה המתנתי מול בניין ה"שאושפיל" המפואר, עד שנתמזל מזלי וזכיתי באחד משלושת הכרטיסים שהוצעו למכירה ל"קהל הרחב", לרסיטל וסרנת עבודה של החלילן ז'אן פייר ראמפאל. האדון הנכבד שישב לידי בסמוקינג טרח להודיע לי תגיגית, שבעצם זכיתי בכרטיס רק הודות לכאב הראש של אשתו. הוא ויתר על הזמנה שקיבל חינם ונמכרה לי בכסף טוב. שמלות ערב ועניבות פרפר כבר אינן לבוש מחייב, אך עדיין נפוצות למדי, והברלינאים נאחזים בהן, אולי מגעגועים לתפארת העבר.

האולם הקטן של ה"שאושפילהאוז" הוא פנינה ניאו־קלאסית בצבעי פאסטל רכים, אשר עולה בפארו על כל אולם קונצרטים ציבורי שראיתי מימי במערב. רק כשמתקרבים לקירות מתכרר שה"שיש" מצוייר ביד על טיח רגיל. מכל שחזור מדוייק של ה"שאושפיל" מימי הקיסרות הפרוסית, מתגאה האדון בסמוקינג. מידת חשיבותו בהיראר־כיה הסוציאליסטית איננה מוטלת בספק, כשם שלא היה מתקשה להשתלב בדייך של אוטו פון ביסמארק, ואולי אף השתלב בדייך אחר.

"יש לי עכשיו ארבע מכוניות", נהגה דוד לוין מתרדהמתי המוחלטת. הוא מראה לי את תמונת ה"דאצ'ה" (בית הכפר) הנאה שלו ביער, ואומר: "כסף זה הדבר היחיד שאפשר ליהנות ממנו כשחיים פה".

המידע הזה בלבל אותי לגמרי כבר בפעם הראשונה שפגשתי את הדודן הקשיש לבית לוין. כלוב או לא כלוב? נכון שלפנסיונרים מותר לצאת ממזרח גרמניה, אבל מאין לו האמצעים לטייל בעולם? "מי שיש לו כסף יכול לעשות כאן הכל", מלמד אותי לוין פרק בכלכלה סוציאליסטית.

נכון שמזרח גרמני הרוצה לרכוש מכונית צריך לחכות בממוצע עשר שנים. שמונה שנים ל"טראבאנט"; חמש עשרה שנים ל"לאדה" ("המרצדס שלנו", כפי שרויד לוין מכנה בלעג את החיקוי הרוסי־פולני ל"פיאט" האיטלקית); אבל הוא עצמו פוגש אותי ב"פז'ו" חדשה בצבע יין, שזה עתה יצאה מן האריזה: מד הקילומטראז' עומד על 144. מכונית נאה כזאת לא ראיתי בכל רחבי מגרש החניה של בית מרכז המפלגה בכיכר מארקס ואנגלס. ועוד אומרים שמותרות החיים המתוקים הן פריווילגיה של חברי המפלגה?

"יש לי עכשיו ארבע מכוניות", הוא נהנה מתדהמתי המוחלטת, ומוביל אותי להתבונן בשלושת האחרות: שתי מכוניות יפאניות מדגם "מאזדה" במצב חדש ("אחת היא הישנה שלי, שעוד לא מכרתי, והשניה של אשתי"), ומיניבוס "בשביל להעביר סחורה, כשצריך". את המכונית הישנה איננו ממהר למכור. הוא יודע שיחטפו אותה, ומחכה לקונה המתאים. "ככה זה אצלנו. מכונית חדשה עולה 25 אלף מארק, ישנה – 35 אלף, כי לא צריך לחכות בתור". לא ברור לי כמה זמן חיכה בתור – אם בכלל – לפז'ו, שעלתה לו 45 אלף מארקים מזרח גרמניים. המחיר גבוה פי שלושה מערך המכונית בשוק במערב לפי שער של אחד לאחד, אבל הרבה פחות למי שיש לו כסף מערבי (מפני שבשוק השחור, כאמור, השער הוא אחד לחמישה). בדירה הקטנה בעיר (שכר הדירה: 95 מארקים לחודש, כולל חימום) חיים לוין ואשתו רק יומיים בשבוע. וביתר הימים? הוא מראה לי את תמונת ה"דאצ'ה" (בית הכפר) הנאה שלו ביער, ואומר: "כסף זה הדבר היחיד שאפשר ליהנות ממנו כשחיים פה".

גם היינץ רוטהולץ ורעייתו קארין מתגוררים בדירה, שבה הם מארחים אותנו בליל הסדר הראשון, רק יומיים־שלושה בשבוע. "הרעש כאן מפריע לנו מאוד", מתנצל רוטהולץ שבבעלותו שתי חנויות, "השכנים קמים לעבודה בשש וחצי, וכאן שומעים כל צעד, אי אפשר לישון. אנחנו פותחים את החנויות שלנו רק בעשר בבוקר. אין בעיה לנסוע ליער, אל הדאצ'ה. שם שקט נפלא כזה, רק הציפורים והסנאים באים לבקר אותנו".

הדירה, כמו הדאצ'ה, מצויידות בכל השכלולים, כולל מדיח כלים (מתוצרת מערבית, כמובן). שולחן ה"סדר" בחדר האורחים הצפוף ערוך בכלי חרסינה יקרים (הכל כשר לפסח), סכו"ם מכסף יצוק וכוסות בדולח עתיקות. "כסף", אומר רוטהולץ בכוון, "כסף אפשר לעשות כאן כמה שרוצים. בחבילות לוקחים את השטרות. גם זהב לא חסר לי, וגם בריליאנטים". טבעת הזהב הענקית המשובצת יהלומים שעל אצבעו היא כנראה רק חלק מהאוסף.

רוטהולץ ביקש היתר יציאה לביקור קרובים במערב. הבקשה נדחתה. הוא רק בן ארבעים, ולפי החוק יוכל לצאת לראשונה לביקור כזה רק בעוד 25 שנה. רוטהולץ רותח מזעם: "מה מועיל לי כל העושר הזה, כשאני סגור כאן בכלוב?". זמן הוא כסף – רק במערב הקאפיטליסטי.

בליל הסדר, בביתו, ביקשתי להבין מדוע רוטהולץ לא נהנה מאותו חופש תנועה שדויד לוין זכה לו במהלך השנים. רעות עמוקה שוררת בין שני הגברים חשוכי הילדים (ברלין המזרחית היא קהילה מזדקנת, שערכה לפני חודשיים טקס ברית מילה ראשון מזה 15 שנה). הפער בן עשרים השנים המפריד ביניהם, נעלם בין השאר הודות לאהבתם המשותפת למטבח היהודי, לתפילות ולמסורת בכלל, את הכופתאות למרק בישל רוטהולץ, את הדגים הכין לוין. במהלך הסעודה הם מנהלים ויכוח ער על מתכונים ומנהגים, קצת מתפלאים שאני מסוגלת לקרוא את ההגדה העברית בשטף, אבל אין לי מושג ירוק בהכנת קניידלאך.

אני לוחצת על רוטהולץ להסביר את פשר החרות של לוין לעומת בית העבדים שנגזר עליו. "אני הולך בתלם ולוין פשוט מצפצף", הוא אומר, "לוין אומר ועושה מה שעולה בראשו. אחרי שבילה את נעוריו במחנה ריכוז, אף אחד לא מסוגל להפחיד אותו בשום דבר".

במוצאי החג השני של פסח הוא טילפן אלי לבון כדי לספר שהשלטונות נכנעו והעניקו לו את היתר היציאה, לא לשבוע ימים כמקובל, אלא לשבועיים. בכל זאת, גם כאן יש עדיין משקל לנקודה היהודית.

עמדת שמירה בחומה:
יש מאושרים שהצליחו להמלט.

בן דודו העשיר של חנוך לוין

ריקרשטראסה, הרחוב שבו שוכן בית הכנסת הפעיל היחיד של ברלין המזרחית, הוא רחוב מדכא ועגום. רוב החנויות נטר שות החזיתות. המדרכות שבורות, הבתים הישנים שחורים מפיח, הטיח מתקלף ואין צבע על החלונות. רק בניין אחד בולט ומבהיק בחזיתו המצופה אבנים אדומות חדשות. שלט ירוק מכריז על "איחוד המרכז לסולידאריות עממית", מאותם ארגונים בעלי שמות אורווליאניים המתקיימים בכל פינת רחוב של הרפובליקה הדמוקראטית.

רק כשעוברים בין הקשתות המעוטרות הגדולות של שער הכניסה אל החצר הפנימית מתגלה, בכל הדרו, בית הכנסת הגדול בריקרשטראסה. הבניין הפונה לרחוב היה פעם ישיבה ותלמוד תורה. נותרה רק הארכיטקטורה היהודית המפוארת, והגדול, בית הכנסת עצמו, היכול להכיל קרוב לאלפיים איש, שופץ ביסודיות, על עיטורי התכלת והזהב שבכותל המזרח, לוחות הברית עם האותיות העבריות שמעל דלת הכניסה, חלונות הצבעוניים וספסלי המתפללים. היום, לתפילת ערב השבת, יספיק האולם הקטן הסמוך, אף הוא משופץ בטוב טעם, עם תקרת תכלת ופרוכת לבנה רקומה בזהב על ארון הקודש.

הפרוכת היא מתנתם של משה בן אליעזר ואלר ואשתו רחל לזכרון היום שבו נכנס למצוות בנם מיכאל לייב, שנת תרפ"א. כשמלאו שלושים שנה למיכאל לייב ואלר נשרף בית הכנסת בפוגרום "ליל הבדולח", ונופצו כל חלונות החנויות היהודיות בריקרשטראסה. אם נותר בחיים, הוא צריך להיות היום בן 78. מישהו מכיר את מיכאל לייב ואלר?

תריסר גברים ושבע נשים מקשיבים בליל הסדר לקריאת התפילות מפיו של אוליאן אינגסטר, המשמש חזן, מורה, ואפילו רב לעת מצוא. "יש מניין", אני שמחה בשמחתם, ומגלה שלפחות ששה גברים הם נוצרים ארוקים החושבים שהם עושים מצווה גדולה בבואם לבית הכנסת בחג ובשבת, ומתעלמים משפת הרוח הגלויה של חלק מהמתפללים היהודים.

"לא התקשרת אל בני הדודים שלי כשביקרת בארצו" שואל אותי מכר ותיק, ואני מודה שההפסד כולו שלי. לבני הדודים שלו קוראים חנוך ודויד לוין, המחזאי והבמאי, והדודן הברלינאי של צמד מאורות התיאטרון הישראלי. הוא אמנם שמע מהם בשנים טובות, אבל מזכיר אותם בתווי פניו, וגם נקרא כמו אחד מהם, דויד לוין. הוא גאה בשארי בשרו, אבל לא בקירותיהם "ממש התביישתי, מה שהראו שם", הוא מספר על הופעתו מאחת ההצגות של בן הדוד חנוך, שאת שמה איננו זוכר.

כן, הוא היה בתל אביב. פעמיים. והוא עוד יבקר, אבל השנה הוא נוסע לקנדה, גם באיטליה הוא אוהב מאוד לבקר.

שלושים

הצרפתים מעולם לא נהו אחרי האופנה לצעירות בלבד. בפאריס תמיד היתה פינה מיוחדת בלב לנשים בנות שלושים־ארבעים. עכשיו גם בארץ חזרו לאופנה יפה שמדגישה נשיות, חושניות ולא רק עליצות נעורים.

מאת יהודית חנוך

הצרפתים תמיד אהבו נשים בשלות. הסופרים הגדולים שלהם לא סיפרו אף פעם על משבר גיל־ההתבגרות. הגי־בורות הגדולות של גי דה־מופסאן ואונורה דה־באלזק היו נשים בנות שלושים פלוס, רכות, חושניות, לרוב מתוסכלות וכלואות בנישואים לא־מאושרים, ומחפשות אהבה בחוץ. רק כשהגיעה פרנסואז סאגאן לספרות עם "שלום לך עצבות", פלשו בנות הנעורים לתודעה הציבורית ולאופנה.

שנים רבות הלכו מעצבי־האופנה הצרפתיים, בעקבות הסופרים הקלסיים שלהם ועשו בגדים לנשים. הנעורים נחשבו בעיניהם תקופה שמוכרחים לעבור איכשהוא כדי להגיע לנשיות, שאף פעם לא מתחילה בגיל עשרים. אפילו למהפכה של „צעיר – זה יפה" הם נכנעו כניעה חלקית בלבד. עשו בגדים צעירים, שגם בנות חמישים יכולות ללבוש, קצת יותר שמרניים, מאורגנים ועשויים היטב. הסמרטוטיארה, שהשתלטה על תעשיית האופנה בעולם המערבי לא כל כך מורגשת בצרפת, כי הצרפתיות, גם הצעירות שבהן, הן לא פראיידיות שמוכנות לקנות חתיכת־בד מחוברת בארבעה תפרים וצבועה בצבע עליז, על תקן של בגד. הן יודעות להעריך איכות וגם כשהן לובשות את האופנה האחרונה – הן מתעלמות מהצעקות שלה. גם ל"יוניסקס" מתייחסים הצרפתים בערבון מוגבל. הם לובשים אותו אבל עושים את זה כך שנשים בכל זאת נראות כמו בנותיה של חוה ולא של אדם.

לאחרונה, חוזרים הצרפתים לאהבתם הראשונה. הם גילו מחדש שיש חיים אחרי גיל שלושים, ארבעים ואפילו, לא להאמין, חמישים. לכן, אופנת האביב והקיץ מיועדת לא רק לנערות – ובעשרים השנים האחרונות, נשים הן נערות כמעט לנצח. יש הרבה סבתות על תקן של נערות בבגדים זרוקים – יש בה הרבה בגדים שמחזירים לאופנה נשיות ורכות, בגדים שעשויים מאריגים רמויי־משי מבריקים ונוזלים, עם כיווצים, לפעמים לא־סימטריים, עם מחשופים, בחזית ובגב, בעיקר בגב, והרבה צווארונים לבנים.

כבר נמאס קצת להזכיר שוב את שנות הארבעים והחמישים ששימשו השראה לרבים מהבגדים העכשוויים – השנים שלפני מהפכת השוויוניות וה„יוניסקס" – כשאף אחד לא יכול היה להתבלבל אם מי שהולך לפניו או לצידו ברחוב זה היא – או הוא.

גם אצלנו חוגגים הנעורים בעשור האחרון וקל מאוד לקנות בגדים לבני־עשרה. מצד שני, יש היצע לא רע של בגדים מרובעים, סופר־קלאסיים. מה שלא קל למצוא, זה את האמצע – אבל עכשיו זה בא. יש כבר סימנים ראשונים בשטח של תנועת „חזרה לנשיות". יותר ויותר בגדים שהרכות שלהם גולשת אפילו קצת לקיטש, עם פיסות אריג מכווצות שמוכנסות באמצע הבגד, סלסולים בקצה המחשוף והמכפלת, קפלי־פליסה תפורים על שולי־החצאית. ההבדל בין בגד מקושקש לאופנה הוא לא גדול. אבל מי שאוהב את הסגנון הזה ימצא אותו בחנויות. מי שהכי מתלהב מהסגנון הנשי במופגן, הן דווקא הנערות, שאוהבות להיראות כמו נשים בשלות. ■

במרכז: צווארון לא־סימטרי מקשט שימלה עם הדפס. צילום: מנחם עוז („פליני")
מימין: מערכת מבד סאטן שחור – שילוב דרמאטי אך גם רך ונשי. צילום: אלדד מאסטרו. („איב דה־מרדיקס")
למטה: הסגנון החושני חוזר בתכלת של ג'ינס, שגם נערות אוהבות.

צילום: מנחם עוז. (עיצוב: רחל אלקלעי ל„ניבה")

משהו:

פרשת חוק הגזענות הקודח הראתה עד כמה חשובה הכנסת. שהיא מגבילה מעט את כוחה של העיתונות.

האיש שלא מביט קדימה

הנה הוא האיש האוהב לא להביט קדימה. כשמביטים קדימה רואים רק אוי ואך אבוי. אין שום למה שרואים קדימה, אין תשובות, אבל עליך, מה רבה המועקה, צריך לענות כל הזמן על שאלות, כשמביטים קדימה.

לא כך הם פני הדברים כשמבטלים את ההסתכלות קדימה, ובמקום זאת מתמסרים למבט שלך אחורה. העבר הוא נפלא, כי הוא לא דורש תשובות ולא מעשים. לכן העבר הוא יפה. כל מה שהיה בעבר הוא יפה, וכל מה שיפה היה בעבר.

אפילו ההווה לא אהוב על האיש שלא אוהב להסתכל קדימה. כי ההווה הוא העתיד של העבר. לכן אפילו לו צריך לייחס תכונות חשודות של העתיד. הוא מסתכל על ההווה, האיש הזה, ושואל רק שאלה אחת, כשאט נפש ובחלחלה: האם זה מה שחלמנו עליו בעבר?

הולק הישראלי

במדבר הנורא, מקום שבו אין להשיג תירס חם בשום אופן אחרי השעה שש בערב, הפך דוקטור יקיר למפלצת ירוקה.

הכל בגלל שהוא נחשף לקרני גאמא נוראות ללא קרם שיזוף. וכך היה הדבר: דוקטור יקיר, רופא צעיר ופראייר, שבא לעבוד בעיירת־פיתוח, עמד והשקיף מבעד לחלון על הבתים השכנים, ובעיקר על ביתה של סיגל. לפתע ראה את סיגל יוצאת מן המקלחת כרבע שעה לפני הרגלה בכל יום, מתנגבת, מתלבשת, פוסעת לעבר המטבח, ופותחת במרץ ספר בישול אינדונזי.

היא הכינה לפניה על השיש את המצרכים: כוס בנזין, חצי קילו דשן 20/20, מאה גרם נייר זכוכית פרוס דק ורג מצולות בינוני.

דוקטור יקיר נדרך. מנסיונו ברפואה ידע שאם סיגל תערבב את כל החומרים האלה יפרוץ מהם זרם עז של קרני גאמא הרסניות. הוא זינק מייד אל ביתה, פתח את הדלת ועט עליה, מפיל אותה ארצה.

„אוי, דוקטור יקיר", אמרה סיגל, „באמת, גם אני הסתכלתי עליך. אבל ככה, בלי לשוחח קצת קודם." והיא הצמידה בכוח את שפתיה לשפתיו בביישנות.

לכן לא יכול היה הדוקטור להזהיר אותה. כשהוא קם היה כבר מאוחר. גבו ספג מנת קרינה אדירה של קרני גאמא.

עוד באותו ערב, כשהוא יושב וצופה ב„מבט", הפך לענק ירוק ודביל. בשעות הראשונות לא הרגיש בכך, כי הוא ישב וצפה בטלוויזיה, כזכור. אבל אחרי תום משדרינו לערב זה, כשהלך לישון, גילה שהוא לא עובר בדלת, ופרץ בשאגה גדולה.

הוא יצא החוצה דרך קיר האיטונג, וניסה את כוחו בכיפוף בולדוזרים. זה הלך בקלות.

כך נוצר ההולק הישראלי, ועכשיו נשאר רק לברר, מה אפשר לעשות איתו.

★★★

„אם אני כבר יצור קשוח בעל כוח אדיר", חשב לעצמו ההולק, „אולי אלחם לימין הצדק."

זה נשמע רעיון טוב, וההולק שקע בלי היסוס בהירהורים מהו הצדק, באיזה צד הוא נמצא, והאם אפשר, בכלל, להחליט מי צודק ומי לא.

בגלל שהוא קצת איטי במחשבתו, וקצת ישראלי, יושב שם ההולק עד היום וחוכך בדעתו בכל כוחו.

...ינת השלולית

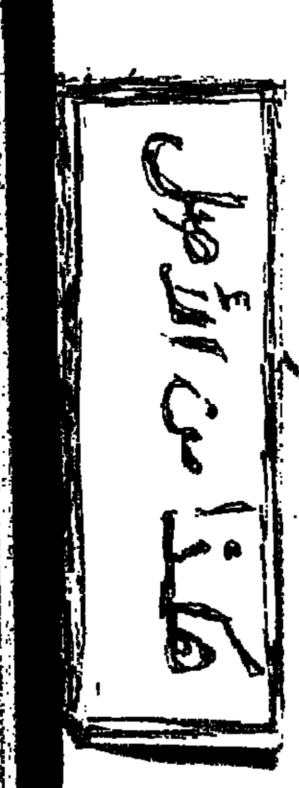
אני מוהיר כאן את הנסיכה. לא אחת נמאס ...לצפרדע, להתנהג בצורה מבוגרת ואחראית ...של השגעונות שלה.

...שהוא זה אשר משתוקק להפוך לנסיך, ...זה אשר יפסיד מניתוק היחסים. אבל גם ...הנסיכה לפעמים מגזימה. פשוט מגזימה.

אוטובוס נחטף על ידי מחבלים. מוציאים להורג נוסעים.

הגופים הלוחמים בטרור הסתגרו להתייעצויות ארוכות וחשובות עם עורכי־הדין שלהם ★ היועץ המשפטי לממשלה יצא למקום לעצור את המחבלים מצוייד בצווים חתומים כדין, ובספרי־חוק רבי־עוצמה

מאיר עוזיאל

חיים ואוהבים

״הפסדנו קצת בית״

משמע הפזמון החדש שחיבר עלי מוהר בשם „כבודה של האשה (בבית פנימה)״ התחילה להכתב אצלי הגורית הארומה, סכנה: שוביני־סט. ומיד אחר מהחבר׳ה, איש צעיר, פזמונאי, עתונאי, אחר שמתוך כתיבתו את לא מעלה בדעתך שהוא יעשה לנו, לנשים, את זה.

כשמיעה ראשונה זה נשמע אפילו קצת דקרנטי. לא יפה, עלי מוהר. ביקשנו להגיד לו והיה לו קצת לא נעים שפתאום אמרנו לו זאת בטלפון והוא הגיב: „רגע, רגע, תשמעו את כל המלים ואחר כך נדבר. ובכלל, שיר זה לא מאמר, ואני לא מצהיר עמדות, וזה בכלל התחיל כהומור... וכשכתבתי את השורה הדומיננטית 'אין לנו אל מי לחזור הביתה', רק אז התחלתי לחשוב ברצינות על העניין של האשה המשתחררת והמשוחררת ואמרתי לעצמי: והרי זה לא מפריע לי, ואת מי אני הולך לקטר כאן?... העניין של השחרור מצחיק: מה, אני הוא זה שצריך לשחרר אותן?״

בקיצור: הבחור נכנס להצטדקויות ולהסברים. אז ביקשנו את כל המלים, כדי שנוכל להאמין לו עד הסוף שהוא, בעצם, לא התכוון לפגוע. „ואם מתקבל רושם כזה, אז מפני שבכל אדם ליבראלי מתחבא שוביניסט, ואולי גם כי יש משהו מזה״...

וכך כותב עלי מוהר בשיר המחאה הראשון שנכתב בלשון העברית נגד „האשה החדשה״. (לחן: יוני רכטר. וזו ההזדמנות להמליץ על המופע „ערב תה־פעמי״ שם שר את הפזמון שלמה־יידוב).

„כן, יש היום טייסות חיל ובכלל
האשה היום עושה כמעט הכל,
היא יפה יותר, תקיפה יותר, באמת,
היא הולכת עכשיו על גדול –
ואין לנו אל מי לחזור הביתה.

עשתה אם.איי. במדעי החברה,
יש לה כבר קריירה מבטיחה,
מזמן ברור ששוויון גמור היא צריכה,

לא, היא לא תהיה עוד שפחה,
אך אין לנו אל מי לחזור הביתה
פזמון: ואני מבין היטב שלא אני צודק,
סתם שמרן עקשן ומיושן
אבל צועק: כבודה של האשה בבית פנימה!

★

פגשתי פעם בחורה אחת שסיפרה:
„כל החברות שלי עובדות ורק אני לא עושה דבר,
וזה בגלל שאין לי בישורים וכשרונות״
ולבבי יצא מיד אליה.
וזו גישה מטושטשת ומסולה,
גישה שמקוממת גם אותי,
אך אם רוצים לדייק בתיאור ההרגשה –
אורח שזו היתה הרגשתי...

סופו של הפזמון:

... והיא יוצאת, ואני יוצא, לשוטט,
בלילות אנחנו נודדים
ולי מותר, וגם לה מותר, באמת,
במה שאנחנו מתקדמים,
אך אין לנו אל מי לחזור הביתה״.

בחזרה לעלי מוהר הנשאל: האם השיר לקוח מתוך הסביבה הקרובה שלו? ברור שכן. מה אנחנו בכלל שואלים. „זהו שיר תל־אביבי, מהרבה בחינות. כשהייתי ילד, היה בכתה שלי בבית הספר, ילד אחד ויחיד שהוריו התגרשו. כיום, בכתה של הבת שלי, חצי מהתלמידים הם ילדי הורים גרושים״. כן, גם הבת שלו. הוא אומר כי כשהיה נשוי, וגם בתקופה שלאחר מכן, הוא היה מאד לא שוביניסט בהתנהגות. „קשה היה לי לומר לאשתי, או לאשה שאני נמצא אתה, מה לעשות. אך בפזמון התכוונתי לתאר מצב קיים בחברה שלנו, מצב של מתירנות בו כולם הפסידו משהו. נכון שבצורת החיים הנוכחית ישנו רווח, אך גם הפסד בצידו. הפסדנו קצת בית״.

לצורך עניינו, מייצג עלי מוהר דור שלם של גברים שהיו רוצים כי העוגה תישאר שלמה בעוד הם אוכלים ממנה. איך עושים זאת? הפזמון הוא רק סימפטום. הוא מודה: „כשכתבתי את הפזמון נוכחתי שאני חי בכפל עמדות וכעסתי על עצמי: מתי אצא מזה?״

עלי מוהר ו[illegible]: הפזמון הוא רק סימפטום (צילום: ראובן קסטרו)

תיבת דואר/הביטוח הלאומי מסביר

לאור פניות רבות שנתקבלו במדור לאחר פרסום הכתבה „מפגש ליד פחי הזבל״ (חיים ואוהבים 28.2.86), אשר העלתה את בעיית קצבאות הזקנה של הביטוח הלאומי שבמקרים רבים אינה מספיקה אלא לרמת קיום מינימלית – העברנו שני מכתבים מייצגים של קוראים אל המוסד לביטוח לאומי וביקשנו הבהרות בנושא קצבת זקנה. להלן תשובת המוסד:

„תוספת של השלמת הכנסה לקצבת הזקנה משולמת למעוטי הכנסה ומבטיחה רמת קיום מינימלית ועמדה בפברואר על סך 280 שקל. שיעורה של הקצבה המוגדלת הוא 25% מהשכר הממוצע במשק, לעומת גובה קצבת זקנה ללא תוספת, ששיעורה הוא 16% מהשכר הממוצע. שיעורן של הקצבאות נקבע על פי חוק, כאשר המוסד לביטוח לאומי שוקד להבטיח שיטות עדכון משופרות שמטרתן להבטיח שמירה ריאלית על ערך הקצבאות״.

אתה הבנת את זה, ברוך? אני לא כליכך, אבל כאשר אגיע לקבל קצבת זקנה אני מקווה: א) לא אזדקק להשלמת הכנסה; ב) אבין זאת טוב יותר.

מה הם אמרו על... האשה

★ כאשר אשה מתנהגת כמו גבר, מדוע אינה מתנהגת כמו גבר נחמד ונימוסי? (היים אדית אוואנס)

★ נשים חן נפלאות בגיל שלושים וחמש עד ארבעים, לאחר שהן ניצחו במספר מירוצים ומיטיבות לקבוע את הקצב שלהן. מאחר ומעט מאוד נשים עוברות את גיל הארבעים – חרי[illegible] שהנחמדות נשמרת אצל מרביתן באופן מירבי (כריסטיאן דיור).

★ אני מכיר שני סוגי נשים: אלילות ומתצלאות־דלת לניגוב הרגליים (פאבלו פיקאסו).

★ אשה היא כמו שקית־תה. רק כאשר היא מושמת במים חמים אתה נוכח עד כמה היא חזקה. (נאנסי רייגן).

★ יש שני סוגי נשים: הללו המחפשות אחר כוח בעולם – והללו המחפשות אחר כוח במיטה. (ז׳אקלין קנדי־אונאסיס).

★ בנשים מסויימות יש להכות באופן קבוע כמו בפעמון „גונג״ (נואל קווארד)

★ לא נולדים אשה. נעשים אשה (סימון דה־בובואר).

★ ישנן נשים מסוג מסויים אשר אם, בדרך מקרה, ינעלו אותן לבדן במוזיאון הלאומי הן תתחלנה לסדר שם את התמונות בסדר חדש... (אלמוני)

תמר אבידר

הורוסקופ

תחזית לשבוע שבין 30.5 ל־5.6

תאומים (21 במאי עד 20 ביוני)
אל תתאמצו יותר מדי השבוע. המסלול הקבוע של האירועים, יחד עם הכישורים שלכם, יקדמו אתכם בתחום הקאריירה. בענייני שותפויות כדאי לפגוש את השני בחצי הדרך. יכול להיות שתוקשו להבין חבר קרוב.

סרטן (21 ביוני עד 22 ביולי)
קשה לכם להתרכז בימים אלה, ויכול להיות שתצטרכו לדחות דברים לזמן מאוחר יותר. ימים לטיולים עשויים ליצור קשרים רומאנטיים ולבלות יפה, אך יש לשמור על הבריאות. לא כדאי לחשוב על העתיד כעת.

אריה (23 ביולי עד 22 באוגוסט)
אם כי צפויות לכם הכנסות השבוע, עליכם [illegible] חיים בשימוש שאתם עושים בו. תכניות בתחום החברתי נתונות לשינויים עכשיו. ילדים דורשים תשומת לב. בתחום העבודה אין בינתיים שינוי.

בתולה (23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
התנהגותו של קרוב משפחה בלתי צפויה ואולי מעצבנת, אבל בתחום השותפות הרומאנטיות שורר ההרמוניה. כדאי לעשות תכניות. השבוע תעדיפו להיות בבית ולא לבלות בחוץ. הקאריירה תעסיק אתכם.

מאזניים (23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
חודשות טובה תיפול לחיקכם השבוע, אולם משום־מה יש לכם ספקות. עשו עבודה יסודית, ואז אין לכם ממה לחשוש. שותף יזדקק לכם השבוע וכדאי לעזור לו. עניינים בתחום הבית לא [illegible] במקורות.

עקרב (23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
[illegible] לכם להתמקד בדבר אחד, אחרת תעזבו [illegible] את המרץ שלכם. בימים אלה אתם נוטים [illegible], והצטרכו להישמר מהוצאות. נסיעות [illegible] יסבו לכם עונג. השבוע יהיו לכם רעיונות מעניינים.

קשת (22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
[illegible] השבוע תכניות מיוחדות בבית ואשתכם [illegible] תשוקית ביחד. יכול מאוד להיות שאתם [illegible] לעשות להיות עצמי. התפתחויות [illegible] משביעות את רצונכם, [illegible] השבוע בשמו.

גדי (22 בדצמבר עד 19 בינואר)
הסובבים אתכם אינם מדברים ברורות, ואתם עלולים להבין אותם שלא כהלכה. כדאי לנצל הזמנה לטיול השבוע. שותפים צריכים להימנע ממריבות על דברים קטנים. יכול להיות שתצטרכו לעודד מישהו.

דלי (20 בינואר עד 18 בפברואר)
השבוע יהיה לכם קצת מזל בתחום הכספי, ויהיו באלה שיבקשו ממכם טובה או הלוואה. בתחילת השבוע יהיו מתחים בתחום הרומאנטי, אולם לאחר מכן העניינים יסתדרו. חברים חדשים עלולים להטעות אתכם.

דגים (19 בפברואר עד 20 במארס)
הבטחון העצמי שלכם משתפר, ואתם מרגישים שביכולתכם לעשות הכל, אך בכל זאת כדאי לתת נוח לענייני הקאריירה למן שנה. במקום זה, עשו תכניות למסיבה. לא כדאי לעדב ידידים בענייני כספים.

טלה (21 במארס עד 19 באפריל)
השבוע תצטרכו להקפיד על כל הפרטים הקטנים. המזל נמצא לצדכם, אולם עדיף לשמור לפי שעה בסוד את ההתפתחויות. משהו שקרוב אליכם לד־[illegible] בחושר טאקט. בתחום הקאריירה העניינים [illegible] משתפרים.

שור (21 באפריל עד 20 במאי)
בתחום הכספי התמונה משתנה במהירות. מן [illegible] לשום התחייבות השבוע. [illegible] לכם הזמנה לאירוע מיוחד. [illegible] בימים אלה, אתם [illegible] להקים [illegible].

פנטהאוז

יגאל לב

בדרך ליריחו

הכל היה תמיד. מבוהל. הצלמת קיבלה טלפון שבתה רונית, שיצאה לטיול לסביבות ים המלח, לקתה בוירוס, איבדה את ההכרה ומארגני הטיול עומדים לשלוח אותה באוטובוס הראשון העולה מיריחו לירושלים ומשם חזרה לתל־אביב.

התבוננה בחוגת הטלפון במבט בוהה. מבוהל. אחר־כך אמרה לגליה, שכנתה: „אין לי שום דבר נוטה ורך מן הילדה הזאת, אפילו שהיא לא בדיוק ילדה. המחשבה שיטלטלו אותה באוטובוס, בדרך ארוכה כליכך, נראתה לי כמעשה טירוף. השעה היתה 11 בלילה. צילצלו ממחנה צבאי סמוך ליריחו. אמרו שאני לא צריכה לדאוג. זה היה בדיוק צפירת אזעקה שהוציאה אותי כמעט מדעתי״.

לאט לאט הבת גדלה והצלמת, כמעט לא חשה שהיא מגדלת בבית בת בוגרת. המשיכה את דרך חייה, יוצאת ומגיעה לכתבות צבע כדי לשרת את סוכנות הפוטו שלה. מדי פעם נסעה לארצות הברית, לפעמים לאנגליה, תמיד בעסקי צילום. קנתה לעצמה מעמד של צלמת מפורסמת. שוב לא העלו על הדעת שלא לשלוח אותה לאירוע מרכזי וחשוב. עם הבטחון העצמי בא הרעב לנסות, ולהצליח יותר. לבנות קריירה. ובצל הקריירה גדלה הבת.

הצלמת כמעט לא הודתה בתסכול שליווה אותה במירוץ לקריירה. היא הרי פרצה את תחום חיי המשפחה דווקא משום שהרגישה שהיא יכולה להתמודד עם „הלבד שלי״ כפי שכינתה זאת בשיחותיה עם גליה. „אני דוגמה של אשה שמכחישה את כל התאוריות שהגשמת הנשיות כרוכה בתלות בגבר״.

הצד הרך בעולם הזה היתה בתה, רונית. התחושה שהיא מגדלת אותה בלי להעניק לה, יצרה אצל הצלמת מערכת שלמה של מנגנוני פיצוי, שבו ביקשה להעניק לבת, לקנות לה, לשמח אותה. דומה שהיא לא חשה שרונית כבר בגרה, שיש לה כבר חבר, שהיא בונה את חייה בלי להישען על אמה. „אני חושבת שהיא מצאה ידיד בגיל צעיר כל כך משום שהיתה צריכה מישהו. אני אף פעם לא הייתי המישהו הזה״.

★

הטלפון שהגיע בחצות, כאילו הגיש לצלמת את חשבון השנים בהן הזניחה את בתה. חדר ונגע באותה נקודה רכה ורגישה בעולם הקשוח שלה. עצם המחשבה שיטלטלו את הבת מיריחו לתל־אביב באוטובוס הבהילה אותה. זו לא בעיה. היא צריכה רק לאתר את המקום שבו הבת נמצאת והיא תקפוץ להביא אותה לבד.

הפעילה את כל הקשרים שיש לה אצל דובר צה״ל. לבסוף איתרה את הטלפון. הודיעה שהיא יוצאת וביקשה שלא יטלטלו את הבת בדרך הארוכה. היא יוצאת עוד מעט ותגיע כנראה באור ראשון ליריחו.

רק אז כאשר סיימה לארגן את הדברים נתנה עליה החולשה הארורה. לא רק הדרה לבת, אלא איזה פחד מהלילה הארוך בדרך ליריחו. רגע ארוך התחבטה ואז מיהרה אל חדרה של בתה. חיטטה שם עד שהעלתה את מספר הטלפון של החבר. הבחור התגייס זה מקרוב. הטלפון היה של ביתו. לא ידעה דבר על הוריו. זכרה במעומעם שההורים התגרשו „אמא המצב שלהם בדיוק כמו המצב שלנו״ דיווחה הבת ביובש. הוא גר אצל אביו. רגע ארוך התבוננה במספר הטלפון ואז צילצלה. התפללה שהאיש מן העבר השני לא יהיה בבית. בסופו של דבר קצת משונה לצלצל אל אדם שאין את מכירה אותו ולהגיד לו כי חברתה של בנו נמצאת במצב קשה אי שם על שפת ים המלח והאם הוא יוכל להואיל בטובו... זאת אומרת להתלוות אליה במסע הלילי. מי יודע אם הוא בכלל סיפר לאביו שיש לו חברה. הנערים הללו ככל שהם יהירים ושחצנים בשיחותיהם עם חבריהם בני גילם הם הופכים לביישנים וחסרי־בטחון בשיחות עם ההורים.

מן העבר השני קול תקיף, קצר־רוח שאיננו מבין מה רוצים ממנו ויחד עם זאת הוא עושה מאמצים להיות אדיב ומנומס. היא גימגמה לתוך הטלפון: „הלו, זו משפחת רווז?״

הקול מן העבר השני התעניין „כן, מי רוצה אותו?״

לפתע איבדה הצלמת את בטחונה העצמי. במקום לדבר בשקט ובנחת, את אותם דברים שהכינה לעצמה. מנוסחים היטב, פרצה בבכי מרכרת בקול קטוע: „אני צריכה להביא אותה... בלילה... מיריחו... ולא היה לי אל מי לצלצל חוץ מאשר אליך...״

עמד על כך שיאסוף אותה במכוניתו. כבר מזמן ביקש להכיר אותה. זה בסדר. הוא היה עושה מה שהיה עושה בנו אילו יכול היה להשתחרר מן הצבא.

★

בחושך לא יכלה לראות את פניו. נראה גבר מגודל. היה לו אותו הרגל של גברים גבוהי־קומה לכופף את ראשו במקצת כאילו לא נוח לו להתנשא מעל לבריות.

„לא תאמיני זאת היתה פגישה עיוורת בגלל רונית. מצאתי את עצמי נוסעת בלילה, עם גבר שבדרך מורה הייתי קשורה אליו. כאילו הידידות של רונית ושל בנו, היו איזה חוט שאפף את שנינו. אולי מחוייבות. לא ידעתי. הוא היה גבר מעשי כלבבי. אלה שלא מרבים לדבר אבל אתה רואה על פי תנועותיהם את הבטחון, את השלווה. נסענו שעה ארוכה. מסתבר שהוא יודע אודותי דברים רבים. מכיר את רונית. למד לאהוב אותה. רונית סיפרה לו עלי 'אשה נהדרת ואמא מקסימה' – כך הוא לפתות התבטא. היה מוזר לחצות את הלילה, עם גבר שלא הכרתי אותו, ואף־על־פי־כן היתה לי תחושה שאנחנו כבר ידידים ותיקים. כאילו חל פה איזה תהליך הפוך. זכרונם של הילדים, הקשרים ביניהם, עברו חזרה אלינו ההורים והפכו אותנו לידידים כמעט כדבר מובן מאליו״.

אחר־כך היו הדברים נחפזים. פנתה למחנה. אספה את בתה. בירה היתה קבועה אינפוזיה. כל הדרך ישבה עם בתה במושב האחורי כאשר הגבר הזה, הקשור אליה באורח משונה, נוהג בריכוז, משתדל שהמכונית לא תקפוץ ולא תטלטל את הילדה החולה. אחר־כך עלה איתה הביתה. העבירו את הילדה לבית החולים. שעות ארוכות המתין איתה במסדרון אחר־כך הזמין אותה לקפה.

„אפשר להשתגע. את יודעת שאני די זהירה – אמרה לגליה אבל, מצאתי את עצמי, קרובה אל הגבר הזה הג׳נטלמן, האדיב, באותה דרך בדיוק שבתי היתה קרובה אל בנו. הבן שהיה אצלנו פעמים רבות בבית ולמרתי לאהוב אותו כבני. אפילו פניהם היו דומים – צחקה במבוכה – הדרך המוזרה הזאת שלי להתאהב״.

★

גליה מצאה את עצמה סקרנית וכמעט מקנאה ברומן היפה של הצלמת. מקנאה בחופש הזה שיש לה לבחור להיות נאהבת. לצאת לפגישות עיוורות. לצבור „פרפרים בבטן״.

ערב חם אחד הודיעה לה הצלמת כי הסיפור נגמר. גליה הניחה לידידתה לגולל את הסיפור בדרכה שלה. „את מבינה, רונית, נפרדה ממנו, מהבן שלו. ופתאום, מצאנו את עצמנו עסוקים עד למעלה מהראש במריבה מטומטמת שבעצם התחילו הילדים שלנו ואנחנו... כאילו הם הורישו לנו לא רק את אהבתם אלא גם את הניתוק ביניהם״.

קינג סייז

(המשך מעמוד 15)

ק..., טוענים שלכסף כשלעצמו אין משמעות מיוחדת, מעבר לאתגר העסקי שיש בו. „אם תשאלי אותי כמה אני שווה – לא ארע לענות לך", אומר מיקי ...של פתיחות. שניהם טוענים שגדלו ברוח ...הליברליות הייקית, בצניעות יחסית – „בלי להשוויץ ...". מיקי זוכר שכשהביאו אותו במכונית לבית ...ביקש תמיד לרדת כמה רחובות קודם. לא היה ...נעים.

מיקי, הדומה לאביו יקותיאל במראה ...החיצוני, גדל בחיפה ונחשב לשובב במיוחד (היום ...הוא היפר-אנרגטי). עמי, בנו של שמואל, גדל בתל-אביב והיה ילד שקט דווקא. חלק גדול מן ...עסקיו של מיקי פרדמן התגבשו במהלך שירותו ...הצבאי כקצין ביחידת חי"ר מובחרת. עד היום הוא ...שומר על קשר הדוק עם חבריו ליחידה, עורך מסעות ...וטיולים עם המשפחה, ונוטה לתחביבים מסוכנים – ...צניחה וצלילה ועד לנהיגה במהירות מופרזות. עמי ...מסוג יותר, פחות „צברי".

אבל איכשהו, למרות כל השוני, יש ביניהם קווי ...דמיון, אולי כתוצאה מן החינוך שקיבלו בפנימיות ...באנגליה ובשווייץ, אולי בגלל ה„קינדרשטובה" – ...שניהם משדרים סולידיות אירופאית וכבוד ראש ...לגילם. הם לא מבלים גדולים, אין להם חברים רבים, ואם הם מפזרים כסף על הנאות החיים – אנחנו לא נדע מזה. לוקסוס אחד הם מרשים לעצמם בגלוי: כשהם נוסעים לחו"ל הם מתגוררים במלונות הכי טובים בעולם – מ„ריג'נסי" בניו-יורק ועד „בורו-לאק" בשווייץ. 250 דולאר ללילה. אפשר לקרוא לזה השתלמות מקצועית. שניהם גרים בהרצליה, לשניהם שלושה ילדים, ושתי האחיות שלהם (עירית מצד אחד ורונית מצד שני) גרושות וחיות כבר שנים רבות בחו"ל. (יקותיאל: „עירית לא מצאה את המקום שלה כאן. בטח שאני מצטער"). בעניין אחד אין סימטריה: רוב מניות החברה נמצאות בידי יקותיאל ומיקי פרדמן. מיעוטן – בידי שמואל ועמי. „זה לא מפריע לי בכלל" אומר עמי „טוב לי במה שיש לי".

הם השתלבו בעסקים כמו כפפות על ידיים, ועברו תקופת חונכות ארוכה – עמי ניהל את רוב מלונות הרשת. מיקי היה מנכ"ל הרשת לפני שנתמנה יו"ר כללי. „איכשהו היה ברור שכך זה יהיה", הם אומרים ומודים שמעולם לא חשבו ברצינות על אפשרות אחרת. כל החינוך שלהם, במודע ולא במודע, כוון לעניין. עמי זוכר את עצמו מסתובב במלונות מגיל חמש. אביו ניהל את רוב מלונות הרשת בזמן זה או אחר. אמא שלו ניהלה את חנות המלון ב„אכדיה". „זה היה הבית", הוא אומר. מיקי עשה אצל אביו „סטאג' כל החיים". יקותיאל פרדמן אומר שהיה למשפחה מזל, „לא בכל המשפחות יש דור המשך מוצלח". שלא לציטוט הוא נותן כמה דוגמאות. ומה, באמת, היה עושה אילמלא היו מתאימים לקריטריונים שלו? „לא הייתי זורק אותם, אבל הייתי ממנה מעליהם מישהו שינהל את העניינים, זה בטוח".

בעידן של הילטונים ושרתונים, הפרדמנים שייכים לזן נכחד, „בעלב'תים" שחיים את עיסוקם 24 שעות ביממה. משרדיהם נמצאים ב„דן תל-אביב". ביתו השני של יקותיאל הוא „דן כרמל", בחופשות מתגוררים בני המשפחה ב„דן אכדיה", או "דן קיסריה". קסיל ושמואל פרדמן עוד מסוגלים להזיז כמו ידיהם ציץ בכניסה ולצעוק בפומבי על מנהל שפישל. יש מנהלים שלא יכולים לעמוד בפיקוח הצמוד הזה. חלקם פוטרו. אחרים התפטרו. הצד השני של המטבע הוא הגישה האישית: הפדרמנים ידועים כמי ששומרים חסד נעורים לוותיקיהם, יהודים כערבים ולא ממהרים לפטר אותם. (גם מר זילברשטיין מ„גת רימון" עוד עובד ברשת).

בינתיים הולם המעגל המשפחתי ומתרחב: יוסי הקש, בן-דוד, מנהל את „קינג דייויד". מיקי נשוי לליאורה לבית פנחל, בתו של מעצב הפנים במלונות „דן" ומעצבת פנים כזכות עצמה. „שמונה חדשים חיכינו עד שהיא ועמי יסכימו על גוון מסויים של שטיח", מחייך אחד מאנשי הרשת. „איזה פרפקציוניסטים אלה". הפרפקציוניזם הוא אכן מחלה משפחתית אצל הפדרמנים. לא מתים ממנה, אבל יקותיאל פרדמן לא ישן טוב בלילה (הוא משתמש בגלולות שינה) כבר שנים רבות, אולי בגללה. מאז ומעולם, אמר, הוא „שונא בינוניות". עמי אומר שהוא חולם לפעמים לחזור ולנהל מלון קטן „אבל שיהיה ממש פרקפט". מיקי שואף לעשות דברים „נכון": „לשמור על רמה מקצועית גבוהה, על החלוס הציוני ועל הרגישות לבני אדם".

נו, באמת, זה מתכון להצלחה בעסקים, וזה הוא דווקא משוכנע שכן. „אולי קשה להתחיל ככה, אבל להמשיך כך וודאי שאפשר".

טל בשן

צוקריאדה

(המשך מעמוד 36)

...היא תוצר של פעילות יזמיות בתחומים רבים ...עוסק בהם".

פעלתנותו הבלתי-נלאית („כמה שעות ביום? שאל כמה שעות בלילה") נתמכת במנגנון בן איש אחד: צוקר. מנגנון העירייה תורם ללישכת האופוזיציה (צוקר) רק חצי-מזכירה, המסייעת בהדפסה. המיפלגה, מפ"ם, עומדת ...ולא כל-כך עוזרת; אבל כשניצח בבג"צ, תמהר ...להתמוגג בהודעה-לעיתונות.

את ההוצאות (הלא-גדולות) על עתירותיו לבג"צ ...מממן צוקר בעצמו, ופרקליטו (עו"ד ישראל ליבנה) ...וכו נשכר-טירחה רק אם ציווה הבג"צ על העירייה ...לשאת בשכר-הטירחה. מבחינת הפרקליט, אין כאן ...עניין ריווחי במיוחד ואף-על-פי-כן, כמה עורכי-דין פנו אל צוקר בבקשה לייצגו בעתירותיו הבאות, באותם ...הגאים, כיוון שהן עוסקות, כך הסבירו, בעניינים ציבוריים עקרוניים חשובים.

אכן, כשמונים-ושתיים. למשל, עתר צוקר (ביחד ...עם נתן וולך מהמערך) עקב עבודות בנייה של ספריה ...על-שם ...שמסרה עיריית-ת"א ללא מיכרז. השופט ...משה בייסקי בהחלטת בג"צ: „כדי לתת ביטוי ...למורת-רוח על הדרך שנקטו משיבים 1–2 [העירייה וראשה], אנו מחייבים אותם לשלם לעותרים ...הוצאותיהם וכן שכר-טירחת עורך-דין בסך 20,000 שקל. ולא היינו מהססים להטיל חיוב זה על ראש-העירייה אישית, אילמלא האישור שניתן לכך על-ידי מועצת העירייה".

...עתר לבג"צ כמעט בכל מיקרה של ביזבוזים ...ערב הבחירות לעירייה, לדוגמה) ומינהל לא-תקין. ...לפעמים הספיקה הגשת העתירה כדי שצ'יץ' יחזור בו. רק במיקרה אחד דחה בג"צ את צוקר על הסף, אף כי ...נמנע מלהטיל עליו הוצאות: העתירה הוגשה נגד העירייה והנהגת המועצה, צ'יץ' בראשם, עקב הטלת תפקידי ביצוע על חברי מועצה נבחרים („צ'יץ' עשה את כל חברי הקואליציה לפקידים שלו, ויש בכך ניגוד אינטרסים הם מועלים בתפקידם כחברי מועצה", גורס צוקר): בג"צ קבע כי צוקר לא ביקש הסברים מחברי המועצה הללו, ואף השתהה בהגשת העתירה.

כאשר פסק כך בג"צ, בדצמבר אשתקד, התבשרו אזרחי תל-אביב על מינויו של עוד חבר המועצה לתפקיד ביצועי: צבי רנר הוצב בראש אגף התברואה. צוקר למד את הלקח: הוא הורה לבקש את תגובת רנר, נענה בידי היועץ המשפטי לעירייה („המינוי נעשה בהתאם לחוק") ועתר מייד לבג"צ. לפני כחודש הוציא בג"צ צו על-תנאי בעניין זה.

בקיצור, אין להתפלא על כך שצ'יץ' אינו שופע אהבה לצוקר. צוקר אומר שיחסיהם קורקטיים: „מה שאני דורש מראש-העירייה הוא שיתייחס אלי בדרך-ארץ כאל נבחר-ציבור. זה הכל".

– מה דעתך על צ'יץ'?

„אני חושב שמר להט הוא ראש-עירייה לא-טוב. כדי לדאוג לניקיון ולתרבות מספיק ראש-מחלקה, ביצועיסט, כי תל-אביב אינה יותר מאשר פרבר קטן של ניו-יורק. אבל כישרונו הגדול של מר להט הוא לשכנע את הציבור שהוא עומד מעל הממסד: הוא אינו אחראי למחדלים של העירייה ומטיל את האשמה ואת האחריות על כל הגורמים – האוצר משרד-הפנים, מרכז השילטון המקומי, מנהלי אגפים, פקידים.

„פעם, כשהייתי שומע אותו מצהיר במועצה בעניין כזה או אחר: זו שערוריה ציבורית! זו שערוריה לאומית! ולפעמים; שערוריה בינלאומית! – חשבתי לתומי שהוא לא ישן כל הלילה, ובבוקר יסדיר את העניין. אבל עם השנים למדתי להסתגל למלים הגדולות שאין מאחוריהן כלום. אופייני הוא, שכשאתה מבקר את המחדלים של מינהל ההנדסה הוא אומר לך: זה הרבה יותר גרוע ממה שאתה חושב! כאילו נכנס לתפקיד זה-עתה והאחריות לא חלה עליו.

„לצ'יץ' יש פילוסופיה במה צריכה לטפל העירייה ובמה הממשלה. למשל, פיתרון בעיות הדיור של זוגות-צעירים ואוכלוסיה נזקקת מוטל לדעתו על הממשלה. נניח שפילוסופית הוא צודק, אבל מעשית, במצאת תל-אביב בסוף התור לפניה מציבה הממשלה את השטחים, את עיירות-הפיתוח, את הגליל. התוצאה היא שפילוסופיה כזאת מבריחה זוגות-צעירים מתל-אביב והעיר אמנם מזדקנת.

„צ'יץ' מנהל את העירייה כאילו היתה אחוזתו הפרטית. כמו חצר ביזנטית. הוא נוהג בעירייה כאימפרטור: רוצה להנציח את עצמו, תוך מחשבה עמוקה על עתיד קרוב יותר: הבטחת ניצחונו בבחירות הבאות. הוא אינו שואל איש וקובע את הקדימויות וההעדיפויות לפי ראות עיניו, לפי השקפותיו: בענייני רווחה ובריאות הוא משתחרר מאחריות ומטיל את כולה על הממשלה, ואילו בענייני תרבות וניקיון הוא רואה את העיקר; מאחר שרוב הנזקקים לתקציבי הרווחה אינם מסוגלים לזעוק ולדאוג לאינטרסים החיוניים שלהם, הם הראשונים ליפול קרבן".

אחרי המונולוג על צ'יץ', מיותר לשאול את צוקר על חברי המועצה האחרים; במיוחד לאחר שהוא מודעק למישמע הערה זהירה על-אודות עילעול בפרוטוקולים של ישיבות המועצה, אשר אינו מעלה כי רמת הדיונים גבוהה במיוחד: „אין בכלל רמת דיונים! חברי המועצה אינם ממלאים את התפקיד הבסיסי שלמענו נבחרו: הם אינם מבקרים את פעולות העירייה ופעולותיו של ראש-העירייה".

גם לקדנציה השנייה בעירייה הגיע המפ"מניק אריה צוקר במיסגרת רשימת המערך. בשם המערך התמודד אז (בשמונים-ושלוש) מול צ'יץ' דוב בן-מאיר, מנהיג בקליבר לאומי; המערך הובס ועכשיו הוא בקואליציה; מלישכתו המוניציפלית המרווחת מגשים בן-מאיר את עצמו על-ידי סינדרול נהגי תל-אביב. צוקר נותר באופוזיציה לבדו („ההסכם הקואליציוני של בן-מאיר עם להט נחתם בחצות הלילה; כגנבים בלילה. לפי עניות דעתי, מיפלגת העבודה לא שמרה על האינטרסים שלה ומכרה את כל האידאות תמורת נזיד-עדשים ומישרות. נאלצתי לפרוש והקמתי סיעת יחיד"), בלי לישכה, מזכירה ואוטו-שרד.

הבדידות חשפה את צוקר ככישרון אופוזיציוני-עירוני מובהק. או מה הלאה? אולי מנהיגות ארצית? כנסת, ממשלה?

„אין לי שאיפות פוליטיות", מצהיר צוקר. „אין לי שום שאיפות לטפס בסולם הפוליטי. אני פועל כפי שאני פועל כי זהו צורך פנימי שלי. בכל מיסגרת שהייתי בה, אם במיסגרת העבודה ואם בעירייה, הייתי פעיל ועשיתי כמיטב יכולתי. באמת, אין לי שום שאיפות אישיות".

אבי רז

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע המקביל של 1951. הנוסח המקורי נשמר. ליקט: גבריאל שטרסמן.

מעריב

השבוע לפני 35 שנה

משוריינֵי הלגיון חדרו לישראל והפגיזו

3 משוריינים של הלגיון הערבי וכוחות מוגברים של המשמר הלאומי התקיפו אתמול בשעה 6 בבוקר את כוחות ישראל באזור הגבול ליד הכפר דווייסה שבסביבות בית גוברין.

האויב הפגיז גם במרגמות. היריות וההפגזות נמשכו לסירוגין במשך כל היום עד שעה 6 לפנות ערב.

לעומת ההודעה הירדנית שטענה כאילו 60 חיילים ישראליים חדרו אתמול לכפר אידנה ואילו 20 חיילים ישראליים חדרו ביום ג' לכפר חירבת אל-ראס שבשטח ירדן, מוסרת ההודעה הישראלית את התיאור הבא:

ביום ג' בשעות הבוקר המוקדמות הותקפה יחידה ישראלית שסיירה לאורך הגבול ליד הכפר דווימה ע"י ערבים מקומיים מזויינים, שעברו את הגבול עם עדריהם. כעבור זמן מה הופיעו אנשי "המשמר הלאומי" הערבי ותפסו 4 גבעות בתוך השטח הישראלי והחלו ביריות והפגזת מרגמות. כוחותינו הניסו את המתקיפים אל מעבר לגבול. למחרת היום, כלומר אתמול, נתחדשה ההתקפה של "המשמר הלאומי" והפעם הם באו בליווי משוריינים של הלגיון הערבי. גם אתמול ירו והפגיזו ממרגמות.

גלוב פחה נפצע ביריות בן עבדאללה

גנרל גלוב פחה, מפקד הלגיון הערבי, נפצע בזרועו ביריות שנורו עליו על ידי האמיר טלאל, בנו הבכור של עבדאללה מלך ירדן. טלאל ניסה כמו כן לדקור את אשתו ההרה. הוא הועבר לבית החולים לחולי רוח בביירות.

ביום בו ירה טלאל בגלוב פחה, הושבע כעוצר עם צאתו של עבדאללה לביקור באנקרה. אחר השתוללותו של האמיר פרסמה הודעה שהוא יצא לבירות מטעמי בריאות ושאחיו הצעיר נאיף יהיה העוצר בהיעדרו של המלך.

ניגשים לחפירות ליד הר נפוליאון

עירית ת"א תתחיל ב-15 ביוני בחפירות ארכיאולוגיות רבות בסביבת הר נפוליאון. הסכם על עבודת החפירה נחתם בימים אלה בין העיריה ובין הפרופ' סוקניק מהאוניברסיטה העברית.

מניחים כי במקום החפירה נמצאים שרידים של 7 ערים עתיקות ומצפים לגילויים חשובים. ארכיאולוגים רבים הציעו מעמדותיהם לעיריה לניהול החפירות אך נבחר הפרופ' סוקניק.

אש סורית שאינה תוקפנית...

חבר המשלחת הסורית בועדת שביתת הנשק, אומר שבגבול סוריה מגיש אש לסיגריה של הנציג הישראלי משה כרמל.

155 צירי קונגרס לוחצים להענקה מיוחדת לישראל

הצהרה חתומה ע"י 155 צירי קונגרס המייצגים 30 מדינות בארה"ב, בדבר תמיכה בהצעת החוק להענקת 150 מיליון דולאר לישראל, תוגש מחר לבית הנבחרים האמריקני.

צירי הקונגרס שהודיעו על הצטרפותם להצהרה, הביעו נגד את התנגדותם לתכנית של הנשיא טרומן על הקצבת 125 מיליון דולאר למזרח התיכון והיא באה מיד אחר שהקונגרס אישר את ההצעה לעזרה כספית להודו.

בהצהרה נאמר, שעל ארה"ב להגיש עזרה כספית למדינת ישראל, כדי לאפשר לה לקלוט עליה גדולה ולפתח את אוצרות הטבע שלה, למען תוכל להיות מעוז צבאי, כלכלי ואידיאולוגי של השלום והחופש במזרח התיכון וזה יסייע לשמירה על שלום העולם ובטחונו ועל החרות ומילא גם על רווחת ארה"ב וכדומה.

„מצרים לא תסתבך בסכסוך הסורי – ישראלי"

מואד סאראג' אלדין, שר החוץ של מצרים, הבריז במרלמנט המצרי, כי מצרים אינה רוצה להסתבך בסכסוך הישראלי – סורי וכי מוטב לה להתרחק מכל המאורעות האלה.

גם "ניו יורק טיימס" מוסר מדמשק, כי בה בשעה שטייסת קרב עיראקית מוכנה להצטרף לכוחות הסוריים ומפקדה כבר ביקר בגבול הסורי – ישראלי, הרי הליגה הערבית חוששת, שמצרים לא תושיט עזרה צבאית לסוריה.

מיניסטר המדינה המצרי שהגיע לדמשק צריך להבהיר לליגה, באיזו מידה מוכנה מצרים להשתתף בתכנית הערבית "להגנה קיבוצית", אולם ההכרזה של שר החוץ המצרי ציננה את ההתלהבות לתכנית זו.

המוני סינים נכנעים לכוחות או"ם

סינים רעבים הסגירו עצמם בהמוניהם בחזית קוריאה. הדיפה המנוסה של אלפי קומוניסטים נחסמה ע"י כוחות או"ם.

הדיביזיה האמריקנית ה-24 לקחה בשבי אלפיים קומוניסטים מצפון-מערב לצ'ונצ'ון.

הקומוניסטים נסים לכל רוחב חצי האי ורק במקומות אחרים הם מבצעים פעולות מאסף.

ידיעה אחת מן החזית אומרת, שהאמריקנים האכילו כמה שבויים סינים ואחר כך שחררו אותם, בכדי שיעודדו אחרים להכנע.

הדתיים דורשים חקירה פרלמנטרית

4 העתונים הדתיים – "הצופה", "המודיע" ו"הקול" יצאו היום בכותרות ראשיות על האשמות העינויים של הנערים במחנה בילמי שליד יגור. "הצופה" הכתיר את הידיעה "משטר איומים והעלולים נאציים במחנה המעצר בג'למה". "הקול" מכתיר את הידיעה על תיאור המחנה ע"י עסקני צעירי אגו"י "מחנה ריכוז אסורי למופת דוגמת נאצית מוכחשת".

"המודיע" בסאונה של שר הסעד מביע במאמר ראשי את התנגדותו להכללת שר המשטרה בועדת השרים, שצריכה לחקור את ענין המעצרים. לא יתכן שהאיש העומד בראש המשרד הנאשם יהיה השופט.

סוציאליסט נבחר נשיא אוסטריה

המועמד הסוציאליסטי תיאודור קרנר נבחר לנשיא אוסטריה ברוב זעום בבחירות שנערכו אתמול. הוא ניצח את מועמד המפלגת העם הנוער הייניך גלייסנר.

מועדון מטיילי מעריב

כל הטיולים ומבצעי הנופש מיועדים לכל קוראי „מעריב" – ללא תשלום דמי־חבר.

מועדון מטיילי מעריב

בחופשת שבועות:

חופשה משפחתית – משולבת בטיולים מודרכים ברגל וברכב הפתוח:

גלגליל

הפעם מתמקדת התכנית באיזור אצבע־הגליל וצפון רמת־הגולן, כולל אתרים כמו: הבניאס, שמורת דן, חורשת טל, קלעת־נמרוד ועוד.

הלינה בבתי־ההארחה באצבע הגליל: כפר־גלעדי, הגושרים וכפר־בלום.

תאריך חופשת „גלגליל": 12–14 ביוני (מערב חג ועד מוצאי שבת).

מספר המקומות מוגבל!

חופשת שבועות ב„הילטון" ירושלים

חופשת סופשבוע (מיום ה' ועד מוצ"ש) בימי החג במלון הירושלמי המפואר • התכנית כוללת: שני לילות, חצי־פנסיון, סיור רגלי מודרך בירושלים וערב „פגוש את העתונות" • המחיר למבוגר בחדר זוגי: 156 ש"ח. ילד עד גיל 9 בחדר ההורים: 40 ש"ח.

בשיתוף עם „שרשים" (מרכז ללימודים יהודיים) במסגרת הסדרה „פולמוסים ביהדות" יתקיים בחופשת שבועות סמינר מיוחד בנושא:

פולמוס החסידות

בין המרצים והמשתתפים: פרופ' יואב אלשטיין, ד"ר [...] אריאלי, ד"ר חננאל מאק, ד"ר מרדכי פכטר ומר אל[...] ריינר.

הסמינר יתקיים בצפת מיום ה' אחה"צ, ערב שבועות (12.6) ועד מוצאי־שבת (14.6) – כולל שני לילות [...] והכלכלה במלון „פסגה" בהר־כנען בצפת.

התכנית כוללת הסעות הלוך ושוב מירושלים, ת"א וחי[...] הסמינר נערך בשיתוף עם המחלקה לחינוך מבוגרים במשרד החינוך והתרבות.

חופשה מיוחדת לפעילים/ות דתיים ושומרי מסורת

תופשה של 4 ימים (3 לילות) כולל שפע פעילויות ואירועים, במלון בנתניה • תאריך החופשה: 6–9 ביולי.

„מועדון הזמר" עם אפי נצר

נפגש שוב ב„בית ציוני אמריקה" בת"א ביום [...] (11.6) וביום רביעי (25.6) • כרטיסי־הנ[...] למטיילים ותיקים של „מועדון מטיילי מעריב" (טל. 439207) • להזמנת כרטיסים: „בית ציוני אמריקה" (טל. 259341).

טיולים לדתיים ושומרי מסורת

עם הווי דתי, אוכל כשר ומלווה דתי

המבחר הגדול ביותר של טיולים לדתיים ושומרי מסורת:
• **אירופה הקלאסית** (מ־9 עד 21 יום) • **סקנדינביה** (15 או 21 יום) • **ספרד ופורטוגל** (13 יום) • **ארצות־הברית** (15 או 25 יום) • **המזרח־הרחוק** (27 יום) • • **טיולי נוער וסטודנטים** (23 יום באירופה).

– ביצוע: „טיולי נשר" –

תאריכי יציאה מובטחים: 10 ימים באיטליה ושוויץ (17.6; 1.7) □ 14 יום באיטליה, שוויץ וצרפת (17.6; 1.7) □ 21 יום באירופה הקלאסית (17.6; 1.7) □ 12 יום בצרפת, הולנד ואנגליה (26.6; 10.7) □ 9 ימים בצרפת ואנגליה (14.7) □ 25 יום בארה"ב (15.6; 29.6) □ 15 יום בסקנדינביה (3.7) □ ספרד ופורטוגל (2.7).

טיולים מיוחדים לקוראי „מעריב":

ארה"ב ואירופה

11 יום בפאריז ולונדון ■ 17 ו־22 יום באירופה הקלאסית ■ 15 יום באנגליה, וולס וסקוטלנד ■ 28 יום מחוף־אל־חוף בארה"ב ■ 29 יום בארה"ב – כולל הוואי.

– פרטים בשבוע הבא –

טיולי אביב וקיץ עם „נאות הכבר"

□ **סקנדינביה: 15, 18 או 21 יום**
טיול של 15 יום בשוודיה, נורווגיה ודנמרק (היציאה: 13.7) • טיול קלאסי של 18 יום בדנמרק, שוודיה, נורווגיה ופינלנד (היציאה: 27.6; 11.7; 25.7; 8.8; 22.8) • טיול של 21 יום – כולל הכ[...] הצפוני ולפלנד (היציאה: 13.7).

□ **ספרד ופורטוגל: 15 יום**
• הטיול הקלאסי (כולל גיברלטר, שמורת הנוסאקו ו„הערים הלבנות"). היציאה: 26.6; 17.7; 17.8; 4.9; 18.9; 2.10.
• איבריה האחרת (כולל ברצלונה). היציאה: 27.6; 25.7; 10.8; 28.9; 17.10.

□ **ספרד ופורטוגל: 19 יום** (כולל ברצלונה) **או 20 יום** (כולל ברצלונה והפירינאים).
• טיול מקיף של 19 יום, כולל ברצלונה. היציאה: 2.10; 16.10; 20.10.
• טיול מקיף של 20 יום, כולל ברצלונה והפירינאים. היציאה: 26.6; 17.7; 17.8; 4.9; 18.9.

□ **אוסטריה והונגריה:**
• טיול מקיף של 16 יום בהונגריה ואוסטריה. היציאה: 8.5 (15 יום); 1.7; 22.7; 12.8; 30.9; 14.10.
• 9 ימים בהונגריה ווינה. היציאה: 1.7; 22.7; 12.8; 30.9; 14.10.

□ **יון: 16 יום.**
מסלול הכולל גם את איי הים האגאי (כולל מיקונוס וסנטוריני) • היציאה: 15.7; 5.8; 16.10.

□ **יוגוסלביה: 16 יום.**
הטיול הקלאסי בנופים, אתרים ותרבות • היציאה: 23.6; 14.7; 4.8; 15.8; 8.9; 30.9; 14.10.

□ **יוגוסלביה והונגריה: 18 יום.**
היציאה: 1.6; 22.6; 13.7; 3.8; 28.9; 12.10 • ניתן לשלב את הטיול במסגרת טיול מקיף של 25 יום ביוגוסלביה, הונגריה ואוסטריה (היציאה: 22.6; 13.7; 3.8).

□ **ספארי בקניה: 9 או 16 יום.**
• ספארי לודג'ים בשמורות המרהיבות של קניה. היציאה: 17.7; 14.8; 11.9; 9.10.
• טיול קמפינג 16 יום. (7.8; 4.9; 9.10); 23 יום (31.7).

□ **דרום אמריקה:**
הטיול הקלאסי של 34 יום לארגנטינה, בוליביה, פרו וברזיל • היציאה: 20.7.

□ **תורכיה: 18 יום**
• הטיול הקלאסי. היציאה: 4.7; 25.7; 15.8; 19.9; 10.10.
• מזרח תורכיה. היציאה: 1.8.

טיולים לחובבי טבע ונוף

• 32 יום בהרי האנדים ומקורות האמזונס. 28.7.
• 15 יום בנורווגיה ודנמרק בהדרכת מנחם מרכוס. 25.7.
• 17 יום בהרי הפירינאים בהדרכת טל בן־יוסף. 15.7.

מבצע מיוחד לקוראי „מעריב" במלאת חמש שנים ל„מועדון מטיילי מעריב":

הנחה של עד 9%

בטיולי הקיץ

ההנחה (על שירותי הקרקע) תינתן לכל קורא שהשתתף באחד מהטיולים או מבצעי החופשה במסגרת „מועדון מטיילי מעריב", בארץ או בחו"ל.

★

ההנחות ינתנו אך ורק על־פי שוברי־הפנייה מיוחדים, שאותם ניתן לקבל במשרד „מועדון מטיילי מעריב" (מערכת „מעריב", רח' קרליבך 2, תל־אביב • טל. 03־439207).

הרצאות מיוחדות בליווי שקופיות על טיולי הקיץ לסקנדינביה ותורכיה

יתקיימו מחר, מוצ"ש (31.5) ב„בית ציוני אמריקה" בתל־אביב – בשעה 8 בערב: סקנדינביה • בשעה 9 בערב – תורכיה. המרצים: מדריכים מצוות „נאות הכבר". הכניסה חופשית ★ הקהל מוזמן

מועדון מטיילי מעריב

מועדון מטיילי מעריב